

Riksdagens protokoll

2000/01:18

Onsdagen den 25 oktober

Protokoll
2000/01:18

Kl. 9.00 – 15.19
17.00 – 17.17

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 19 oktober.

2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2000/01:22 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningen om lufttrafikföretags skadeståndsansvar vid olyckor *KOM (2000) 340* till lagutskottet

2000/01:23 Förslag till rådets förordning om ömsesidig verkställighet av domar i mål om umgängesrätt när det gäller barn *9735/2/00 REV 2 JUSTCIV 75* till lagutskottet

3 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde

Talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträde fredagen den 22 september inkommit.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2000/01:30 till skatteutskottet

2000/01:34 till lagutskottet

Skrivelse

2000/01: 2 till utrikesutskottet

Förslag

2000/01:RB3 till finansutskottet

*En förnyad
lärarutbildning*

5 § En förnyad lärarutbildning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU3
En förnyad lärarutbildning (prop. 1999/2000:135).

Anf. 1 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! En äldre erfaren lärare skrev i förra veckan en artikel i sin lokaltidning sedan han hade läst propositionen *En förnyad lärarutbildning*. Hans tema var att propositionen inte tar hänsyn till inläringens förutsättningar. Han tycker sig känna igen 70-talets pedagoger som menade att kunskaper endast kan förvärfvas under lustbetonade former. Det gäller bara att ta till vara elevernas inre motivation. Skolans uppgift enligt de här idéerna är inte att förmedla kunskaper utan att lära eleverna att själva söka information. Läraren ska vara handledare för sina elever. Traditionella lektioner anses vara en styggelse. Den kunskapsinriktade – och som man kan säga – traditionelle läraren förhånades och förlöjlighades.

Den här äldre, erfarne läraren kände igen mycket av detta i den nu aktuella propositionen, även om ordvalet är ett annat år 2000 än det var för 30–35 år sedan.

Det behövs många nya lärare de kommande åren, men många av den lärarens generationskamrater lämnar yrket i förtid. Många går i pension. Den svenska lärarkåren är faktiskt Europas äldsta.

Skolverket har nyligen presenterat statistik över hur många som slutar i förtid av lärarkåren. Av dem som fyllde 60 år 1985 tjänstgjorde 38 % inte fram till pensionsåldern. Den här andelen stiger hela tiden, och av dem som fyllde 60 år 1995 är det 63 % som inte fullgör sin tjänst fram till pensionsåldern. Skolverket har beräknat att av de lärare som 1999, alltså förra året, var behöriga kommer mer än hälften, närmare bestämt 54 %, att ha lämnat yrket 15 år senare, alltså 2014. Då har man ändå inte räknat med alla yngre lärare som hoppar av och byter yrke.

Den erfarne lärare som skrev i lokaltidningen förra veckan är alltså rätt så representativ för sin lärargeneration.

Lägger man till det här att många platser står tomma inom vissa ämneskombinationer på lärarhögskolorna och att en hel del lärarkandidater dessutom hoppar av under resans gång, kan vi – om det vill sig illa – stå med ett mycket stort underskott på behöriga lärare om ett decennium.

Då är frågan om propositionen *En förnyad lärarutbildning* kommer att råda bot på detta. Svaret på den frågan kan ingen ge i dag. Om några år kan man göra det, men mycket tyder på att vi kommer att dras med betydande underskott av behöriga lärare framöver. Den här propositionen kommer nog inte att råda bot på det problemet.

Vi är överens om att lärarens arbete är något av det viktigaste som finns i samhället, att ge alla barn och ungdomar en bra start i livet. Vad som är nytt i vår tid är vilken betydelse kunskaper har. Det har alltid varit viktigt med goda kunskaper, men så sent som för 15 år sedan kunde

nästan alla i min hemstad som hade slutat årskurs 9 gå till någon av de stora industrierna och få ett bra jobb med bra lön. Det är helt omöjligt i dag. Nu krävs det betydligt mer.

Det är därför som kunskapsinnehållet i skolan hela tiden måste förstärkas och förnyas. Att skaffa sig en bra utbildning en gång i livet räcker inte. Kunskaper måste ständigt förbättras. Alla lär alltid och från många olika källor. Det understryker betydelsen av lärande genom hela livet eller, som vi brukar säga, livslångt lärande.

Det är kunskap som lägger grunden för ekonomisk tillväxt och välstånd, men det är också kunskapen som lägger grunden för en kulturell utveckling. I detta samhälle har läraren en avgörande betydelse. Ansvar för att välja innehåll och arbetssätt för att uppnå de nationellt fastställda målen ligger faktiskt på läraren.

Lärarens huvuduppgift är att ge eleverna en undervisning som gör att de får goda kunskaper och färdigheter. För detta behöver läraren i sin egen utbildning gedigna både teoretiska och praktiska kunskaper. Han eller hon måste också ha en förmåga att stimulera och entusiasmera, att leda och vägleda och att samverka med hemmet, med skolan och med arbetslivet. Men när man läser propositionen får man en något annorlunda uppfattning om lärarrollen. Lärarna ska vara mera av observatörer än aktiva och kunniga förmedlare av kunskap. Jag tycker att man polemiserar mot lärarna och lärarrollen när man skriver så här:

”Historiskt sett har lärarens roll varit att lära ut och ensidigt styra undervisningen.”

Att läraren ska ”lära ut” är tydligen inte längre aktuellt.

Man skriver vidare: ”I allt större utsträckning måste lärare också kunna föra pedagogiska diskussioner i olika lärargrupper.” Precis som om lärare hittills inte har fört pedagogiska diskussioner! Jag tror att den som känner till hur lärare arbetar i dag vet att en väldigt stor del av deras arbete upptas just av pedagogiska diskussioner. Att ha sådana här formuleringar i en proposition om en förnyad lärarutbildning är inte någon särskilt bra utgångspunkt.

Fru talman! Så har vi det här med en standardbehörighet. Alla ska läsa samma 60-poängskurs ett och ett halvt år för att senare under resans gång bestämma sig för vilken inriktning man ska välja: om man ska bli förskollärare eller fritidspedagog eller om man ska bli gymnasielärare eller grundskollärare. Men det är i många fall ett låtsasval, som t.ex. Umeå universitet påpekar när man helt riktigt framhåller att studenternas fria val begränsas när för få elever väljer en viss kurs eller när det saknas lärare på lärarutbildningarna för den speciella kursen. Det är bra med valfrihet, men då måste det vara en verklig valfrihet.

Den här allmänna lärarkunskapen värderas högre än kunskaper i undervisningsämnen. Från många lärarhögskolor och universitet har man kritiserat just denna punkt. Det kan bli stora problem när det gäller den framtida tillgången på kvalificerade ämneslärare t.ex. i gymnasiets teoretiska ämnen.

Jag har en fråga i sammanhanget. Folkhögskolelärarutbildningen, som är bekant för flera av oss här i salen, berörs inte alls av *En förnyad lärarutbildning*. Tror man på att alla lärare ska ha i stort sett samma utbildning? Varför ska då folkhögskolelärarna så totalt skilja ut sig från andra lärare, även de som undervisar vuxna? Man kan förstås säga att

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

folkhögskolan är helt annorlunda, men det är den inte. Riksdagen har för några år sedan bestämt sig för att folkhögskolans och folkbildningens utbildning inte ska skilja sig från annan utbildning. Men för folkhögskolelärare räcker det med totalt 40 poäng för att bli behöriga i fortsättningen. Jag förstår faktiskt inte logiken i detta.

Vi föreslår att lärarutbildare får tidsbegränsade förordnanden. Många lärarstudenter känner inte igen sig när de kommer ut på sin första längre tjänstgöring. En förklaring är att man har för lite praktik under utbildningen, men det kan också bero på att avståndet mellan lärarutbildningen och skolans vardag är för stort. Ofta var det länge sedan lärarutbildarna själva var ute i skolan som lärare. Om man fick tidsbegränsade förordnanden skulle rörligheten bland lärarutbildarna bli större. Samarbetet mellan lärarhögskolan och skolan, lärarkandidaternas blivande arbetsplats, måste stärkas.

Fru talman! Utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger är i dag både av studenterna själva och av arbetsgivarna faktiskt mer uppskattad än den vanliga lärarutbildningen, men ändå måste den förlängas med ytterligare en termin och 20 poäng.

Trots allt får den svenska förskolan genomgående faktiskt väldigt goda vitsord vid internationella jämförelser. Till skillnad från grundskolan och gymnasieskolan finns det nästan ingen kritik mot förskolan. Därför tycker jag att det inte är nödvändigt att förlänga utbildningen för förskollärare.

Däremot vill vi nu ordentligt stärka utbildningen av grundskollärare. Alla är överens om de brister som kan konstateras i skolan och att de i stort har sin upprinnelse i att grundskolan inte klarar av att nå sina mål. Tusentals elever slussas över till gymnasiet utan nödvändiga kunskaper. När man väl har konstaterat detta måste man göra någonting åt problemen. Det är därför som vi föreslår en förlängning av utbildningen för s.k. tidigarelärare, dvs. lärare i grundskolans tidiga år. Vi anser att den förstärkningen är nödvändig.

Vi vill också stärka utbildningen av lärare i gymnasieskolans yrkesämnen. Det räcker inte med de 120 poäng som föreslås i propositionen. De här lärarna ska ju förbereda sina elever för högre studier. De flesta här i riksdagen anser ju att alla gymnasister, även de som går på de yrkesförberedande programmen, ska ges högskolebehörighet. Då vore det faktiskt på sin plats att alla lärare som förbereder sina elever för högskolan fick en tillräckligt omfattande utbildning för detta. Vi tycker att det är lite egendomligt att den lärarkategori som får den kortaste utbildningen enligt det här förslaget är de som undervisar i gymnasiet.

När det gäller forskning är det egentligen bara den som kallas utbildningsvetenskaplig som räknas. Var hamnar forskningen i ämnen som historia, matematik och språk och den forskning som inte är vinklad åt undervisning, dvs. åt det didaktiska hållet? Samtidigt vet vi att gymnasieskolan har ett väldigt stort behov av forskarutbildade lärare och lektorer som har kontakt med högskolan och kan hjälpa sina elever på traven när det gäller högre studier. Vi har en alldeles för liten övergång direkt från gymnasieskolan till högskolan i Sverige. De här tjänsterna kräver forskarutbildning. De är också en karriärmöjlighet för lärare som vill stanna kvar i skolan men som vill förkovra sig inom sitt yrke.

Fru talman! I framtiden kommer det säkert att vara ovanligt att en person som utbildar sig till lärare i 20–25-årsåldern stannar kvar i arbetet fram till sin pensionering. Det kommer att vara likadant i andra yrkesgrupper. Det gäller då att läraryrket blir tillräckligt attraktivt för människor som vill byta arbete. När en person efter t.ex. tio år som ingenjör, socialtjänsteman, jurist, officer, präst, bibliotekarie – jag kan räkna upp många olika yrken som kräver en kvalificerad utbildning – vill byta arbete ska det vara ganska enkelt att via en pedagogisk kompletteringsutbildning, det grundläggande utbildningsblocket, bli behörig som lärare. Vi föreslår att den pedagogiska utbildningen ska omfatta ett år, 40 poäng, dvs. samma som krävs för en folkhögskolelärare. Där är vi alltså överens.

Jag vill också i det sammanhanget slå ett slag för distansutbildning som har prövats med framgång i ett antal år inom folkhögskolan. Man kan då kombinera lärarytbildningen med en lärartjänst på deltid. För en erfaren person kan just en sådan kombination vara den allra bästa. Det har visat sig vara så när det gäller folkhögskolelärare. Inom överskådlig tid kommer givetvis den traditionella lärarytbildningen att vara volymmässigt störst. Vi föreslår alltså att det grundläggande utbildningsblocket ska omfatta minst 40 poäng. Praktiken måste komma in så tidigt som möjligt så att lärarkandidater får en snabb och effektiv återkoppling till de teoretiska studierna.

Vi moderater vill också att någon eller några av de traditionella lärarytbildningarna får en självständig ställning. Den ska vara fristående med statens uppdrag att bedriva lärarytbildning. Jag vill dra en parallell med Chalmers tekniska högskola och Jönköpings högskola som ju blev fristående högstskolor under den senaste borgerliga regeringen. Jag tror inte att någon i dag, med facit i hand, vill vrida klockan tillbaka och förstatliga dessa högstskolor igen. Jag bor nära Jönköping och har ofta kontakter med studenter, lärare och styrelseledamöter vid Jönköpings högskola, och alla är mycket entusiastiska.

Nog vore det en positiv utmaning om någon lärarytshögskola, gärna en fristående, ville satsa särskilt på de lärargrupper som är mest svårrekryterade, t.ex. lärare i naturvetenskap eller språk.

Vi tror helt enkelt att det är viktigt med olika slags lärarytbildningar därför att eleverna är olika och för att lärarna också är olika. Det är därför som de borgerliga partierna gemensamt står bakom reservationen som handlar om Rudolf Steinerhögskolan. Vi föreslår att regeringen får i uppdrag att pröva frågan om att ge högskolan ett särskilt uppdrag när det gäller utbildning och forskning i Waldorfpedagogik.

När det gäller läraryrkets status och lärarens behov av fortlöpande kvalificerad kompetensutveckling föreslår vi att det inrättas ett lärarcertifikat i flera delar. Grunden för certifikatet utgörs av examensbeviset från den föreskrivna högstskoleutbildningen. Dessutom ska det innehålla kompetensutveckling, fortbildning och i speciella fall även yrkespraktik. Vi föreslår att lärarcertifikatet tidsbegränsas till förslagsvis fem år. Andra borgerliga partier talar om en lärarlegitimation. Det avviker inte särskilt mycket från det vi föreslår om lärarcertifikat.

Fru talman! Jag inledde med att citera ur en tidningsartikel som en äldre erfaren lärare skrivit. Jag vill sluta med att referera till ett längre samtal jag haft med en mycket ung lärare. Jag talade med honom i början av veckan.

Han oroade sig över att det blir svårare att uppnå kunskapsmålen i skolan. När han och hans kolleger ger sin elever samma prov i dag som för fem år sedan blir fler underkända nu än tidigare. Vilken syn har ni politiker på kunskaper? frågade han. Lärarens roll som den som förmedlar kunskaper och hjälper eleverna att nå målet, är det någonting som ni vill ställa upp på? frågade han. Vidare sade han: Eleven i centrum är viktigt, men eleven kan inte själv söka sig fram till kunskap. Den elev som är duktig och kommer från ett hem med studievana föräldrar får det stöd och den hjälp som behövs. Han eller hon klarar sig nästan alltid. Men väldigt många klarar inte den här uppgiften utan behöver en bra handledare och en bra introduktion i kunskapens mysterier.

Vi lärde oss inte det här i grundskolan är en vanlig kommentar på gymnasiet i dag. Det är därför som vi vill stärka utbildningen av grundskollärare som ett led i att stärka grundskolan.

Det går givetvis att hitta positiva inslag i den här propositionen *En förnyad lärarutbildning*, men med hänvisning till vad jag här har framfört yrkar jag ändå avslag på propositionen.

Till sist vill jag yrka bifall till reservation 1 under mom. 1. Jag nöjer mig med det, även om jag självfallet står bakom alla övriga moderata reservationer.

Anf. 2 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Vi diskuterar i dag förslaget om en ny lärarutbildning. Frågan är inte särskilt unik. Nya lärarutbildningar har kommit under åren. Så länge skolan har funnits som en del av samhället har man känt att man behöver utbilda den grupp som ska arbeta med våra barn. För varje tid har lärarutbildningen också anpassats till de behov som finns i samhället. Vad ska skolan vara till för? Vad är det egentligen som gör att skolan är viktig? Det som händer och sker i skolan ska möta vissa förväntningar som finns i samhället. Jag tror att det är farligt att se skolan som en autonom enhet skild från samhället i övrigt. Den är tvärtom en del av samhället. Därför behövs det förändringar hela tiden beroende på de förändringar som händer och sker i samhället.

Bakom de här diskussionerna som har föregått varje ny lärarutbildning och varje ny reform av skolan ligger de s.k. eviga frågorna. Det är alltid de som egentligen drivs fram och finner sina svar utifrån de sammanhang som de faktiskt har uppstått i. Nu har det varit diskussioner av politisk natur i flera avseenden när det gäller skolan. Eleverna lär sig för lite, hävdar en del. Det är inte lugn och ro i arbetsmiljön, hävdar andra. Och ytterligare andra skyller då på att lärarutbildningen inte är tillräckligt bra, yrkesutbildningen är inte bra, och det är lärarnas fel.

Jag vill hävda att vi ser på skolan på olika sätt. Jag vill också hävda att lärarutbildningen inte enbart ska vara – om ni förstår mig rätt nu – en ensidig yrkesutbildning för att möta behov som finns i samhället just nu. Lärarutbildningen ska vila på vetenskaplig grund. Det innebär att den också ska möta behov som kan uppstå i framtidens samhälle. De männskor som utbildas i vår lärarutbildning i dag utbildas visserligen i allra högsta grad för dagens skola. Sätillvida är det en yrkesutbildning. Men de ska också utbildas i ett vetenskapligt tänkande. Det innebär att de kan vara med och påverka och förändra verkligheten. Det gör att de kan möta morgondagens problem.

Det är viktigt att vi har tidsperspektivet klart för oss när vi diskuterar en reform av något så oerhört viktigt som lärarutbildningen. Läraryrket är det finaste yrke man kan ha, säger många. Jag tycker det. En lärare får möta en ny ung generation och får möjlighet att vara en viktig del av en ung människas liv. Men en lärare får också möjlighet att möta en äldre människa som går på sin vuxenutbildning, kanske vill ha en nystart i livet och komma vidare.

Läraren har som kunskapsförmedlare och som närvarande i den mycket speciella öppna situationen gentemot en annan människa en mycket viktig och framträdande roll. Då är det inte oväsentligt vad läraren tänker på eller vilken framtoning läraren har. Det handlar om respekten för mötet mellan människor. Det kan vara läraren och ett litet barn, läraren och en ungdom eller läraren och en vuxen människa. Det är mötet mellan människor som påverkar i vilken grad det blir god effektivitet i skolans verksamhet.

Jag läser ur min dagbok från mitten av september 1998. Jag möter 32 nya studerande. De ska börja sin bana mot ett yrke som de egentligen tror att de känner till. De har ju mött denna lärare i tolv år. Men i realiteten ska de börja brottas med frågor som de aldrig tidigare har mött. Vad ligger i professionen, och vad kan och bör en lärarutbildning ta upp? Det är en fråga som jag ställer mig.

Jag själv tänker: Hur ska jag presentera det stoff som finns, den möjlighet som finns, för att den här gruppen av unga människor, som det ofta är, ska utveckla en professionell hållning till lärarsituationen? De ska utveckla professionen. Perspektiven ska utvecklas i yrkesgrupperna inom de givna ramar som statsmakterna har lagt fast. Det är de givna ramarna vi i dag ska diskutera.

Man ser på lärarutbildningen utifrån olika perspektiv. Det handlar om föräldrar som tycker: Varför kan inte just mitt barns behov bli tillgodosedda? Har inte läraren lärt sig någonting inom lärarutbildningen? Läraren har en nyckelposition som samhällsmedborgare. Det handlar om hur man ska uppfostra så att de unga uppför sig som folk. Så har det diskuterats i alla tider.

De eviga frågorna finns kvar. Vilka är de? Vi kristdemokrater har en tydlig uppfattning om de eviga frågorna. De rör vilken syn vi har på samhället, och skolans del i det, och vilken syn vi har på människan och på kunskapen. Det är de tre viktiga frågorna som ska präglade en lärarutbildning.

Ett gott samhälle byggs med familjen som bas där människor får möjlighet att förädla sina förmågor och utvecklas i en värdeförankrad miljö. Det är vår övertygelse. Skolan ska stödja föräldrarna i deras fostran av barnen. Den ska stimulera elevernas kunskapsutveckling. Det innebär inte att samhället ska detaljstyra skolans innehåll men väl att det ska målstyra skolan.

Vår värdegrund är förankrad i den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. Den ska vara kittet som låter kunskapen utvecklas. Lärande är en subjektiv företeelse. Det utvecklas inte i ett vakuum. Någonting finns runtomkring som präglar miljön och mötet mellan människor. Värdegrunden som finns i skolan ska vara kittet.

Kunskapssynen kan vara praktisk eller teoretisk till sin karaktär. De olika kunskaperna måste ha samma värde. Det är väldigt viktigt att inte

den praktiska kunskapen kommer bort. De utgångspunkterna anser vi vara väldigt viktiga.

Värdegrunden måste tas upp kraftfullt i den nya lärarutbildningen. Där har vi en reservation. Vi tycker inte att det tydligt anges vilken värdegrunden är. Vi anser att ämneskunskaperna ska vara goda. Självklart ska skolan präglas av det. Men det innebär inte att man inte också behöver kunskaper om det allmänna mötet med människor i en tid som är rätt komplex, som den vi lever i nu.

Det behövs flexibelt lärande. Alla barn är olika och har förmåga att lära olika saker beroende på begåvning och intresse. Därför måste vi ha en skola med flexibilitet. Lärarutbildningen måste möta denna möjlighet. Läraren måste lära sig att organisera en verksamhet där flexibiliteten blir en sådan del av systemet att varje barn och varje person som ska lära kan få sina behov tillgodosedda.

Det innebär att teckenspråklärare måste finnas. Det innebär att det måste finnas en hög grad av specialpedagogisk kompetens för att man ska klara flexibiliteten. Det innebär att vi behöver fria pedagogiker. Waldorfpedagogiken är en pedagogik som gjort mycket gott i svensk skola på olika sätt, och det finns andra. Men då måste det också finnas lärarutbildningar som kan serva skolor med en personal som är välutbildad. Därför måste man från statens sida ta ett ansvar för att också fria lärarutbildningar får en möjlighet att på rimliga villkor utbilda sina lärare.

Läraryrkets status måste höjas. Kanske är det där som en stor del av kärnan är. Man måste göra det via forskning, legitimation, karriärtjänster och ett tryck på en skollednings möjligheter att leda verksamheten. Det kan man mycket väl ordna genom att göra kunskapsområdet utbildningsledarskap till en viktig del i den akademiska utbildningen.

Vi ser att det finns väldigt mycket att göra på dessa områden om all kunskap ska vara lika mycket värd, om människor ska hanteras och mötas med de behov var och en har och om vi ska ha ett samhälle där det finns en tydlig förankring i värden som inte kan ifrågasättas. De värdena har vi i vår tradition. De grundläggande värdena i demokratin måste finnas som ett gemensamt kitt i all utbildning som samhället finansierar. Det är min övertygelse.

Jag står bakom samtliga kristdemokraternas reservationer. Men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 3 under mom. 7 och 23. Jag hoppas att jag under debatten får veta hur majoriteten ställer sig till teckenspråklärare, fria lärarutbildningar och en tydlig framtoning av värdegrunden i det nya förslaget till lärarutbildning.

Anf. 3 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Skolan ska ge elever lust att lära. Trygga elever gör att nyfikenheten och lusten till lärandet uppmuntras. Det är på det sättet de kan tillgodogöra sig kunskaper. En av de viktigaste delarna för att kunna nå det är engagerade och kunniga lärare. Utan lärare som trivs med sitt yrke och som känner att de kan utvecklas kan inte heller skolan fungera bra.

Förväntningarna och kraven på skolan och lärarna ökar i takt med att utbildningsfrågorna blir allt viktigare. Begrepp som livslångt lärande ger också ett nytt förhållningssätt till utbildning. Ett lärande samhälle vidgar uppdraget för dem som utbildar sig till lärare. De nya villkoren och förut-

sättningarna ställer stora krav på både lärarutbildning och lärare som yrke. Att ge kunskapsgrunden för elever och samtidigt skapa positiva attityder för fortsatt lärande i livet är grundbulten.

Skolan har de senaste åren genomgått stora förändringar, inte bara organisatoriskt genom t.ex. kommunaliseringen. Också själva lärarrollen har förändrats. Läraren är inte bara en kunskapsförmedlare, som ger kunskapen direkt till eleverna. Läraren är en handledare, en ledare i skolan som hjälper eleven att nå kunskaperna på olika sätt. Vi vet att elever är olika och har olika bakgrund. Det kräver ett individuellt lärande. Det ställer stora krav på lärarutbildningen och på läraren som ledare i skolan.

Lärarna ska vara inspiratörer, handledare, arbetsledare osv. De stora samhällsförändringarna ger nya förutsättningar och ställer än högre krav på lärarnas arbete.

Det har riktats en del kritik mot den nuvarande lärarutbildningen. Man har pekat på brister i de olika utbildningarna när det gäller yrkesförberedande. Det handlar om att hantera skolans verklighet.

När man kommer som ung student till lärarutbildningen har man en positiv syn och känsla för att vidareförmedla ett budskap, att hjälpa elever att nå målen och få lust till lärande. Det är oerhört viktigt. Men en undersökning som Lärarförbundet har gjort visade att ungefär en tredjedel av lärarna när de kom ut i skolan efter sin utbildning sade att det inte var riktigt som de hade tänkt sig. Det var många saker som de ville skulle ingå i lärarutbildningen. De sade t.ex.: Tänk om jag hade fått kunskap eller möjlighet till mer praktik. Tänk om jag hade fått vetskap om hur jag agerar i en konflikthantering eller på ett föräldramöte och hur jag tar hand om och hjälper eleven i dennes unika situation.

De sakerna är oerhört viktiga. Till stora delar ingår de i det nya förslaget till lärarutbildning. Det är positivt. Skolan är en bild av samhället. Vi måste se till att förändra så att skolan och lärarutbildningen följer den utvecklingen. Kunskaperna är oerhört viktiga. Vi ska inte sänka kunskapsribban. Men vi ska utveckla skolan, så att alla som har möjlighet kommer in i systemet och känner att de har en plats att fylla.

Centerpartiet menar att en förnyad lärarutbildning måste till, med en förstärkning av den vetenskapliga grunden. Grunden ska vara att lärare har goda ämneskunskaper och en sammanhållande kompetens i pedagogik, didaktik och metodik. Utbildningen måste också utvecklas mot att kunna ge såväl en bredare grundkompetens som möjlighet till ökad fördjupning och specialisering.

Alla olika skolformer behöver lärare som kan komplettera varandra och samverka i syfte att utveckla verksamheten och uppnå målen. Samarbete över ämnesgränserna ska underlättas och prioriteras. Det gäller i synnerhet samarbetet mellan teoretiska och praktiska ämnen.

Lärarämnet handlar inte bara om att arbeta som pedagog, även om det är huvudämnet. Det handlar också om att hantera en komplex situation, i och utanför klassrummet.

Centerpartiet vill skapa en skola som utgår från ett förhållningssätt där man ser att alla elever kan och vill lära, på olika sätt. För elever kan det ta olika lång tid. Vårt mål är att alla elever ska gå ut grundskolan med godkända kunskaper. De ska ha en god syn på framtiden och känna att de har något med sig, så att de kan tackla vidare utbildning och olika för-

väntningar och krav. Därför måste vi utveckla lärarutbildningen på det sättet. Det krävs ett nytt tänk vad gäller undervisningen.

Både Moderaternas och Folkpartiets ledare talade i förra veckans skoldebatt om att vi måste hitta ett nytt sätt för lärande. Vi måste hitta ett nytt system inom skolan, sade man. Men varför kan ni inte se att vi behöver en ny typ av lärarutbildning och ett nytt tänk i skolan? Varje elev är unik. Det måste ges möjlighet till kunskaper och ämnesutbildning. Men det måste också finnas en helhet, där man sätter individen i centrum. Jag skulle gärna vilja ha svar på de frågorna i dag. Varför väljer man en annan väg? Jag ser det som att gå tillbaka ett steg, i stället för att möta samhällets förändringar och framtiden.

Centerpartiet välkomnar en mångfald vad gäller pedagogik. Det är oerhört viktigt för den nya skolan att man kopplar ihop praktik med pedagogik och använder olika typer av pedagogik för att nå elevens kunskap. Det kan ske t.ex. inom Waldorfbildningen. För att olika skolor och pedagogiker ska få en ärlig chans krävs att de får tillräckliga resurser och möjlighet till en lärarutbildning.

Centerpartiet har i en reservation framfört att speciell pedagogik och lärarutbildning som hör till ska finnas.

Läs- och skrivutveckling kan inte avgränsas till svenskämnet utan måste ingå i en helhet. Att kunna läsa, skriva och räkna är oerhört viktigt. Det är grundkompetensen för eleven när han eller hon ska möta framtiden. Därför har vi bl.a. lagt fram ett program för läs- och skrivutveckling. Det är också oerhört viktigt i den nya lärarutbildningen. Det är bra.

Fru talman! Centerpartiet välkomnar i huvudsak regeringens förslag om en samlad lärarexamen med en ny struktur. Det är en examen som ersätter åtta av de elva lärarexamina som vi har i dag. Den omfattar 120–220 poäng. Det är viktigt att betona att examenskraven är angivna i form av ett lägsta poängantal.

Många studenter vill specialisera sig ytterligare. De menar att ett visst ämne eller en speciell del är viktig. Då finns möjligheter att vidareutbilda sig.

I dag erbjuder högskolorna oftast lärarutbildning för såväl grundskola som gymnasieskola i vissa ämneskombinationer som studenterna har att välja mellan. Fördelarna med det nya förslaget är att det ger möjlighet till stor flexibilitet och öppenhet för de studerandes önskemål. Det ger stora fördelar för studenterna, som kan välja utbildning med individuella kombinationer. Möjlighet finns t.ex. att sätta samman en examen där praktiskt estetiska ämnen kombineras med teoretiska.

I förslaget ingår ett allmänt utbildningsområde om 60 poäng. Centerpartiet tycker att tanken med en gemensam bas och yrkeskärna för alla lärare är bra. Läraruppdraget ställer krav på kompetens som är gemensamma för alla lärare, oavsett i vilket sammanhang, inom vilka kunskapsområden eller ämnen den blivande läraren kommer att verka.

De tvärvetenskapliga studierna kan dessutom öka kunskapen om och förståelsen för andra lärarkategorier. Grunden läggs för ett samarbete i det kommande arbetet.

Vi anser dock att utformningen av det allmänna utbildningsblocket är otydlig. Ett antal områden, inbördes olika, tas upp i beskrivningen av ämnet. Även i ett målstyrt utbildningsväsende måste lagstiftaren tillåta sig att formulera tydliga mål som garanterar såväl utbildningens innehåll

som dess status. Särskilt bristen på resonemang kring tre av lärarrollens kärnkompetenser, pedagogik, didaktik och metodik, måste framhållas mer.

Länge har både didaktik och metodik varit eftersatta vetenskapliga discipliner, något som knappast förbättras genom det allmänna blocket. Att utbildningen ska vara tvärvetenskaplig får inte innebära att de ingående tvärvetenskapliga disciplinerna tunnas ut och osynliggörs. God tvärvetenskap bygger i stället på goda kunskaper om något eller några av de ämnen som bär upp ämnet och att förening mellan traditionella vetenskapliga discipliner kan tillföra något nytt. Pedagogik, didaktik och metodik ska därför vara synliga i målbeskrivningen för det allmänna utbildningsområdet.

Jag vill därmed yrka bifall till reservation 6 under mom. 23.

Fru talman! Centerpartiet vill understryka att en nationell forskningsstrategi för lärarutbildningen och pedagogisk yrkesverksamhet krävs. Framför allt måste man stärka den vetenskapliga basen för lärarutbildningen och pedagogisk verksamhet. Jag har sett med förvåning att regeringen har varit otydlig vad gäller forskningsstrategier för lärarutbildningen.

Om vi säger att det är oerhört viktigt att koppla forskning till högskoleutbildningen måste vi också ha både resurser och en tydlig strategi för det. Men detta saknas. Centerpartiet vill stärka det, och vi har också konkreta förslag. Därmed vill jag yrka bifall till reservation 8 under mom. 15.

Slutligen, fru talman, är det oerhört viktigt att vi stärker både lärarutbildningen och lärarna i sig. Det saknas ungefär 20 000 utbildade lärare i Sverige i dag. Vi måste hitta vägar för att stärka lärarens status. Men vi måste också hitta vägar som ger mig som lärare möjligheter. Det handlar om både karriärvägar och kvalitets- och kompetensutveckling, men också om t.ex. införande av lärarcertifikat.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi kopplar samhällets förändringar till vad skolan begär, till vad som är viktigt för eleven och för det fortsatta kunskapssamhället. Jag tycker att förslaget till ny lärarutbildning gör det på många sätt. Men det krävs också ytterligare satsningar på lärarrollen och framför allt på forskningsstrategierna.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 6 under mom. 23 och reservation 8 under mom. 15. Men jag ställer mig givetvis bakom våra andra reservationer i betänkandet.

Anf. 4 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson ställde några frågor till Moderaterna efter att ha lyssnat på debatten om skolan som hon själv deltog i för en vecka sedan. Om jag förstod det rätt menar Sofia Jonsson att Moderaterna och Folkpartiet – men Folkpartiet får tala för sig självt – vill återgå till något slags gammal lärarutbildning. Så är inte fallet. Självfallet måste lärarutbildningen hänga med i tiden och vara anpassad efter det behov som finns just för tillfället och i framtiden.

Sofia Jonsson nämnde pedagogik, didaktik och metodik, som ju är nödvändiga inslag i varje lärarutbildning. Den måste vara anpassad efter den situation vi befinner oss i nu.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

Det är också viktigt att man sätter individen i centrum. Jag sade i mitt anförande att varje elev är unik. Det är därför vi vill ha flera olika typer av lärarutbildningar.

Vi vill också att högskolorna ska vara mer självständiga – även de som i dag har lärarutbildning – för att de ska kunna anpassa sig efter de behov som finns. Det kan t.ex. gälla att någon satsar på de ämnen, naturvetenskap och språk, som det är svårt att få lärarkandidater att ställa upp på.

Sedan sympatiserar jag med Sofia Jonssons synpunkter på att de 60 poängen i allmän utbildningskunskap är alldeles för otydliga. Det är många remissinstanser som har sagt precis samma sak. De större universiteten och även en hel del lärarhögskolor har sagt det.

Forskningen är också otydlig. Det jag framför allt vänder mig mot när det gäller forskningen är att nästan allt ska vara något slags utbildningsforskning. De lärare som vill forska inom sina ämnen – svenska, engelska, matematik eller vad det kan vara fråga om – får egentligen inte något stöd i den här lärarpropositionen. Det tycker jag är synd. Jag tror att Sofia Jonsson delar den uppfattningen. Men det är klart att vi ska ha en lärarutbildning som är anpassad efter den tid vi lever i.

Anf. 5 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag blev väldigt glad i förra veckan när vi hade debatten och jag fick höra Moderaternas företrädare prata om att det är kunskapen som är det absolut viktigaste för eleven. Det är inte den tid det tar eller antalet år i grundskolan. Jag blev jätteglad. Det verkade i alla fall då som om Moderaterna har gått på Centerpartiets linje med eleven och kunskaperna i centrum.

Men jag vet inte riktigt om det är så att man tror att det bara är resurser och vissa diskussioner som löser problemen eller ger förutsättningarna. Det är inte bara resurser och diskussioner som gör att det blir bättre i skolan. Det krävs ju också stora systemförändringar vad gäller skolans arbete i stort. Det krävs också ett nytt tänkande vad gäller lärarutbildningen. Det är det som gör mig lite ledsen. Å ena sidan diskuterar moderaterna hur framtiden ska se ut, hur vi ska stärka eleverna, hur vi ska stärka lärarna. Å andra sidan vill de inte ge förutsättningarna i bl.a. lärarutbildningen.

Jag vill fråga Lars Hjertén: Hur ser Moderaterna på frågan om hur man kan stärka lärarutbildningen och på den vidgning som vi ser behövs jämfört med det förslag som nu har lagts fram? Vad vill man? Är det ämneskunskaper som är det absolut viktigaste? Eller ser Lars Hjertén och Moderaterna att bl.a. läs- och skrivutveckling, konflikthantering och en känsla för skola och ledarskap också är viktiga i lärarutbildningen?

Anf. 6 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag är förstås glad när Sofia Jonsson säger att hon är glad när hon lyssnar på moderaterna. Jag är för det mesta delvis glad när jag lyssnar på Sofia Jonsson.

Sedan blir jag lite tveksam till vad Sofia Jonsson egentligen menar. Är det någon som har talat om kvalitet i skolan är det väl moderaterna. Det har vi gjort i många år. Den kvaliteten måste finnas i skolan, och den måste finnas i lärarutbildningen.

Vi är lite tveksamma till precis det som Sofia Jonsson säger, nämligen den otydlighet som finns i propositionen på det viktiga allmänna utbildningsområdet. Ska man läsa i ett och ett halvt år och det är otydligt i propositionen måste vi fundera på vad regeringen egentligen menar. Jag vet inte det, och tydligen vet inte Sofia Jonsson det heller.

När man sjsätter en så stor ny reform måste man veta lite grann vad man vill. Men även på den här punkten tvekar tydligen regeringen. Man är inte riktigt klar över det hela. Och det är ju ganska många utbildningsanordnare inom lärarhögskolan, bl.a. de stora universiteten, som har precis samma tveksamhet som tydligen både Sofia Jonsson och jag har.

Kvaliteten i skolan måste byggas upp på alla nivåer, inte minst inom lärarhögskolan. Det gäller förstås inte bara ämneskunskaperna, men jag menar att det är det centrala. Det är viktigt att läraren alltid är bäst i klassen, att han eller hon har de kunskaper som krävs för att undervisa i ämnen och för att ge svar på elevernas ofta svåra frågor. Det kan vara elever som t.ex. följer utvecklingen i TV-program som är mycket avancerade. De måste i skolan ha en lärare som kan tala om hur det förhåller sig inom naturvetenskap eller inom historia. Det är därför vi menar att det är mycket viktigt med mycket goda ämneskunskaper. Och det måste nog komma i första hand.

Att lära sig till lärare gör man på lärarhögskolan. Men den viktigaste lärarinsatsen gör man ändå i skolan. Därför behöver man ha mentorer när man kommer ut som nyutbildad lärare som hjälper en till rätta från början så att man hamnar rätt.

Anf. 7 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Givetvis är ämneskunskaperna oerhört viktiga. Det skrivs både i betänkandet och i våra motioner. Vi måste stärka ämneskunskaperna. Givetvis är det så.

Men hur ska Lars Hjertén och jag kunna möta studenter på lärarhögskolan eller en lärare på en skola som säger: Tänk om jag hade vetat hur det fungerar. Tänk om jag hade fått möjlighet att fördjupa mig i läs- och skrivutveckling. Tänk om jag hade fått möjlighet till mer praktik.

Hur ska vi diskutera? Hur ska vi kunna försvara oss och säga: Vi vill ytterligare bara stärka ett visst antal år i lärarutbildningen för specialisering i ämneskunskaper. Vi struntar i samhällets krav. Vi struntar i elevernas möjligheter till individuell utveckling.

Man måste hitta en väg mittemellan med både starka ämneskunskaper och möjligheter för mig som lärare att få den flexibilitet som gör att jag kan välja en teoretisk ämnesinriktning och blanda den med det praktiska. Men jag behöver också möjlighet att få kontakt med eleven på ett tidigt stadium genom t.ex. praktik för att kunna ta hand om det i min fortsatta lärarutbildning. Det är oerhört viktigt.

Anf. 8 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Sorgligt nog kan dagens föräldrar inte räkna med att deras barn ska bli undervisade av personer som har utbildning för att undervisa. Just i dag saknas det över 3 000 lärare i landet, och om några år kommer det att saknas över 20 000 utbildade lärare. Mer än hälften av lärarna är över 50 år, och intresset för lärarutbildningarna är lågt. Mot den bakgrunden vill vi liberaler säga nej till förslaget om ny lärarutbild-

ning. Vi är övertygade om att den nya lärarutbildningen kommer att göra läraryrket ännu mindre attraktivt för många studenter.

De senaste åren har många skolpolitiker på olika håll, särskilt på vänstersidan, alltför ofta sagt att skolans problem beror på lärarna. ”De har inte förstått de nya läroplanernas idéer”, har det hetat. Läraryrket i Sverige har nedvärderats under många år. De svenska lärarna har de näst sämsta lönerna i Europa, och karriär- och utvecklingsmöjligheter för lärare är dåliga. Följden har blivit att allt färre studenter väljer att utbilda sig till lärare.

I den situationen kommer regeringens proposition om en ny lärarutbildning som en stor besvikelse. Genomförs det här förslaget kommer läraryrket att förändras till det sämre. Därför föreslår Folkpartiet att riksdagen ska avslå propositionen.

Åtta lärarexamina ska slås ihop till en. Examen för t.ex. gymnasielärare, musiklärare, slöjdlärare och grundskollärare avskaffas. I den nya utbildningen ska alla blivande lärare läsa ett s.k. allmänt utbildningsområde på tre terminer eller 60 poäng. Alla ska göra detta, oavsett om de ska bli förskollärare eller gymnasielärare.

Samtidigt minskar kraven på ämneskunskaper, särskilt för lärare i grundskolans senare år och i gymnasiet. Det är bara att läsa innantill och räkna poäng. Tiden för studier i ämnet kommer att minska, och de ämnesstudier som blir kvar kommer dessutom att bli mindre högskolemässiga.

Det är uppenbart att hela förslaget genomsyras av en vilja att göra de olika lärarutbildningarna mera enhetliga. Men det är stor skillnad mellan att arbeta med t.ex. sexåringars språkutveckling och med gymnasieelevers ämnesstudier. Därför menar Folkpartiet att man måste ha respekt för att olika lärare behöver helt olika, men lika viktiga, kompetenser.

I den här propositionen sägs många vackra ord om hur en helt ny typ av lärare ska se ut. Man nämner att läraren hittills har ensidigt lärt ut och styrt undervisningen osv. Nu däremot ska läraren förändra sin yrkesroll, bli handledare, mentor, samtalspartner osv.

Fru talman! Det är lätt att tolka beskrivningen så att dagens lärare är gammalmodiga och saknar alla dessa goda egenskaper. Uppenbarligen menar regeringen att med den nya utbildningen kommer det på något mystiskt sätt att skapas en annorlunda, fantastisk och ny typ av lärare, som hittills inte har skådats. Jag tror inte att det blir en bra lärarutbildning bara för att man skriver en massa fraser som kan tolkas på olika sätt. Man ska tvärtom vara försiktig med svepande innehållslösa formuleringar, som har förekommit i debatten på senare tid. Skolpolitiska skrivelser har innehållit en massa dumheter, som att orden ”lärare” och ”elev” borde bytas ut. Det klassiska exemplet är när Kommunförbundet i våras skrev den berömda meningen ”undervisning undviker vi helt”.

Centerpartiet och Sofia Jonsson frågar varför Folkpartiet inte vill möta den nya tidens krav. Det enkla svaret på den frågan är att vi inte tror att man möter den nya tidens krav genom att sudda ut specialkompetenserna i skolan. Skolans olika stadier och olika ämnen skiljer sig så mycket åt att lärare måste ha skilda specialkompetenser och skilda utbildningar.

Om man räknar ihop tiden för alla olika moment som enligt förslaget ska ingå i studierna för gymnasielärare visar det att tiden för rent akade-

misk utbildning i ämnena blir mindre. Detta har t.ex. universiteten i Lund och Uppsala påpekat i sina remissvar, och de konstaterar att ämnesutbildningen för gymnasielärare kommer att minska med ca 50 poäng.

Folkpartiet menar tvärtom att det behövs goda ämneskunskaper för att undervisningen ska bli omväxlande och mindre läroboksbunden. Det behövs en ämnesutbildad lärare för att hjälpa eleverna att utveckla en ifrågasättande och kritisk attityd i de olika ämnena.

Fru talman! Till råga på allt vill regeringen nu försvåra för människor med gedigen akademisk examen att vidareutbilda sig till lärare, och detta i en tid när lärarbristen börjar bli katastrofal. I dag kan en person med ämnesexamen från högskolan vidareutbilda sig till lärare på två terminer. Detta genomfördes av den borgerliga regeringen, mot Socialdemokraternas vilja, i början på 90-talet, när man gav människor möjlighet att läsa på lärarhögskolan i efterhand. Det visar sig att lärarstudenterna i dag, i varje fall blivande gymnasielärare, föredrar den här utbildningen. En majoritet av de lärarstudenter som går på gymnasielärarutbildningar har först tagit en filosofie magisterexamen och kompletterar sedan med två terminer.

Enligt det nya förslaget måste studenten läsa tre terminers lärarutbildning i stället. Den extra terminens studielån, som det kan bli fråga om, kan vara det som avgör att en människa väljer bort läraryrket. Lärarbristen avhjälpas inte genom att man försvårar för kvalificerade akademiker att bli lärare.

Om fler akademiker ska välja läraryrket måste lärarutbildningen se annorlunda ut. Utbildningen måste innehålla så mycket av ämneskunskaper att läraren ska kunna välja att gå vidare inom sitt ämne. Men regeringens förslag innebär att de studenter som ska bli lärare i allt mindre utsträckning kommer att läsa samma ämneskurser som andra studenter inom respektive ämne. Lärarstudenterna kommer att läsa andra kurser. Därför blir det svårare för en ämneslärare att gå vidare och forska i sitt ämne. Sammanfattningsvis blir det dels svårare för en akademiker att bli lärare, dels svårare för en lärare att göra akademisk karriär.

En av de många examina som ska avskaffas enligt regeringens förslag är musiklärarexamen. Det är också ett exempel på att man vill sudda ut specialkompetenserna. Enligt Folkpartiets uppfattning är det viktigt att utbildningen av musiklärare även i framtiden kan genomföras i anslutning till högre musikutbildningar på musikhögskolorna. Det är också viktigt att utbildningen får vara en utbildning med konstnärlig inriktning. Musiklärarutbildningen ska förbereda för en mångsidig pedagogisk yrkesverksamhet inom olika skolformer. Inte minst den för Sverige unika kommunala musikskolan behöver en mångfald av välutbildade lärare med olika inriktningar. Det finns därför ingen anledning att ta ifrån musikhögskolorna examinationsrätten för musiklärare.

Enligt Folkpartiet ska också fristående högskolor med godkända utbildningar erhålla samma statliga stöd som statliga högskolor. Det gäller även lärarutbildningar. Exempelvis Rudolf Steinerskolan anordnar utbildning med alternativ pedagogik som tillämpas i av Skolverket godkända Waldorfskolor. Naturligtvis ska anordnaren av en sådan lärarutbildning kunna ansöka om och erhålla examensrätt. Folkpartiet har tillsammans med de andra borgerliga partierna begärt att regeringen ska

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

pröva möjligheten att ge Rudolf Steinerskolan ett uppdrag att forska och utbilda i Waldorfpedagogik.

Fru talman! Folkpartiet anser inte att dagens lärarutbildningar är för olika varandra. Tvärtom behövs det olika kompetenser i skolan. Därför föreslår Folkpartiet helt andra förändringar av lärarutbildningen. Den kanske viktigaste och svåraste läraruppgiften är att lära de mindre barnen att läsa och skriva. Mer kunskaper om små barns läs- och skrivinlärning behövs. Därför föreslår Folkpartiet att utbildningen för lärare i grundskolans tidigare år utökas med en termin, med 20 poäng.

Speciallärarna är på väg att försvinna från skolorna. De har minskat med närmare hälften på tio år. De nya specialpedagogerna, som började utbildas för några år sedan, har uppgiften att vara stödjande för alla andra lärare. Det handlar mer om det än att undervisa elever enskilt eller i grupp. Därför måste en speciallärarutbildning genomföras med klar inriktning mot undervisning i mindre grupp. En sådan utbildning, kombinerad med krav på skolorna att öka stödet till elever som behöver hjälp, skulle leda till att speciallärartjänster inrättas.

Läraryrket behöver värderas högre. Professionella lärare måste premieras framför utbildade. Därför vill Folkpartiet att en lärarlegitimation ska införas. Den ska vara ett bevis på att läraryrket kräver en särskild kompetens. En särskild ansvarsnämnd ska, precis som för läkare, kunna dra in legitimationen vid uppenbara fall av misskötsel. En lärarlegitimation skulle göra det svårare för en skola att anställa lågavlönade utbildade lärare. En lärarlegitimation skulle göra att man slutar tala om behöriga och obehöriga lärare. Man talar ju inte om behöriga eller obehöriga läkare. Antingen är en person lärare eller också inte.

Det behövs också fler lärare med högskoleanknytning. Åtminstone var tionde gymnasielärare borde vara lektor. Därför måste ämneslärare kunna doktorera i sitt ämne efter några år som lärare. Därför måste ämneslärarutbildningen bli så kvalificerad att ämneslärare har en akademisk utbildning som motsvarar andra studenters grundutbildning i sina ämnen.

Sedan behövs det också fler andra karriärtjänster i skolan. Lärarens enda karriärmöjlighet ska inte vara att byta yrke. De lärare som tar på sig mentorskap för yngre lärare eller tar ansvar för ämnesutveckling måste kunna få belönas för detta.

Fru talman! Jag tror inte att regeringens förslag kommer att öka intresset bland studenter för att utbilda sig till lärare. Inte heller kommer läraryrkets status att höjas. Alltför elever kommer därför att undervisas av utbildade lärare. Folkpartiet anser att denna reform, om det beslutas om den i dag, måste rivas upp så snart det är möjligt.

Jag ställer mig bakom ett stort antal Folkpartiyrkanden men nöjer mig, fru talman, med att yrka bifall till reservation 1 under mom. 1 och reservation 4 under mom. 12.

Anf. 9 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson målar upp en mycket pessimistisk bild, som jag ser det, av skolan och av ansökningarna till lärarutbildningen. Jag tror att det är väldigt många som vill bli lärare. Det är väldigt många unga och äldre som brinner för och har en känsla för hur de vill förmedla kunskaper men också umgås med och träna elever i det de behöver kunna för sina liv ute i samhället. Han säger också att det förslag som ligger på

bordet skulle innebära att färre skulle vilja bli lärare och att det blir ännu sämre framöver. Det är pessimistiskt.

Samtidigt får jag en känsla av att Ulf Nilsson påpekar att ämneskunskaperna skulle bli sämre med detta förslag. Min övertygelse är att så inte är fallet. Vi är väldigt måna från Kristdemokraterna om att det ska vara goda ämneskunskaper, för hur ska man klara av didaktiken, nämligen förmedlingen av kunskaper, om ämneskunskaperna inte är goda?

På utbildningsområdet och när det gäller ämnet utbildningskunskap tas detta upp. Där får ämneskunskaperna en didaktisk prövning. Detta uppmärksammar inte Folkpartiet. Jag skulle vilja höra varför man sorterar bort utbildningskunskapen som ett område där också ämneskunskapen får en ytterligare dimension.

Får vi en bättre skola enligt Folkpartiets syn, och blir lärare bättre rustade att vara lärare, om lärarna enbart håller sig till utökade ämneskunskaper, alltså kunskaper om teoretiska fenomen?

Anf. 10 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Naturligtvis måste en lärare både ha kunskap och vana vid att ha kontakt med elever i olika åldrar. Naturligtvis måste en lärare ha kunskap om hur lärandet går till inom ett ämne. Men en första förutsättning för att läraren över huvud taget ska kunna fungera är att han har ämneskunskaper. Har han inte det hjälper inga kurser i pedagogik eller didaktik.

Jag förstår inte riktigt det Yvonne Andersson säger om att det inte blir någon förändring av ämneskunskaperna. Jag tycker att det vore bra om vi kunde diskutera detta förslag utifrån det som verkligen föreslås. Om Yvonne Andersson säger att ämneskunskaperna stärks stämmer inte det med förslaget rent faktiskt.

I dag är ämnesutbildning ungefär 80 % för en gymnasielärare. 80 % av utbildningstiden går åt till att läsa akademiska ämnen, t.ex. matte, fysik och kemi om det är en sådan lärare man ska bli. Med regeringens förslag kommer ämneskunskaperna att uppta ca 50 % av tiden. Det är en faktisk skillnad.

Jag respekterar att man kan anse att detta är bra. Jag tycker att det är dåligt. Men vi måste ändå vara överens om – det gäller alla debattörer här – att de rena ämnesstudierna minskar i omfattning med detta förslag, och det tycker Folkpartiet är dåligt.

I dag får blivande lärare motsvarande 40 poäng – ungefär ett år – pedagogisk didaktisk utbildning. Det är möjligt att man kan diskutera hur den ska utformas, och det är möjligt att man kan komma med väldigt många bra förslag om hur t.ex. en färdigutbildad lärare under de första åren ska vidareutvecklas i pedagogik och didaktik. Men att dra ned på ämneskunskaperna, med alla de konsekvenser det får, är ett väldigt dåligt förslag. Man drar som sagt var ned från 80 % av utbildningen till 50 % med detta förslag.

Anf. 11 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag hör hur Ulf Nilsson resonerar kring detta, men det jag försöker säga är att det inom områdena verksamhetsförlagd tid och utbildningskunskap också ligger ämneskunskaper. I dagsläget räknas de 80

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

procenten. Där finns de didaktiska momenten inom själva ämneskunskaperna. Nu läggs de i ett annat sjok, och det är det som är skillnaden.

Vad jag tycker att Folkpartiet, tillika med mitt eget parti, skulle bekymra sig mer över är de ettåriga lärarutbildningarna med praktisk-estetisk inriktning – musiklärarutbildningen – som Ulf Nilsson också nämnde. Men där görs det däremot stora mörkläggningar. Vi vet inte hur de lärarna ska utvecklas inom sina ämnen. Det behövs oerhört kraftfull träning t.ex. för en musiklärare. Jag hoppas att regeringen återkommer med någonting.

Sikta in omsorgen på områden där det faktiskt blir svårigheter i stället för på områden där man har tagit ett rejält kliv framåt för att man ska kunna nå en kunskap som är framforskad. Vi talar om vikten av forskning, men denna kunskap är faktiskt framforskad. Utbildningskunskap är ett viktigt moment i framtidens, och också i dagens, skola.

Därför tror jag att det är viktigt att vi när vi diskuterar lärarutbildningen i kammaren i dag vågar lyfta fram och fokusera de problem som finns, men också ser möjligheterna och de tillgångar som det nya förslaget ger.

Anf. 12 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag uppskattar att Yvonne Andersson också är engagerad i musikutbildningen. Just nu tycker jag att det är ett töcken av oklarhet kring hur det kommer att gå med de olika musiklärarutbildningar vi har, precis som det är ett töcken och råder oklarhet kring mycket annat.

Det är också väldigt oklart hur man egentligen kommer att bedriva undervisningen på t.ex. det allmänna utbildningsområdet. Det är också väldigt oklart hur mycket ämneskunskap man kommer att fylla på med när det gäller de olika inriktningarna och fördjupningarna. Att det är så svårt att tolka vad den egentligen innehåller ser jag som en väldigt stor svaghet med denna reform.

Men en sak är i alla fall helt klar. Det bli ungefär 30 % mindre klassisk akademisk utbildning i ämnena. Jag menar att den nivå vi i dag har på en gymnasielärare är en miniminivå. Han ska ha de kunskaperna för att vara en bra pedagog. Man kan förstärka den didaktiskt pedagogiska utbildningen, men det får inte ske genom att man minskar ämnesutbildningen.

Det finns för mig två huvudskäl till att värna om ämnesutbildningen för särskilt grundskollärare och gymnasielärare. Det ena är naturligtvis eleven, eftersom man aldrig kan bli en bra lärare för eleven om man inte har bra ämneskunskaper. Det andra är läraryrket. Det är därför jag är pessimistisk. Vem väljer läraryrket om man vet att det är en återvändsgränd och att det om man vill inte är möjligt att gå vidare till ytterligare akademisk utbildning i ämnet? En lärare med denna utbildning kommer inte att ha sådana grundkunskaper att det är självklart att han kan gå vidare och doktorera i sitt ämne, t.ex. litteratur eller kemi.

Anf. 13 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att mycket av det som Ulf Nilsson säger är bra, bl.a. att det är viktigt med ämneskunskaperna. Det är viktigt med specialkompetenser. Det är viktigt med specialisttjänster, karriärvägar och lärarcertifikat. Det är viktigt att lärare har möjlighet att t.ex. ta tjänst-

ledigt för att forska på halvtid eller heltid. Det som Ulf Nilsson tar upp om musiklärarutbildningen är också viktigt.

Men jag blir lite fundersam. Ulf Nilsson säger att allting är ett mörkt töcken och att det är svårt att urskilja vad som är vad. Ingen kommer att vilja genomgå den här lärarutbildningen. Ingen kommer att vilja utbilda sig till ledare i skolan. Vad är det Folkpartiet ställer sig bakom? Hur vill Folkpartiet utveckla den nya lärarutbildningen? Ska det vara som det är i dag, eller vill man visa på möjligheterna att t.ex. få in också läs- och skrivutveckling i lärarutbildningen?

Anf. 14 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det finns naturligtvis väldigt mycket även i den traditionella ämneslärarutbildningen som kan utvecklas. Och vi behöver naturligtvis en diskussion om hur t.ex. gymnasielärare under sina första år efter det att de har fått sin lärarutbildning ska få en vidareutbildning osv. Det kan vara mentorskap med äldre, erfarna lärare. Det finns många olika modeller för det här.

Däremot vill Folkpartiet öka kunskaperna om läs- och skrivinlärning hos lärare i grundskolans tidigare år. Det är en av de stora förändringar som vi föreslår och som regeringen tyvärr inte har nappat på. Det är, som sagt, kanske den allra viktigaste uppgiften i skolan att hjälpa de yngsta barnen i deras läs- och skrivutveckling. Därför föreslår Folkpartiet att utbildningen för dessa lärare förlängs med en termin, så att specialkunskaperna ökar.

Folkpartiet värnar helt enkelt om, som jag har sagt flera gånger nu, specialkompetensen på olika nivåer. Och alla kompetenser är lika viktiga. Det är inte högre eller lägre status att vara på det ena eller andra stadiet i skolan.

Anf. 15 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Visst är det viktigt med specialkompetens, och det finns också en styrka i det förslag som ligger just nu. Däremot tycker jag att man kan utveckla delar när det gäller forskningen och att man kan göra det allmänna blocket med didaktik och metodik tydligare.

Man kan titta på de förväntningar och de funderingar som de som har gått lärarutbildningen har haft. De känner ju inte att de har ett större behov av att bli mer specialiserade, som Ulf Nilsson säger, eller att de måste ha ännu längre utbildningar eller ännu mer fördjupningar. Snarare säger de: Tänk om jag hade fått möjlighet till en bredd! Tänk om jag hade fått möjlighet att lära mig mer om konflikthantering i skolan eller att lära mig på plats genom praktik ute i skolan!

Hur vill Ulf Nilsson och Folkpartiet att de delarna, som finns i den nya lärarutbildningen, ska kunna komma in i Folkpartiets förslag?

Anf. 16 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson talar om att de flesta som går lärarutbildningen skulle önska sig en annan utbildning. Det kan nog se lite olika ut, men faktum kvarstår, nämligen att de flesta som genomgår gymnasielärarutbildningen inte utbildar sig på det sätt som statsmakterna har tänkt sig att de ska göra. De läser först på högskola och universitet. Det kan man kanske beklaga om man tycker att det är viktigt att de bestämmer sig

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

tidigare. Samtidigt tycker jag att det är väldigt viktigt att de studenter och akademiker som faktiskt kommer på att de vill vara lärare är välkomna i systemet.

När det gäller gymnasielärarytbildningen kan man alltså rent statistiskt säga att studenterna under 90-talet har underkänt den socialdemokratiska lärarytbildningsreform som genomfördes för cirka tio år sedan, eftersom ett flertal av dem inte väljer den utbildningen.

Sofia Jonsson frågade hur vi ska bredda lärarytbildningen. Ett första steg vore väl att se om de 40 poäng som man i dag har i pedagogik, praktik och didaktik fyller sin funktion. Vad kan förbättras i den utbildningen, och vad kan förbättras när det gäller vidareutbildning under de första åren efter det att man har fått sin lärarexamen?

Jag är beredd att diskutera många sådana här förslag. Våra konkreta förslag nu handlar som sagt om att förlänga utbildningen för lärare i grundskolans tidigare år, att satsa på en klart definierad speciallärarytbildning och att förstärka ämneskunskaperna. Sedan kan vi naturligtvis gå vidare och se hur man kan föra in olika moment. Men det får inte ske till priset av att man tar bort det som är själva kärnan för läraren, nämligen kunskaper i det ämne som denne ska undervisa i.

Anf. 17 TALMANNEN:

Jag kan konstatera att samtliga talare hittills har överskridit den anmälda talartiden. Det är naturligtvis så att den planering som vi genomför för att underlätta ledamöternas arbetssituation är beroende av att man håller sig till de anmälda talartiderna.

Anf. 18 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att kommentera Ulf Nilsson. Nu ber jag att Ulf Nilsson lyssnar.

Ur töcknet och dimman kommer ljus och klarhet. Därför tror jag att det kan vara värdefullt om Ulf Nilsson lyssnar nu när vi ska presentera majoritetens förslag. Om Ulf Nilsson tittar på bonaden, som finns bakom mig, så förstår han att om man lyfter blicken och tittar lite längre bort så ser man ljuset och klarheten när det gäller vad det här handlar om.

Fru talman! Det är nu fyra år sedan den här kammaren satte ned foten och gjorde någonting som i dag knyts ihop. Det är någonting som har lett fram till en radikalt ny lärarytbildning. Jag vill mena att det är ett förslag som inte bara har ett mycket brett stöd här i kammaren, utan det har också ett brett stöd utanför kammaren. Det har ett brett stöd av de fackliga organisationerna när det gäller den här professionen. Det har ett brett stöd i lärarytbildningskolorna ute i landet och har ett brett stöd totalt ute i samhället.

Men det är naturligtvis oerhört glädjande, och jag vill speciellt uppmärksamma det i dag, att vi faktiskt här i kammaren hade ett enhälligt riksdagsinitiativ från samtliga partier i december 1996. Vi gick fram och sade att det var viktigt att göra en översyn. Det ledde till den lärarytbildningskommitté som också i enhällighet lade fram ett förslag som sedan växte fram till en proposition. Därför är det positivt att konstatera att det här förslaget stöds utöver av majoriteten som består av s, v och mp också av både Centerpartiet och Kristdemokraterna.

Man har tagit ett ansvar för en sådan oerhört viktig reform som framtidens lärarutbildning är. Jag känner att det finns anledning att påminna om några politiska utgångspunkter för lärarutbildningen.

Jag tycker att det viktigaste är att konstatera att lärarutbildningen nu tar fasta på det som händer i samhället. Dvs. att det svenska samhället är i en utveckling där det blir allt viktigare med kunskap och lärande. Det kommer att vara den faktor som avgör tillväxten och som avgör våra möjligheter att bibehålla en välfärd. Och det kommer alltmer att styras in på att beröra område efter område i det svenska samhället. Även om det naturligtvis är det offentliga utbildningsväsendet som med det här förslaget har den allra största fokuseringen så handlar det också om hela samhällets behov.

Vi brukar tala om att lärarutbildningen är det viktigaste styrinstrumentet för att få till stånd en likvärdig skola, och det är just i ljuset av detta som man också ska se ansvarstagandet när det gäller att i dag tycka någonting och ha ett förslag om den framtida lärarutbildningen.

Det handlar också om att se att detta är både en grundutbildning och en kompetensutveckling. Jag tillhör faktiskt dem som menar och tror att framtiden där borta i ljuset kommer att visa att det kommer att handla mycket mer om att lärarutbildningen är en möjlighet för kompetensutveckling.

Det viktigaste yrket, läraryrket, måste fokusera ordentligt på kompetensutveckling, kanske mycket mer än andra yrken just därför att det är viktigast.

Vidare måste det finnas djup och bredd i den framtida lärarutbildningen. Det är en politisk utgångspunkt. Man måste också ha ett helt annat fokus på arbetslaget. Det handlar om såväl djup och bredd för den enskilde läraren i lärarutbildningen som djup och bredd i att få till stånd ett arbetslag som besitter just detta. Här finns det, efter vad jag förstår efter att ha lyssnat på dagens debatt, en massa missuppfattningar om vad det här egentligen handlar om.

Slutligen handlar det naturligtvis om samhällsuppdraget, det nationella samhällsuppdraget om våra grundläggande värden som det finns en sådan oerhört bred majoritet för här i kammaren. De värdena ska sättas i fokus i den nya lärarutbildningen. De måste nämligen ut på ett helt annat sätt och levandegöras ute i skolan.

Tittar man nu på de här områdena finns det, som jag ser det, fem viktiga förändringar i den nya lärarutbildningen som kopplas till detta.

För det första handlar det om förstärkning av den vetenskapliga basen. Vi har väntat på detta. När vi har pratat om kunskap och lärande som det viktigaste har vi saknat en ordentlig fokusering på och möjligheter att koppla till detta med vetenskaplig bas. Nu har vi det. Nu ger vi detta en ordentlig start.

För det andra har vi en helt ny struktur i lärarutbildningen. Vi har dels det allmänna utbildningsområdet på 60 poäng med inriktningar av alla de slag, dels ett golv där vi lägger fast vissa minimikrav men ger möjlighet att senare i livet komma tillbaka till lärarutbildningen och ta till sig en, två eller flera inriktningar. Sedan finns det i lärarutbildningen också möjlighet till en specialisering, fördjupning eller breddning på 20 poäng.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

För det tredje föreslår vi ett särskilt organ som antligen ska kunna styra lärarutbildningen och vara en kraft i att få till stånd de förändringar som är viktiga.

För det fjärde föreslår vi förlängningar av delar av lärarutbildningen. Ett exempel är detta som handlar om förskollärarna. Det är oerhört viktigt att man stärker kompetensen, ger förutsättningar att möta barnen så tidigt som möjligt och förbereda för det som kommer sedan i hela skol-systemet och i det livslånga lärandet.

För det femte inför vi ökad verksamhetsförlagd del, vilket är oerhört viktigt och centralt. Det lyfter in allt det som vi nu föreslår ska möjliggöras i lärarutbildningen genom en verksamhetsförlagd del vid sidan av den högskoleförlagda delen.

De här grejerna ställer krav på förnyelse samt på att följas upp av universitet och högskolor. Också här handlar det om fyra områden.

För det första måste studenterna ges en stor frihet att välja.

För det andra måste lärosätena samverka bättre, både för att säkra en bättre kvalitet och för att möta just studenternas möjlighet till fria val.

För det tredje måste det ges plats för kompetensutveckling och integrering av redan verksamma lärare med dem som går in i en grundutbildning. Det är oerhört viktigt för kraften och dynamiken i en framtida lärarutbildning.

För det fjärde måste det särskilda organet för lärarutbildning ges stöd i att styra. Det måste finnas en ärlig avsikt och mening att ge det stödet.

Förslaget ska sjösättas och träda i kraft den 1 juli 2001. Vi ska få en utvärdering, en kontrollstation, 2004.

Debatten i dag, fru talman, har alldeles tydligt fokuserats på det allmänna utbildningsområdet och på ämneskunskaperna. Därför känner jag det viktigt att avslutningsvis beröra detta. Jag tar först det allmänna utbildningsområdet.

Här ska vi kunna få till stånd att skilda erfarenheter och perspektiv kan mötas och bearbetas. Människor med olika yrkesroller som förväntas arbeta tillsammans i skolan när de kommer till sin profession ska ha den möjligheten, och den stärks nu. Man ska kunna reflektera kring mångkulturell mötesplats, gruppdynamik och konflikthantering; omkring ledarskap, specialpedagogik, grundläggande läs- och skrivinlärning och matteinlärning. Man ska kunna utnyttja olika kulturella och konstnärliga uttrycksformer, fundera över vad kunskap är i förhållande till olika åldrar samt olika sociala och etniska bakgrunder. Hur kan skolan medverka till att känslan för demokrati, samhörighet och solidaritet utvecklas? Det är ett viktigt område. Kunskaper om barns olika livssituationer och uppväxtvillkor är också oerhört viktigt. Vidare handlar det om hur värderingar och kunskaper uppstår, vidmakthålls och förändras. Det handlar om samhällsuppdraget demokrati och värdegrund, om etik, moral och jämställdhet.

Är det detta som ni vill ta bort, Folkpartiet och Moderaterna? Vad är det i detta? Peka ut det! Är det de tvärvetenskapliga ämnesstudierna ni inte vill ha? Ämnesstudierna ska koppla till centrala kunskapsområden, såsom det står i propositionen. Inslagen ska kunna öka förståelsen för när det ämnesövergripande arbetssättet är meningsfullt i jämförelse med ämnesvisa enskilda studier för att bättre möta elevernas frågor utifrån olika erfarenheter och olika begåvningar. De ska också väcka intresse

och lust, vilket Sofia så bra predikade om här i talarstolen. Vad är det ni inte vill ha, Moderaterna och Folkpartiet, i det allmänna utbildningsrådet?

När det gäller ämneskunskaperna stärker vi dem genom att sätta in dem i ett sammanhang i lärarutbildningen. Fp och m isolerar ämneskunskaperna och krymper dem. Ni skapar en motsättning mellan ämneskunskaperna och det övriga. För oss handlar det inte om antingen–eller när det gäller ämneskunskaper och kunskaper om hur kunskap bildas. Att ha omfattande kunskaper i sitt ämne är viktigt, men det är faktiskt inte detta som brister. Det som brister och som har varit uppe i samhällsdebatten är hur man lär sig hur man ska lära andra att lära sig. Det är det som hela samhällsdebatten har varit fokuserad på.

En omfattande forskning om lärarstudenter visar att de erfarenheter de haft som elever i skolan präglar deras föreställningar om den egna lärarrollen. Då blir det viktigt om lärarutbildningen förstärker detta eller visar på andra sätt för lärande, exempelvis hur föreläsningar, seminarier, grupparbeten, projektarbeten, handledning, självstudier etc. organiseras och genomförs. Detta får betydelse för den blivande lärarens förutsättningar att lyckas i sitt jobb. Att lära sig att lära innebär att tillägna sig kunskaper – men framför allt former för hur man kan lära ut. Detta är en av lärarutbildningens huvuduppgifter. Det innebär att lärarstudenternas sätt att resonera, tänka och göra saker under studietiden också leder till hur de själva kommer att verka som lärare.

Efter att ha lyssnat på den här debatten kan jag först och främst säga att det finns en oerhört bred uppslutning kring och ett brett stöd för propositionen. Men just från Folkpartiet och Moderata samlingspartiet är det ingenting annat än nej, nej, nej. Ni har i dag manifesterat det som startade för fyra år sedan genom att ni nu har sagt nej till lärarutbildningsförslaget. Men vad har ni själva? Ingenting! Ni står tomhänta. Det finns inte ett enda förslag som visar att ni är beredda att ta ansvar för det som kommer framöver och som är så oerhört viktigt.

Detta är märkligt. Här skissar vi på ett förslag som ger möjligheter som vi aldrig haft tidigare att kunna fånga vars och ens förutsättningar för och intresse av att gå in i en lärarutbildning och sedan utifrån de intressena bestämma vart man ska ta vägen, i vilken riktning man ska gå.

Inriktningarna skapar möjligheter att kombinera utifrån sina intressen – inte bara bestämma sig för att jobba inom exempelvis gymnasieskolan eller förskolan utan också ha möjlighet att specialisera sig kring olika saker. Teknik kan vara ett sådant område; form och medier kan vara ett annat. Ni kan tänka er vilken oerhörd spänst man kommer att få genom att besitta kompetens inte bara i förskolan utan i hela skolsystemet, och vilken kraft man kommer att få ute i arbetslagen på det här sättet.

Låt mig också, när tiden nu medger det, konstatera att Ulf Nilsson och Folkpartiet säger att det inte finns något intresse för lärarutbildningen. Jag vill bara påpeka att den höst som vi nu har gått in i har inneburit att 19 000 har sökt i första hand till en lärarutbildning som tar in 9 000 studerande. Antalet andrahandssökande är naturligtvis ännu fler. Det kommer upp i över 30 000. På tio år har vi konstant haft ett dubbelt intresse för lärarutbildningen. Det är någonting som inte handlar om att det saknas intresse för lärarutbildningen, Ulf Nilsson.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

Det förslag som nu föreligger innebär att vi höjer kravet för förskollärarna till 140 poäng från 120. Att vi säger att det för att undervisa de lägre åldrarna, från förskolan och upp i grundskolan, handlar om 140 poäng och att man för de högre åldrarna i grundskolan och i gymnasiet ska ha 180 poäng innebär inte att man inte får ha mer. Det är klart att man får.

Jag kan tänka mig att vi kommer att få en situation där det finns lärarstudenter som när utbildningen börjar lida mot sitt slut konstaterar att det nog vore rätt bra att fortsätta lite, att läsa ett halvår till, komplettera och fördjupa sig, göra sig ännu starkare i sin kompetens när man sedan ska ut och jobba. Jag tror snarare att vi kommer att se det som en spännande utmaning och inte någonting annat. Möjligheten i detta visas också i att man kan ta examen på olika nivåer.

När Folkpartiet pratar om enhetslärare och kopplar det till det här förslaget undrar jag varje gång vad det är för något. Har man tolkat det som enhetslärare att vi av elva examina gör åtta och därutöver behåller tre? Även om vi inte i dag kommer att prata om eller ha ett förslag om hur det ska se ut på examenspapperet ligger naturligtvis däri att det finns en inriktning. Det är klart att det kommer att framgå vilken inriktning man har, exempelvis vilka åldrar man jobbar med eller vilka ämneskunskaper man har. Det är klart att det kommer att framgå.

Men detta är vitt skilt från att säga att det här skulle vara samma sorts lärare. Tvärtom, vi kommer att ha en mångfald av kompetenser och inriktningar. Det är jag alldeles övertygad om.

Det fiffiga med det här förslaget är faktiskt att vi nu har ett radikalt nytt lärarutbildningsförslag som innebär en helt annan flexibilitet. Vem av oss här i kammaren skulle kunna förutse alla de förändringar och alla de saker som kommer att hända framöver? Ingen. Men vi kan underlätta och skapa förutsättningar för att så snabbt som möjligt fånga upp just de förändringarna. Det tycker jag att vi gör med det här förslaget. Det är så oerhört flexibelt. Och det skapar möjligheter att gå in och göra någonting som vi ser att vi framåt i tiden behöver ha, med en ny inriktning, en ny specialisering, en ny fördjupning.

Det har i dag också talats om att det allmänna utbildningsområdet är otydligt. Det är faktiskt så att vi har valt att ge exempel på vad som måste finnas med. Vi vill inte vara framme med något metermåt och mäta, men vi har valt att säga att det är oerhört viktigt att ungefär hälften av tiden bör vara tvärvetenskapliga ämnesstudier. Övriga delen bör vara centrala kunskapsområden. Det ska naturligtvis finnas ett samband däremellan och en integration.

Men vi väljer faktiskt att även där skapa förutsättningar ute på lärosätena att i en förändrad tid också forma just detta spännande uppdrag med nya saker. Det är klart. Vi märker inte ut exakt. Vi sitter inte där och anger poäng och håller på med detaljer, utan vi har lagt fast de stora linjerna, vilket är oerhört viktigt.

Det är också där som det spännande kommer in som handlar om den verksamhetsförlagda delen. Ni pratar fortfarande om praktik. Jag har hört det flera gånger. Det gäller både Folkpartiet och Centerpartiet. Vi pratar om en verksamhetsförlagd del. Det finns en poäng med det. Vi menar faktiskt att ämnesstudierna och det man lär sig över huvud taget i lärarutbildningen också ska kunna integreras, upplevas och fördjupas direkt i en

verksamhetsförlagd del, ute i verkligheten, omedelbart bums. Det är så oerhört centralt och viktigt att se till att det blir en ordentlig förankring av detta.

Egentligen var det Ulf Nilsson som fick mig på det spåret när han sade att specialkompetens är viktig. Det har också en koppling till det jag tog upp om alla möjligheter.

Ulf Nilsson säger dessutom att specialkompetensen suddas ut. Det är precis tvärtom, Ulf Nilsson. Vi anger fyra områden där den är viktig.

Vi säger att den ska finnas med på det allmänna utbildningsområdet, dvs. alla lärare ska ha möjligheten att fördjupa sig i detta. Det är oerhört viktigt.

Vi säger att det ska finnas en möjlighet att välja en inriktning som drar åt det här hållet. Man ska kunna välja en inriktning med specialpedagogik.

Man ska dessutom kunna ha en specialisering på 20 poäng i specialpedagogik, om man vill.

Man ska dessutom ha kvar en specialpedagogisk examen. Där lägger vi t.o.m. fast att 40 poäng, som det formellt är i dag, bör bli 60, därför att det är det som faktiskt tillämpas i dag.

Det är alltså på fyra sätt som vi stärker de specialpedagogiska utbildningsmöjligheterna. Då säger Folkpartiet och Ulf Nilsson att vi suddar ut den specialpedagogiska examen. Oerhört märkligt.

Nej, jag konstaterar återigen att det inte finns något förslag vare sig från Folkpartiet eller från Moderata samlingspartiet som är någon helhet i en framtida lärarutbildning, utan ni står helt tomhänta.

Med detta ber jag att få yrka bifall till majoritetens förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 19 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist säger att Folkpartiet inte har några förslag. Vi har ett antal konkreta förslag, även om vi inte har suttit i någon lärarkommitté och arbetat med en utredning av detta i ett antal år.

Vi föreslår t.ex. en klart definierad speciallärarutbildning med inriktning på speciallärartjänster i skolorna. Vi föreslår, inte minst viktigt, en förlängd utbildning för grundskollärare som undervisar i de tidigare åren i grundskolan. Vi föreslår en lärarlegitimation för att klart dra en gräns mellan utbildade och utbildade lärare. Vi föreslår betydligt fler lärare med forskaranknytning på gymnasiet. Vi har faktiskt en hel rad förslag.

Nils-Erik Söderqvist säger att vi har missuppfattat stora delar av det här förslaget. Jag har inte riktigt uppfattat vad det är för missuppfattningar. Nils-Erik Söderqvist säger också att han vill att vi ska tala om vad det är vi inte vill ha. Det är lite svårt. Det stora problemet med förslaget är att det är så otydligt. Det enda som är helt tydligt är att kravet på akademiska ämnesstudier i de olika ämnena kommer att minska från ca 80 % av lärarutbildningen till 50 % av lärarutbildningen.

Sedan har vi frågan om det allmänna utbildningsområdet, dvs. 60 poäng på tre terminers studier. Det är mycket löst definierat. Samtidigt ska studenterna få börja lärarutbildningen utan att ha bestämt sig för vilken typ av lärare de ska bli. Hur tänker sig Nils-Erik Söderqvist att det allmänna utbildningsområdet ska vara? Ska man läsa en, två eller tre terminer tillsammans utan att ha bestämt sig för vilken inriktning på lärarut-

bildningen man ska satsa på? Risken är alldeles uppenbar att två eller tre terminer blir tämligen bortkastade.

Anf. 20 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är klart att man ska ha alla möjligheter att forma det allmänna utbildningsområdet på ett så fantasifullt sätt att det blir så bra som möjligt. Det allmänna utbildningsområdet ska integreras med specialiseringarna och den verklighetsförlagda delen av undervisningen. Det ska ske på ett spännande sätt. Det här ska ske på olika sätt beroende på var man befinner sig i landet, vilken kompetens man har, vilka idéer och tankar man har. Det är bara fantasin som utgör ett hinder.

Jag ska försöka klara ut detta. Ulf Nilsson har frågat vad det är som skiljer oss åt och vad som är tydligt. Jag tycker att våra förslag är tydliga, men jag tycker att Ulf Nilssons förslag bara blir otydligare och otydligare – framför allt när jag tittar i reservationerna. Jag kommer till det senare.

Vi menar att vi stärker ämneskunskaperna därför att vi ser helheten. Exempelvis kan centrala kunskapsområden, tvärvetenskapliga ämnesstudier och enskilda ämnen samspela i temastudier i verksamhetsförlagda eller högskoleförlagda delar. I vårt förslag blir rika ämneskunskaper fullt användbara därför att lärarstuderande samtidigt lär om hur kunskap bildas. Det har vi pratat om förut.

Ni har en helt annan kunskapssyn. Ni spolar förslaget utan att ha ett eget förslag. Om ert avslagsyrkande inte vinner bifall vill ni se ändringar. Vilka är dessa?

Ja, ni har läst reservationerna. I reservation 1, tillsammans med m, vill ni banta allmänna utbildningsområdet till 40 poäng. Men i reservation 4, Folkpartiets egen reservation, säger ni att det ska vara 20 poäng i allmänna utbildningsområdet. Hur ska ni ha det? Vill Ulf Nilsson ha 40 eller 20 poäng? Varför sänker ni poängen för ämneskunskaperna?

Anf. 21 TALMANNEN:

Talartiden är slut. Ulf Nilsson har ordet.

Anf. 22 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är vackra formuleringar både i Nils-Erik Söderqvists anförande och i propositionens text som det fortfarande är svårt att komma åt. Man talar om att stärka ämneskunskaperna eftersom man ser helheten, samtidigt som vi ett antal gånger har sagt att den faktiska tiden som man läser ämnena kommer att minska.

Men låt mig koncentrera mig på det allmänna utbildningsområdet eftersom tiden är kort. Det är alltså fråga om tre terminer. I värsta fall – det finns ingenting i propositionen som hindrar det – kommer man att läsa, oavsett om man ska bli gymnasielärare, förskollärare eller grundskollärare, gemensamt i tre terminer. Jag vet inte varför man har undantagit just flyglärarna. Varför får inte flyglärarna vara med och läsa tre terminer tillsammans med förskollärare, gymnasielärare och grundskollärare? Där har man av någon anledning gjort en gräns, och där anser man att utbildningen är så speciell att det inte behövs.

Jag tycker att det är så uppenbara otydliga konturer och svagheter med förslaget att vi måste gemensamt, gärna över partigränserna, komma

Anf. 23 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag fick inget svar på frågan om vilken reservation ni tänker yrka bifall till. Står ni för det ni har sagt i reservation 1 eller är det reservation 4 som gäller? Vill ni ha ett allmänt utbildningsområde på 40 poäng eller 20 poäng? Det skulle vara intressant att få veta. Samtidigt som angriper ni oss för att vara otydliga om det allmänna utbildningsområdet, är det fullständig otydlighet från er om omfattningen.

Varför sänker ni poängen i ämneskunskaperna? Nu har tyvärr Ulf Nilsson inte någon möjlighet till replik, men jag konstaterar när jag läser era tankar i era reservationer och motioner att ni föreslår för grundskolans senare år ämnesstudier på 40 poäng där vi säger 60 poäng i ett eller flera ämnen. Det ska naturligtvis vara ett golv, och det gäller även i ert förslag. Men i detta har ni sänkt i stället för att höja. Vi gör faktiskt motsatsen. Det är oerhört märkligt.

Det är bara att konstatera det sorgliga att det inte finns något förslag från Folkpartiet. Man står tomhant, och man tycker inte att man med detta vill medverka till att forma framtidens lärarutbildning. Det är bekymmersamt.

Anf. 24 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist verkar stå på en triumfvagn och är oerhört entusiastisk över den nya lärarutbildningen. Jag får då agera slav på triumfvagnen och återföra Nils-Erik Söderqvist till verkligheten. Den är inte riktigt så ljus som det framgår av de inlägg Nils-Erik Söderqvist har haft hittills.

Först har vi en sådan sak som att reformen ska genomföras den 1 juli nästa år. Jag har fått flera brev från lärarutbildare som säger att de inte klarar av detta. Nils-Erik Söderqvist säger själv att det är en helt ny utbildning. Det är knappast realistiskt att utbilda handledare för en helt ny utbildning under en termin när det behövs tre terminer för att bli lärare, eller hur? Det ska bli intressant att se vad som har hänt vid den första kontrollstationen 2004. Jag tror att den kontrollstationen kommer att återföra den oerhörda entusiasmen till verkligheten, som är lite mer gråmelerad än de oerhört ljusa färger Nils-Erik Söderqvist målar den s.k. reformen i.

Sedan var det frågan om brett stöd. Ja, det är riktigt att riksdagen var överens för fyra år sedan om att begära en ny lärarutbildning. Det är också riktigt att utredningen var ganska överens, även om det fanns reservationer. Men i dag talar vi om propositionen. Den är uttunnad på en hel del punkter. Det är därför som vi inte kan acceptera den. Även de som stöder propositionen i stort säger att det allmänna utbildningsområdet på 60 poäng är otydligt. Då gör Nils-Erik Söderqvist en dygd av detta. Han säger att det är meningen att det ska vara så. Det ska inte vara tydligt. Är det då inte bättre med 40 tydliga poäng än 60 otydliga? Det tycker i alla fall jag.

Vi är flera här, tillsammans med dem som stöder propositionen, som tycker att det är onödigt att öka utbildningen av förskollärare med 20 poäng. Det finns inget krav på det från förskollärarnas sida. Det finns

*En förnyad
lärarutbildning*

inget krav på det från samhällets sida. Det är den utbildning som har varit mest populär och som har fungerat bäst i praktiken. Man byter inte ut ett lag som har vunnit. Det här är det lärarlag som har vunnit.

Anf. 25 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Ni kör er gamla skiva – ämneskunskaper, ämneskunskaper. Men vad värre är, är att ni har en kunskapssyn i Moderata samlingspartiet som innebär att kunskap är en färdig produkt som ska förmedlas till barn, ungdomar och vuxna. Det är den här synen, praktiserad i skolan, som inte leder till någon kunskap. Elevens tankar kan vara någon helt annanstans. Motivationen är bortblåst. Det är nödvändigt att kunna själv, men lärarkompetens är att skapa förutsättningar för en grupp att lära sig något annat än det man själv kan. Det allmänna utbildningsområdet har kommit till för detta, och det är därför det är så viktigt.

Nu fick jag inte höra av Folkpartiet vad man ville ta bort i förslaget. Därför frågar jag Lars Hjertén vad det är som ska bort i det allmänna utbildningsområdet. Vad är det som är oviktigt? Och varför, återigen, redovisar ni inte något eget förslag?

Dessutom talar ni i er reservation om att små barn måste få en bra skolstart. Lars Hjertén tog också upp i sitt inlägg att det är viktigt att stödja barns läs- och skrivinläring osv. Men då är det väl också viktigt att det börjar just i förskolan, att det är just i förskolan man stärker upp det här och inte väntar till fram till grundskolan, i bästa fall, eller kanske ännu senare. Det måste vara i förskolan som den kompetensen ska stärkas. Man ska rikta all kraft man kan på att göra det.

Anf. 26 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag tror att Nils-Erik Söderqvist kämpar lite mot väderkvarnar här. Han talar om saker som jag över huvud taget inte har berört och misstolkar väldigt mycket av vad jag säger.

Den kunskapssyn som vi faktiskt har gemensam eftersom den finns i läroplanen knäslattes av den borgerliga regeringen, och den har också accepterats av den socialdemokratiska regeringen. Den finns ju med här med olika, viktiga begrepp.

Dessutom tror jag att goda ämneskunskaper är väldigt viktigt för en lärare. Nils-Erik Söderqvist nedvärderar oss och säger att vi menar att ämneskunskaper finns en gång för alla. Det är förstås inte på det sättet. Den som har goda ämneskunskaper fortbildar sig ständigt och blir en duktig lärare. En väldigt duktig lärare som kan sitt ämne är också mycket roligare som lärare och är mer lustbetonad, kan man säga, i sitt lärande.

Sedan har vi, och även Folkpartiet, blivit beskyllda för att inte ha något alternativ. Vi har en heltäckande motion när det gäller svaret på den här propositionen som omfattar 15–20 sidor. Där finns alla våra förslag med. Vi har inte skrivit någon proposition. Det får vi inte göra förrän efter valet 2002.

Anf. 27 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra att det var det som var ert förslag. Det är oerhört tunt, oerhört magert. Är det de förslag som finns i era reservationer och i ert underlag till motionsskrivandet som den framtida lärarutbildningen ska vila på?

Det är ju kunskapssynen, Lars Hjertén, som är det sorgliga. Om man läser er motion kan man läsa: Den nya lärarutbildningen som här föreslås är ett skarpt avsteg från skolans och lärarkårens identitet som förmedlare av kunskap.

Detta visar oerhört tydligt vad det är för kunskapssyn ni har. Ni redovisar en gammal och förstockad kunskapssyn som hör till skräpkammarerna och framför allt inte till framtiden.

Vi står för en ordentlig och skarp ämneskunskap, men ska den kunna användas och vara till någon glädje måste den in i ett sammanhang där man ser att man faktiskt lär sig något.

Jag tror faktiskt att det är så allvarligt, medvetet eller omedvetet – det gäller kanske inte alla av er – att kunskapssynen förenas med människosynen och att det faktiskt finns en koppling mellan att bevara ett privilegiesamhälle, avståndet mellan människor, avståndet mellan elever, att lärarkategorierna ska cementeras fast, exempelvis att man ska skilja de traditionella ämneslärarna från yrkeslärarna och förskollärarna från andra lärare. Det gäller även ute i samhället i stort bland olika yrkeskategorier. Är det så, är det begripligt och förstående i det här sammanhanget. Jag vet inte.

Anf. 28 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har två korta frågor.

Nils-Erik talade i sitt anförande om hur viktigt det är med pedagogik, didaktik och metodik. Jag undrar, fru talman, om Nils-Erik tycker att det är så pass viktigt att det ska finnas med i målbeskrivningen i det allmänna blocket.

Den andra frågan gäller forskningen och forskningsstrategier. Nils-Erik Söderqvist talar också om vikten av anknytning mellan grundutbildning, forskarutbildning osv. När kommer det en plan för hur man ska kunna forma forskningsstrategierna, och hur vill man koppla dessa till lärarutbildningen?

Anf. 29 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Precis det som Sofia Jonsson efterlyser, som handlar om didaktiken, kunskapen om lärandet, finns redovisat på ett utmärkt sätt. Det finns, tycker jag, belyst på flera olika sätt. Även om man inte kan skriva allt i en proposition, så finns det faktiskt ett betänkande, och Lärarutbildningskommittén ägnade ju en hel del av sin tid åt att beskriva just det viktiga område som Sofia Jonsson tar upp. Så jag håller helt med Sofia Jonsson om att detta är centralt och viktigt.

När det gäller forskningen sjesätter vi nu ett förslag där vi ger ordentliga forskningsresurser. Vi har i både 1999 års vårproposition och i vårens proposition anslagit medel. Det gör att vi, tillsammans med de medel som ska plockas fram för 2001, ska komma upp i nivån på 120 miljoner. Med de medel på ungefär 75 miljoner som högskolorna och universiteten redan uppger finns för lärande är det naturligtvis en oerhörd skillnad mot de medel som fanns tidigare. Och vi vet att frågan om hur uppbyggnaden av forskarskolorna ska ske är kopplad både till Vetenskapsrådet och Kommittén för utbildningsvetenskap.

Detta är en början. Vi har en kontrollstation där forskningen naturligtvis kommer att vara *ett* stort område som ska utvärderas ordentligt.

Det finns också, som jag säkert tror har framgått, ambitioner som är tydliga på detta område.

Anf. 30 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist säger att det är viktigt, men det verkar inte vara så pass viktigt att man vill sätta in det i en målbeskrivning för utbildningsområdet.

Min kommande fråga handlar om musiklärarutbildningen som man förändrar totalt. Om jag nu vill bli musiklärare, vilken väg ska jag gå för att få den kunskap som jag tidigare kunde få för en riktig lärarroll och möjlighet att förmedla mina kunskaper?

Anf. 31 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Först om musiklärarna: Vår tanke är naturligtvis att man ska välja en inriktning mot musik och att man ska använda sig av musikhögskolorna. Det finns ju ingenting som talar för att man inte ska använda musikhögskolorna, som besitter den oerhörda kompetensen på området. Där hämtar man in kunskaperna.

Dessutom ska naturligtvis inte musiklärarutbildningen bara ge musiklärarkompetens i exempelvis grundskolan, utan vi förväntar oss att den också ska ge kompetens för att jobba med annan pedagogisk musikverksamhet utanför den offentliga skolan. Så är det.

När det gäller Sofia Jonssons första fråga, om forskningsområdet, tror jag ändå att det viktigaste är att vi får fram resurser för forskning. Från att ha haft en situation där 10 % av de studerande vid våra universitet och högskolor i landet varit lärarstudenter har vi haft en utveckling där vi bara har anslagit någon eller möjligtvis 2 % till forskning. Den ojämlikheten måste naturligtvis förändras. Ett oerhört viktigt led i detta är att vi nu tillför resurserna. Nu prövar vi en konstruktion och ett upplägg med Vetenskapsrådet och kommittéer därunder, och sedan utvärderar vi forskarskolorna. Precis som Sofia Jonsson sade ska detta följas upp, för det har hög prioritet. Vi har sagt att vi förväntar oss ett mångfaldigt stöd både resursmässigt och i verklig avsikt och mening att ge stöd till forskningen.

Anf. 32 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist lyfter på ett bra sätt fram frågan om flexibiliteten i den nya lärarutbildningen, tycker jag. Han berör också forskningen och det viktiga i att man forskar framöver. Men det handlar inte bara om att forska utan också om att ta vara på det som forskningen har att ge. Egentligen är ju det allmänna utbildningsområdet ett svar på den skolforskning som har skett.

Den flexibilitet och möjlighet som vi har i dag med nya områden som vi kan ta i besittning måste nu kunna förvaltas och användas också av redan verksamma lärare. Vi har lärare i dag som faktiskt inte har lärarbehörighet och som mycket väl skulle behöva t.ex. det här med utbildningsområde. Skulle ni kunna tänka er att låta den nya lärarutbildningen få läsas in etappvis? Skulle ni kunna tänka er möjligheten att man lyfter ut det allmänna utbildningsområdet för att det också ska kunna få vara en kompetensutveckling för redan verksamma lärare?

Skulle man kunna tänka sig att man från regeringens sida gav ett uppdrag åt något lärosäte att speciellt inrikta sig på en vuxenlärarutbildning för att uppmärksamma detta behov? Det är inte särskilt häftigt för en vuxen att kanske möta en lärare som enbart har sin utbildning för barn och ungdomar. Man handskas med vuxna på ett annat sätt, helt enkelt. Det skulle vara ett önskemål från vår sida.

Anf. 35 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Yvonne Andersson tar upp det här med vuxenlärare och speciellt uppdrag. Det tycker jag liksom ligger i hela möjligheten, Yvonne Andersson. Det finns också beskrivet. Vi skiljer inte ut detta från annan högskoleutbildning utan regeringen kan när som helst ge ett uppdrag kopplat till vuxenutbildning, kopplat till förskoleutbildning eller var vi än är och rör oss – de lägre åldrarna, de högre åldrarna eller vad det nu kan vara där man upplever ett behov och där det finns alldeles speciella skäl för regeringen att ta ett sådant initiativ. Det är fullt möjligt, tycker jag, att se det på det viset.

Sedan vill jag säga något som svar till både Yvonne Andersson och andra som har tagit upp detta, bl.a. Lars Hjertén, om hur vi ser på vuxenutbildningen. Vi har ju sett att den spelar rollen genom att man väljer en inriktning, och det finns också en möjlighet till specialisering. Också inom det allmänna utbildningsområdet kan man få ordentlig kontakt med olika åldrar, och vuxenutbildning har naturligtvis en sådan roll.

Även där kan man alltså, ungefär som på det specialpedagogiska området, om man så vill under hela utbildningen söka sig till att jobba med de här frågorna. Då blir det sammantaget rätt många poäng som man kan bygga upp på det viset.

Specifikt när det gäller folkbildningen är det ju på sättet att folkbildningen genom Folkbildningsrådet avgör hur man ser på de här frågorna. Vi har inte i det stycket velat gå in och lyfta in de här sakerna. Tittar man också på remissyttrandena, bl.a. Lärarutbildningskommittén, och sedermera också på propositionen, så får man faktiskt en splittrad bild av vad de tycker som på olika sätt kommer i kontakt med vuxenutbildningen. Jag tror att det är viktigt att de på något sätt själva får fundera över hur de ser på framtiden och möjligheterna.

Anf. 36 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Det är ganska roligt att stå här i dag och tala om den här frågan, som faktiskt väcktes till liv i utbildningsutskottet för, tror jag, ca tre år sedan. På ett initiativ tillsattes Lärarutbildningskommittén, och det är Lärarutbildningskommitténs förslag som ligger till grund för den proposition som vi nu ska ta ställning till.

Jag kommer så väl ihåg det här. Jag tycker att vi hade väldigt spännande samtal i utbildningsutskottet vid den här tiden. Vi diskuterade just de stora förändringarna i skolan, men också i samhället i övrigt. Vi var väl medvetna om, och bekymrade över, den massiva kritik som lärarutbildningen fick i många utvärderingar. Denna kritik handlade nästan enbart om att lärarutbildningen inte tillräckligt väl förberedde studenterna för läraryrket.

Då tyckte jag att vi var överens om att vi ville skapa en lärarutbildning som på ett mycket bättre och effektivare sätt skulle möta både da-

gens och morgondagens behov och som skulle kunna vara ett stöd och en garanti för att de grundläggande nationella målen uppfylls, nämligen att ge alla barn och ungdomar en likvärdig skolgång av god kvalitet.

Nu är vi framme vid målsnöret, och jag är glad över att kunna konstatera att idéerna i förslaget delas av en så stor politisk majoritet. Det är ju faktiskt bara Moderaterna och Folkpartiet som än en gång tyvärr gör sig till företrädare till en föråldrad och kulturkonservativ kunskapssyn.

På vilket sätt skiljer sig den här föreslagna nya lärarutbildningen från den lärarutbildning som nu existerar och varför ser förslaget ut som det gör? Jag ska försöka att i mitt anförande beröra tio av de punkter som jag tycker är viktiga.

För det första: Låt mig slå fast att läraren och läraryrket ska stå stadigt på tre olika ben – goda ämneskunskaper, pedagogisk kunskap och social kompetens.

Det som skiljer det här nya lärarutbildningsförslaget från den existerande lärarutbildningen är att man synliggör och ger betydelse även åt den pedagogiska kunskapen och den sociala kompetensen. Och detta är något som generationer av lärarstuderande påtalat som viktigt och önskvärt just i sina utvärderingar, därför att när de lärarstuderande kommer ut i skolan möter de många elever vilkas närmiljö är så problematisk att skolarbetet kommer i skymundan. Och vad ska man göra med elever som är så upptagna med och distraherade av exempelvis sina föräldrars bråkande, kulturkrockar, en styvförälders intrång i deras tillvaro, nya styvsyskon eller att behöva hushålla för sig själva så att skolans undervisning får mycket låg prioritet i deras liv? Hur mycket kan en lärare pressa den här typen av elever? Problemet finns på alla stadier, i alla årskurser, och blivande lärare behöver tid för samtal och vägledning för att kunna möta och utveckla strategier och beredskap för att möta just sådana situationer.

Men trots att vardagen i skolan många gånger kräver en ny medvetenhet och en utvecklad pedagogisk och social kompetens av lärarna har förslaget till ny lärarutbildning i linje, vill jag säga, med de båda partiernas föråldrade och stelbenta kunskapssyn, kritiserats av Folkpartiet och Moderaterna för att mer än tidigare betona de kunskaper som är specifika för själva lärarprofessionen.

Jag hörde till min förskräckelse att Lars Hjertén fortfarande talade om att lärarens uppgift är att förmedla kunskaper. I läroplanen står det faktiskt att läraren ska främja kunskaper, och det är en avsevärd skillnad.

Jag skulle vilja berätta en historia för Lars Hjertén. Den handlar om den lilla hunden Pricken och hans husse Carl. Carl skröt för sin lilla kompis att han hade lärt Pricken att vissla. Efter några dagar kom Carls kompis tillbaka och sade: Du har ju inte lärt Pricken att vissla. Han kan ju inte vissla. Då säger Carl: Jag sade att jag hade lärt honom, inte att han hade lärt sig.

Och varenda lärare vet att det är precis detta som det är fråga om, att det är eleverna som måste lära sig själva, och att lärarens uppgift är att främja just en inläring, att underlätta den.

Men Folkpartiet och Moderaterna anför i sina motioner att det viktigaste för en lärare är ämneskunskaperna. Och med detta – om man läser mellan raderna – måste de ensidigt mena de gamla poänggivande ämneskurserna som de traditionellt har sett ut på universiteten. Jag vill hävda att den nya lärarutbildningen kommer att ge lärarna både bredare och mer

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

kvalificerade ämneskunskaper, ämneskunskaper som är didaktiskt integrerade och bättre anpassade just till lärarprofessionen, alltså bredare ämneskunskaper, kunskaper i ämnet, kunskaper om ämnet och kunskaper om olika sammanhang som ämneskunskaperna kan användas i. Jag tror inte att de här herrarna har förstått att skolämnen inte företräder den enda tänkbara indelningen i skilda ämnesområden och att de inte heller representerar den enda tänkbara kunskapen på sina fält. Inte heller tycks det som om herrarna fäster någon vikt vid att samhället präglas av en allt snabbare förändringstakt och att det är förmågan att under hela livet lära, lära om och ibland också lära av som har avgörande betydelse för både samhällets och individens utveckling. Förmågan att söka, värdera och sammanställa information, förmågan att kommunicera, samarbeta och med kreativitet och fantasi lösa problem bedöms ju också av näringslivet och arbetslivet som allt viktigare i framtidens samhälle. Och skolan ska förbereda för detta.

För några dagar sedan var den nya gymnasieskolekommittén i Linköping på studiebesök. Där frågade vi företrädare bl.a. för näringslivet vad de tycker att gymnasieskolan ska bli bättre på. Det entydiga svaret var kompetens att utveckla elevernas sociala kompetens.

För det andra: Det som skiljer den nya lärarutbildningen från den nuvarande är att det nu tydligt markeras att det finns en för alla lärare gemensam grundkompetens oavsett vilket ämne och vilken årskurs man tänker undervisa i. Jag tycker att det är ett försök att äntligen fånga det som man skulle kunna säga är lärarprofessionens själ, dess kärna.

För det tredje: Forskningen om lärande och undervisning förstärks kraftigt, och det kommer att få en mycket större betydelse i den nya lärarutbildningen. Det kommer att kunna ge studenterna ett arbetssätt, alltså ett vetenskapligt förhållningssätt, och en syn på kunskap där självständigt sökande, värdering och analys av information utifrån både egna erfarenheter och teori är grundläggande.

I forskningspropositionen som vi inte ska behandla här i dag utan senare anges utbildningsvetenskap just som ett prioriterat område. Det tydliggörs också genom att vi får två nya forskarskolor med anknytning till lärarutbildning, en i Linköping och en i Umeå. Fler yrkesverksamma lärare kommer också att få möjlighet att i ökad utsträckning bedriva forskning och utvecklingsarbete. Och med lite kreativitet kommer lärarutbildningarna att kunna bli navet i ett gigantiskt utvecklingsprojekt i syfte att förändra skolan och göra den bättre, så att skolan äntligen blir en skola för alla och envar.

För det fjärde: Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen får också den ett nytt kvalitativt innehåll som kommer att bidra till att studenterna i mycket högre grad än tidigare ges möjlighet att reflektera över de praktiska erfarenheterna och koppla dem till en teoribildning och också omsätta teorierna i praktisk handling. För att verkligen lära sig något nytt måste man förankra den nya kunskapen på ett flerdimensionellt sätt. Det vet också alla lärare.

För det femte: Användningen av modern informationsteknik kommer att bli en integrerad och naturlig del i den nya lärarutbildningen. Men här måste jag uttrycka en liten besvikelse, och det är att vi inte i riksdagen fick gehör för vårt förslag om att ta en del av de s.k. ITIS-pengarna – jag tror att vi föreslog 300 miljoner – så att vi kunde garantera att alla som

går på en lärarutbildning under utbildningstiden verkligen blir förtrogna med datorn som pedagogiskt verktyg. Om man skulle ha fått igenom det och fått det som en rutin så skulle dessa kunskaper öka hos studenterna och också motivationen att använda IT som ett praktiskt instrument i utbildningen. Och metodutvecklingen skulle gå mycket snabbare på detta sätt.

Vi anser också att olika lärarutbildningar borde profilera sina verksamheter. Jag tror att det är en möjlighet för att kunna få en bredd på valmöjligheterna, så att andra lärarstuderande på andra lärarutbildningar kan välja olika kurser som modifierade distanskurser. Och då tycker jag att exempelvis Waldorfpedagogiken och också andra pedagogiska alternativa teorier skulle kunna lämpa sig på ett utmärkt sätt som modifierade distansutbildningar.

För det sjätte: I propositionen tycker jag att man inte ser utbildningen enbart som en individuell angelägenhet utan som en kollektiv angelägenhet. Det är därför som arbetet i arbetslag betonas. I en alltmer komplex verklighet är det viktigt att arbetslagen är sammansatta så att det sammanlagt finns den kompetens som behövs för att man ska nå läroplanens mål. Olika kompetenser måste alltså kunna samverka i arbetslaget. Och genom att studenterna nu får möjligheter att mötas tvärs över ämnesgränser och de årskurser som de har tänkt sig att undervisa i, så tror jag att man grundlägger en förmåga till samarbete, man bryter ned eventuella statusskillnader som kan finnas mellan olika lärarkategorier, och man skapar större förståelse för varandras arbete.

För det sjunde: Den nya lärarutbildningen ger faktiskt studenterna större valfrihet att kombinera olika delar av utbildningen efter eget intresse på ett mycket otraditionellt sätt. Det är då konstigt att moderaterna som i andra fall verkligen är förespråkare för valfrihet är kritiska även mot detta.

För det åttonde: Studenterna får genom den här nya lärarutbildningen möjlighet att också profilera sig mot andra yrkesområden som kan vara attraktiva och lämpliga för personer som har en bra pedagogisk kompetens. Man räknar ju med att alltför yrken i framtiden kommer att finnas inom områdena information och kommunikation och inom utbildningssektorn.

För det nionde: Här har vi den kanske viktigaste delen för en förändring av själva lärarutbildningen. Det gäller då det särskilda styrorgan som äntligen ger tyngd åt lärarutbildningen. Den har länge varit en svag och beroende del i förhållande till ämnesinstitutionerna men äntligen får den både den tyngd och de möjligheter att driva sådana frågor som den så väl förtjänar.

För det tionde: Den nya lärarutbildningens konstruktion ger mycket goda möjligheter till fort- och vidareutbildning av redan yrkesverksamma. Möjligheter ges till spännande möten mellan lärarstuderande och lärare som har yrkeserfarenhet redan under utbildningstiden. Detta kan vara ett berikande erfarenhetsutbyte för båda kategorierna.

Jag yrkar bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande.

Anf. 37 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det var väldigt många s.k. värdeord i Britt-Marie Danestigs anförande. Där fanns ord som kulturkonserver, föråldrad, stelbent

och traditionell. En röd tråd är att ämneskunskaper är någonting föråldrat och stillastående. Jag vet inte vilken uppfattning Britt-Marie Danestig har om hur undervisning på universitet går till. Det är ju precis tvärtom. Om man har goda akademiska kunskaper i ett ämne lär man sig att ifrågasätta och att analysera de olika förklaringsmodeller som finns. Man lär sig också att se värderingar bakom olika vetenskapliga ställningstaganden osv. Jag tycker alltså att det är att förenkla det hela när man avfärdar ordet ämneskunskaper som någonting stelbent och stillastående.

Eftersom det är ont om tid ska jag koncentrera mig på en fråga som ingen har besvarat: Varför ställer Vänsterpartiet tillsammans med majoriteten upp på att försvåra för akademiker, t.ex. för en filosofie magister, att vidareutbilda sig till lärare? I dag kan han bli lärare efter två terminers kompletterande studier men med det här förslaget måste han läsa en termin till och därmed dra på sig större studielån.

Anf. 38 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag sade inte att ämneskunskaperna är stelbenta eller föråldrade, utan jag sade faktiskt att det är Folkpartiets utbildningspolitik som förefaller stelbent, kulturkonserverativ och föråldrad.

När det gäller de akademiska kunskaperna finns det naturligtvis också många nya spännande ämnen. Ulf Nilsson gör sig till företrädare för de akademiska ämnena som dessa ser ut i skolan, alltså skolämnena som akademiska ämnen. Men på universitet och högskolor skapas hela tiden nya spännande ämnen. De får nu våra lärarstuderande i den nya lärarutbildningen tillgång till och möjlighet att delta i. Det tycker jag ytterligare förstärker deras ämneskompetens.

När det gäller universiteten och den akademiska utbildningen är vi väl ibland både i utbildningsutskottet och i kammaren ganska rörande överens om att även lärarna på våra universitet och högskolor i vissa fall skulle tjäna på att ha en något bättre pedagogisk kompetens.

Anf. 39 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Att Vänsterpartiet tycker att Folkpartiets kultur- och skolpolitik är föråldrad kan jag leva med – det har väl Vänsterpartiet tyckt sedan 1920-talet. Värre är att man underskattar behovet av en kvalificerad ämnesutbildning för dem som ska hjälpa till så att våra elever på olika nivåer får breda och samtidigt grundläggande kunskaper.

Jag fick inget svar på frågan om varför Vänsterpartiet vill försvåra för färdigutbildade akademiker att bli lärare genom att tvinga dem att läsa en termin till jämfört med vad de gör i dag.

Anf. 40 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag hinner inte inveckla mig i en diskussion om poäng hit och dit, utan vill bara säga till Ulf Nilsson att talet om att ämneskunskaperna minskar ger uttryck för en grov missuppfattning. Det gör de inte. Den här utbildningen ger tvärtom goda ämneskunskaper.

Sedan ska jag försöka besvara den fråga som jag inte hann med i förra inlägget. Jag menar att akademiker efter avslutad grundutbildning och kanske en del yrkeserfarenhet är varmt välkomna till skolan. De ska naturligtvis gärna få bli lärare. Men 40 poängs studier har, enligt min egen erfarenhet som lärarutbildad just för den typen av lärarstuderande,

visat sig vara en ganska kort tid. Jag tror att man bl.a. behöver en utökad praktisk anknytning till utbildningen. Men visst är de här personerna välkomna och visst ska vi uppmuntra exempelvis personer med akademisk grundutbildning i naturvetenskap, matematik och teknik att komma till skolan.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

Anf. 41 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Britt-Marie Danestig nämner de tre ben som utbildningen står på, nämligen att goda ämneskunskaper, pedagogisk kunskap och social kunskap eller kompetens ska utvecklas.

De goda ämneskunskaperna är väl rätt tydligt framskrivna. Det utbyggda allmänna utbildningsområdet ska omfatta mycket av det andra.

I mitt huvudanförande talade jag just om att de allra flesta verksamma lärare väl egentligen är överens om att lärarutbildningen är ett första steg i utvecklingen av deras yrkeskunskap. Där blir det alltså en fortsättning när de kommer ut i verksamheten. Den verksamhetsförlagda tiden räcker ju sällan för att kunna omfatta den pedagogiska eller didaktiska kunskap som krävs och den sociala kompetens som behövs för att klara verksamheten.

Nyutexaminerade lärare är i en mycket utsatt situation. På många håll måste de ju i dag ta samma ansvar som om de länge hade varit ute i verksamheten. Vi kristdemokrater skulle gärna vilja ha ett mentorsystem eller ett system där någon typ av stöd utvecklas för nyutexaminerade lärare just för att bättre kunna klara av den delen. Hur ser Vänsterpartiet på det?

Anf. 42 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag håller med Yvonne Andersson om att det här är första steget. Läraryrket, liksom så många andra yrken, kräver hela tiden att vi lär nytt, att vi utvecklas i vår yrkesprofession och också att vi utvecklas som människor. Så är det alltså med många yrken och så är det givetvis också med läraryrket. Det första året när man möter ett nytt yrke är oerhört viktigt.

Jag tycker att det skulle vara alldeles utmärkt om skolorna ute i kommunerna kunde organisera någon typ av handledning eller mentorsystem så att äldre erfarna lärare kunde handleda yngre kolleger. Jag tycker också att det skulle vara naturligt att som i många andra yrken verkligen ge tid åt att forma introduktionsperioder för de nya lärarna. Så gör man på många andra arbetsplatser men det slarvas lite grann med det i skolan. Det borde vara ett naturligt ansvar för rektorerna som arbetsledare på respektive skola att se till att så blir fallet.

Anf. 43 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret och skulle önska att vi tillsammans kunde hjälpas åt med att kanske grubbla över hur man på det här sättet skulle kunna utveckla och förbättra läget för många nyutexaminerade.

En annan punkt som visat sig vara väldigt viktig är forskningen när det gäller ledarskapet på olika skolor. Med en ny lärarutbildning vore det kanske på sin plats att också ta upp vilken ledarträning de får som ska leda den pedagogiska verksamheten.

Kristdemokraterna vill gärna ha ett ämne som handlar om utbildningsledarskap. Ämnet skulle innehålla de kunskapsdelar som behövs för att leda och för att på ett bra sätt driva en pedagogisk utveckling och ha förståelse för skeendet i den kunskapsorganisation som en skola är.

Hur ser Vänsterpartiet på att ha en utbildning som är väldigt tydligt riktad till dem som ska vara skolledare och rektorer och som behöver stärkas i sin roll för att driva den pedagogiska verksamheten framåt?

Anf. 44 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag är väl medveten om att rektorerna på våra svenska skolor behöver en fort- och vidareutbildning och en utbildning där ledarskapet har en väsentlig roll.

Jag är inte så säker att man skulle tjäna så mycket på att hitta ett ämne som man kallar för utbildningsledarskap. Att leda en verksamhet, en personal och själva ledarskapet tror jag har mycket gemensamt. Jag tror att det snarare tvärtom kan vara befruktande för yrkesverksamma rektorer att delta i ledarutbildningar där företagschefer, chefer inom den offentliga förvaltningen, människor med olika synsätt och erfarenheter kan träffas just kring själva ledarskapets problematik. Jag tror att de skulle kunna befrukta varandra, så jag är lite osäker på den punkten. Men jag tror att det är någonting för universitet och högskolor att fundera vidare på. Det finns alla möjligheter för dem att profilera sig mot det här området och skapa sådana kurser om det verkligen finns ett sådant behov. Men fortbildning och vidareutbildning av rektorerna ska vi jobba för.

Anf. 45 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Vi var två personer här som titulerades av Britt-Marie Danestig för herrarna. Det ser jag som ett föråldrat sätt att kalla sina kolleger i riksdagen. I gamla protokollen ser vi att man kallas för herr, och nu vill tydligen Britt-Marie Danestig ha tillbaka den titulaturen. Jag ställer faktiskt inte upp på det.

Kulturkonstruktivist tycker jag däremot är ett positivt begrepp, ungefär som Britt-Marie Danestig säkert tycker att socialist är ett positivt begrepp för henne. Med kulturkonstruktivist menar jag att man vill bevara det bästa av vad gångna generationer har lämnat i arv till oss av kultur, språk, historia osv. och att vi för vidare det som är bäst och plockar bort det som inte längre är så bra. Det är ungefär min utgångspunkt när det gäller politiskt arbete över huvud taget.

Sedan kan man diskutera olika begrepp. Jag har tydligen alltid använt ordet "förmedla" kunskaper, och det ska vara "främja", säger Britt-Marie Danestig. Jag köper gärna det. Tidigare sade Nils-Erik Söderqvist att lärare inte ska ha praktik, utan det är verksamhetsförlagt arbete. Det är säkert bättre att använda det ordet. Men jag tror att det är bättre att titta på innehållet i det man menar än att bara titta på etiketten. I det här ska det ingå väldigt mycket kvalitet, entusiasm och annat sådant.

Allra sist: Social kompetens är viktig. Det ska man tydligen få med de här 60 poängen. Får jag fråga: Hur godkänner Britt-Marie Danestig att folkhögskolelärarna bara har 40 poäng i sin utbildning totalt i hela lärarytbildningen?

Anf. 46 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Det skulle aldrig falla mig in att uttrycka någonting gentemot personer i den här kammaren. Jag talade om politik.

Det var väldigt roligt att höra av Lars Hjertén att han ändå ser att det finns en skillnad på att tala om läraren som förmedlare av kunskap och läraren som främjare av kunskap. Jag hoppas att Lars Hjertén nu såg skillnaden och tycker att det är viktigt att tala om just främjandet, underlättandet av kunskap.

När det gäller folkhögskolelärarutbildningen har jag – jag hoppas att jag inte säger fel nu – fått klart för mig att man gärna i programmet för folkhögskolelärarutbildningen ser att det blir 60 poäng. Man upplever att det finns väldigt många moment som är nästan omöjliga att trycka under dessa 40 poäng. Jag tror att de strävar efter att utöka sin utbildning till 60 poäng. Hur långt det har gått vet jag inte i dag, men så är det.

Anf. 47 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Problemet med detta är att det inte står ett ord om detta i propositionen. Det stora problemet med folkhögskolelärarutbildningen är inte de 40 poängen, som jag inte ser som något problem alls, utan det är att det inte ingår i någon ämneslärarutbildning. Det gör att väldigt många folkhögskolor rekryterar sina lärare från ungdomsskolan. Det kanske inte är bra i längden. Det är alltså alltför få lärare som kommer från folkhögskolelärarutbildningen på grund av att de inte har den ämneskunskap som behövs för att kunna undervisa i engelska, matematik, svenska, samhällskunskap osv. Det tror jag är någonting som man behöver göra någonting åt framöver.

Anf. 48 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Nu är det inte min sak att förändra folkhögskolelärarutbildningsprogrammet. Som jag har upplevt det har det programmet sin styrka just i att man vid själva söktillfället ser väldigt mycket på individen – individer som har en spännande kombination. Många som kommer till folkhögskolelärarutbildningen har jobbat inom det kulturella området har en mycket gedigen kvalificerad akademisk kunskap – som man egentligen inte kan säga är de traditionella skolämnena – och gör ett mycket gott jobb på folkhögskolorna.

Jag vill poängtera för Lars Hjertén, om han inte känner till det, att det finns tre olika intagningskvoter. Den första kvoten, som är den stora kvoten, gäller dem som har akademisk grundutbildning i sina s.k. ämnen. Den andra gäller dem som har en lång praktisk erfarenhet av folkbildningsarbete och som bedöms ha skaffat sig sådan kunskap genom detta att man kan säga att det är jämförbart med en akademisk ämneskunskap. Det är en mindre kvot. Sedan finns en fri C-kvot där man ska kunna tillgodose de alltid förändrade behov som finns inom folkhögskolorna. Jag tror att det är en styrka om vi kan få behålla den flexibiliteten så att inte folkhögskolorna eller folkbildningen blir en andra sortens komvux. De ska skiljas åt, de ska ha olika profil. Därför har de båda berättigande.

Anf. 49 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Miljöpartiet har under en följd av år i opposition riktat kritik mot den lärarutbildning som vi har. Vi har inte varit ensamma om

den kritiken. Det är mycket som har fallerat med den gamla lärarutbildningen. När lärarutbildningen flyttades över till universitet och högskolor från att tidigare ha varit fristående, var förhoppningen den att man skulle få forskningsanknytning och därmed få en kvalitetshöjning. Den här forskningsanknytningen har haltat, delvis beroende på att forskningen inte knöts till lärarutbildningen. Man har alltså inte haft en bra forskning vid själva lärarutbildningen, den har legat i andra ämnen på universitet och högskolor.

På många lärosäten blev det en försämring när det gäller praktiken, eller den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen. Övningsskolorna försvann på många ställen, och praktiken blev koncentrerad till en kort period och inte jämnt fördelad över utbildningen.

Vi var som sagt inte ensamma om den kritiken, och det var ju trevligt att vi fick ett enigt initiativ i utskottet om begäran om en ny lärarutbildning.

En sak som har kommit bort lite i debatten var att kommittén var parlamentariskt sammansatt, och det rådde stor enighet i kommittén kring förslaget om en ny lärarutbildning. Kanske ska man se debatten lite grann mot den bakgrunden. Oppositionen är inte särskilt stark när det gäller den nya lärarutbildningen, och det beror på att samtliga partier faktiskt stod bakom förslaget från början.

Det är lite förvånande att de borgerliga partierna håller fast vid sin gamla begäran om lärarcertifikat. Det var tokigt tänkt redan från början, men med den nya lärarutbildningen, med den mångfald av kombinationer av olika ämnen som studenten kan välja är lärarcertifikat nästan ogenomförbart, alldeles oavsett om man vill ha det eller inte.

Det är också förvånande är att både moderater och kristdemokrater försöker hindra förlängningen av förskollärarytbildningen. Den är efterlängtd, och jag trodde att alla var överens om att kompetensen är viktigare än någonsin just för dem som ska ha hand om små barn. Vi brukar annars ofta tala om att man borde vända på kuttingen och kräva den största kompetensen för dem som ska ha hand om de små barnen. Att utöka förskollärarytbildningen med 20 poäng är välmotiverat.

Jag noterar också att Lars Hjertén i sitt anförande anmärkte på att man inte hade tagit med folkhögskolelärarytbildningen. Det är en frivillig form av verksamhet, och den ingick ju inte i kommitténs uppdrag. Det är lustigt att från det hållet höra förslag om att man skulle ha inordnat det som är frivilligt och fritt i den statligt reglerade lärarutbildningen. Den utbildningen är naturligtvis väldigt välkommen.

Nåväl, jag tänkte inte upprepa det som har sagts om lärarutbildningens konstruktion utan hålla mig till några saker som är väldigt väsentliga i den nya lärarutbildningen.

Till att börja med gäller det praktiken. Det är naturligtvis viktigt att man så snabbt som möjligt får i gång verksamheten i de nya nämnderna för lärande som har ansvar för utbildning och forskning, att man får i gång arbetet med att infoga de kommunala och fristående skolorna i närområdet i utbildningen. Det är viktigt att de blir en integrerad del i det här.

Det står inte så mycket i propositionen eller i betänkandet om detta. Det är inte gott om tid när det gäller genomförandet. Det ska alltså sjsätas redan nästa höst. Min förhoppning är att nämnderna så snabbt som

möjligt försöker att dra i gång en verksamhetsförlagd utbildning som också inkluderar lärarna ute på de skolor som ställer upp i denna verksamhet.

En viktig sak i den nya lärarutbildningen är den helt nya synen på ämnesutbildningen med en intim koppling till ämnesdidaktiken. För lärarkandidaterna eller studenterna betyder det att de i sina ämnesstudier – engelska, svenska, matte osv. – får en presentation av ämnet som passar deras verksamhet. Men i själva verket betyder det mycket mer. Ämnesdidaktiken kommer att påverka ämneskunskapen och forskningen inom ämnet.

Jag vet inte hur man gör för att betona vikten av ämnesdidaktik, men jag ska försöka ta ett exempel. Matematik är en normativ vetenskap. Man bygger upp små system. Det kan vara algebra, geometri eller differenti-alkalkyl. Dessa system är uppbyggda så att de ska ha inre konsistens. De ska vara eleganta och användbara i ett visst syfte. De kan vara utvecklade för navigation eller för elektronik, fysik, kemi osv.

Tidigare lärde man sig dessa system när man läste matematik. Sedan skulle man ut och undervisa t.ex. i högstadiet i grundskolan. Då hade man fått en matematikundervisning som var orelaterad till lärarsituationen. I det pedagogiska arbetet ska man alltid utgå från det som barnet kan och sedan försöka gå vidare med det nya. Det är precis det som ämnesdidaktiken kommer att tvingas göra. Man måste fråga sig: Hur tänker sjuåringen eller åttaåringen när det gäller att räkna? Hur ser det matematiska systemet ut som tioåringen använder när han eller hon tänker på ett geometriskt sätt?

Dessa teorier saknas. Naturligtvis kommer de som har matematikundervisning på lärarhögskolorna att få frågor av den här typen. Då ställs de inför uppgiften att försöka ge sig i kast med den spännande uppgiften att utvidga matematiken så att den också beskriver de här typerna av system, och det kommer att få effekter på sikt. Vilka effekterna blir är svårt att säga. Lite av vitsen ligger i att det inte går.

När man har kört fast när det gäller datorernas förmåga att lösa matematiska problem beror det på att man envisas med att låta datorn använda de matematiska systemen för att lösa problemen. Det ideala vore om man kunde få in det mänskliga sättet att tänka för att lösa problem, men det vet man inte så mycket om. Man vet inte tillräckligt för att kunna föra in ett sådant system i datorn. Där ligger alltså en framtid öppen för dem som kommer att ta tag i den här problematiken.

Ämnesdidaktiken är alltså oerhört viktig för att ämneskunskaperna ska bli meningsfulla för den som ska lära ut dem, men också omvänt: ämnesdidaktiken kommer att ge en skjuts när det gäller utvecklingen av kunskap och forskning inom universitet och högskolor. Det är dessutom en utveckling som ligger i tiden. Därför krävs det också ett tvärvetenskapligt förhållningssätt.

Språklärare, t.ex., måste lära sig tänka på ett nytt sätt när det dyker upp lärarkandidater som i sin kombination har gymnastik och svenska eller musik och svenska. Det kommer att ställas helt andra frågor. Hur ser ämnesdidaktiken ut med dessa kombinationer? Då kanske man får tillfälle att lösa de problem som man inte alls kan lösa nu inom språkvetenskapen.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

Ta rytmen i ett talat språk! Det finns en rytmisering. Man har aldrig lyckats med att beskriva det inom språkvetenskapen. Men man kan vidga perspektivet och se till helheten och få lite kunskap från den blivande gymnastikläraren eller den blivande musiklearen. De kan tala om att en del av det rytmiska ligger i själva kroppsrörelserna, sättet att hantera och betona olika saker medan man talar. Helhetsbilden kan leda till ett vetenskapligt framsteg inom ämnet.

Nog om detta. Mina exempel kanske inte var så väl genomtänkta, men jag försökte skissera vad det nya innebär och kontrastera det mot t.ex. Ulf Nilssons krav på att det ska vara gammal, klassisk utbildning. Jag tror att tiden har gått förbi ett sådant krav – dessbättre.

Sedan vill jag ta upp detta med fördelarna med den pedagogiska mångfalden. Det står gång på gång inskrivet i propositionen och betänkandet på olika ställen att den nya lärarutbildningen ska vara öppen för olika pedagogiska profileringar. Den här debatten förde vi inte för så länge sedan när vi talade om fristående skolor här i kammaren. Då sade vi att utvecklingen av kommunala skolor – i första hand grundskolor – går i riktning mot fristående skolor.

Vi ville föra ut så mycket som möjligt av beslut och planering till de enskilda kommunala skolorna och låta den pedagogiska profileringen finnas även där. De fristående skolorna hade naturligtvis ett försprång vid val av pedagogisk profilering. Men det skulle finnas ett utvecklat svenskt skolväsende där man hade profilering, decentralisering och en samverkan mellan skolorna där man skulle kunna pröva olika metoder. Nu följer lärarutbildningen efter och anpassas till den utveckling som skolorna redan har kommit i gång med.

Det finns också Montessoriutbildning, och framför allt Waldorfbildning, som ligger utanför utbildningen, både i och utanför de ordinarie statliga lärarutbildningarna. Waldorflärarnas utbildning finns t.ex. på Steinerhögskolan.

Med den nya lärarutbildningen och den lagstiftning som finns har möjligheterna för Steinerhögskolan att få examensrätt, och därmed tillgång till den finansiering som andra lärarutbildningar har, betydligt förbättrats.

För det första blir den examensordning som kommer att utarbetas med ledning av förslaget till ny lärarutbildning mycket mer i linje med den öppenhet som man har för pedagogisk profilering i olika riktningar. Examensordningen kommer att göra det lättare för en fristående lärarutbildning att få examensrätt.

För det andra blir naturligtvis också möjligheterna till samverkan med lärarutbildningar vid de statliga lärarhögskolorna mycket större, eftersom dessa öppnar upp sig i de här avseendena.

Miljöpartiet ser fram emot att vi får en fristående Waldorflärarutbildning vid Rudolf Steinerhögskolan med egen examensrätt, men vi vill dessutom se en Waldorfbildning i olika former i samverkan med de statliga lärarutbildningarna. De fristående lärarutbildningarna kan naturligtvis genom att aktivt delta i den statliga verksamheten ge väsentliga bidrag till utvecklingen av pedagogiken i den svenska skolan.

Jag skulle bara kort vilja säga något om fortsättningen av den nya lärarutbildningen. Denna är inte ett slutgiltigt steg. Så snart man har genomfört starten av den nya lärarutbildningen, vilket väl tar ett år eller två,

måste man rikta blicken mot dem som knackar på porten och vill komma in. De nya nämnderna för lärarutbildning kommer att utgöra en alldeles utmärkt organisation för att ta hand om t.ex. utbildning av högskolelärare.

Vi har ju i Sverige inte någon pedagogisk utbildning för dem som undervisar på universitet och högskolor, något som egentligen är fullständigt oacceptabelt. Den nya lärarutbildningen kommer dock att ge goda förutsättningar för att vi äntligen ska få en sådan pedagogisk utbildning. Dessutom är den förlagd till en plats där man kan ordna praktiken för de nya högskolelärarna på ett enkelt och bra sätt inom den egna högskolan.

Detta betyder också att vi så småningom kan vidga den utbildningen till att gälla vuxenpedagogisk utbildning i allmänhet. Då kommer vi kanske också tillbaka till folkhögskolelärarna och kan se vilka förväntningar de har på den här utbildningen.

Till sist något om kompetensutvecklingen. Det står i betänkandet mycket om kommunernas ansvar för att erbjuda lärarna kompetensutveckling eller fortbildning, som det tidigare hette. Jag tycker att man då också ska betona att den nya lärarutbildningen måste ta på sig ansvaret för att ge en kompetensutveckling. Det är ingen liten bit i den verksamhet som lärarutbildningen ska omfatta. Om det är någonstans som behovet av livslångt lärande är stort och tydligt, är det bland lärare. Naturligtvis ska lärarna ständigt kunna tänka igenom vad nytt som har dykt upp i de egna ämnena, i form av ny metodik osv., komma tillbaka till sin lärarhögskola, gå på kurser, delta i verksamheten och naturligtvis vara ett viktigt tillskott till den. Det är ju en fördel att lärare med erfarenhet kommer in i systemet och deltar i verksamheter.

Det kan de också göra nu i och med att vi har satsat på en ordentlig organisation av forskning i lärarutbildning. Det gäller en möjlighet för de här lärarna att antingen delta i fyra- eller femårig forskarutbildning men i framtiden kanske också delta i kortare forskarutbildningar. De kan kanske få göra en undersökning en termin eller ett år kring ett problem som man har hittat ute i sin verksamhet och har fördjupat sig i. Jag tror att vi kommer att få tänka igenom en omstrukturering av forskarutbildningen, så att vi kanske får se ettåriga och tvååriga forskarutbildningar vid Lärarhögskolan. Vi får väl se.

Det är mycket som lämnas öppet för lokala initiativ i den nya lärarutbildningen, och det är väl det som gör att Ulf Nilsson talar om ett töcken. Det som han inte hittar tror han är tecken på ett töcken, men det är väl snarare så att vi lämnar ett stort utrymme för mångfald och variation i de olika lärarutbildningarna. Mycket talar för att läraryrket i skolan i och med den nya lärarutbildningen får den injektion som är så efterlängtd.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 50 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Gunnar Goude undrade inledningsvis varför kristdemokraterna bl.a. inte vill ha en förlängning av forskollärarutbildningen. Det kan då falla på min lott att klargöra att vi menar att man i utbildningen av förskolelärare, som ska ta hand om barn mellan 1 och 5 år, inte behöver samma typ av ämneskunskaper som i annan lärarutbildning. Därför tycker vi att 120 poäng skulle kunna räcka.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

Vi ser även med en viss oro på att man, vilket också rapporterna nu före sommaren visade, på många håll har drivit fram alltmer av pedagogiska inslag i verksamheten för de här åldrarna än – mer vad som kanske är önskvärt. Förskollärarytbildningen är i dag väldigt bra. Lars Hjertén nämnde tidigare detta, och jag vill återigen nämna det. Den visar faktiskt upp ytterst goda resultat i utvärderingar, och därför vill vi inte förändra och förlänga den.

Det andra som Gunnar Goude tog upp var lärarlegitimationen. Jag sade inledningsvis i mitt anförande att lärarytbildningen också ska anpassas till förhållandena i samhället. Det är därför som vi hela tiden förändrar den. Vi kommer att ha allt fler utbildade behöriga lärare. Vi kan inte förlänga utbildningar och därigenom riskera att behöva anställa många som inte har utbildning.

Vi tror att en lärarlegitimation kan innebära en morot för många att söka sig till den utbildning som vi så gärna vill ge. Jag tror att också detta behöver uppmärksammas. Vad har egentligen Miljöpartiet för svar på vad som är anledningen till att vi redan i dag har väldigt mycket av obehöriga lärare och annan obehörig personal i förskolan?

Anf. 51 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Förlängningen av förskollärarytbildningen är från vår synpunkt välkommen. Det finns stort behov av kunskap just hos förskollärarna. Ett krav på ämnesstudier behöver naturligtvis inte betyda att man ska koncentrera sig på att läsa undervisningsämnen i grundskolan. Det finns väldigt mycket som en förskollärare behöver ha och som man kan lägga in i utbildningen. Valfriheten är stor.

Man skulle önska att förskollärarna t.ex. skulle få mer tid att studera ämnet utvecklingspsykologi, dvs. barns naturliga utveckling. Man skulle önska att många av förskollärarna valde att börja på en specialpedagogisk inriktning, t.ex. mot läs- och skrivsvårigheter, för att kunna fånga upp fyra- och femåringarna med en begynnande dyslexi osv. Jag tror att kunskapen hos förskollärarna är mycket viktig, och deras uppgift är också central för fortsättningen. Allt det som vi kan göra bra i förskolan får vi igen i grundskolan.

Kravet på lärarlegitimation begriper jag faktiskt inte. Vi har ju en lärarexamen. Man kan sträva efter att klara sin examen, men man behöver inte ha ytterligare en legitimation efter detta.

Frågan varför vi har obehöriga lärare är det tyvärr lätt att svara på, även om jag inte hade tänkt att polemisera om det. De nedskärningar som de borgerliga politikerna genomförde över landet i början av 90-talet drog bort 20 % av lärarna. Detta gjorde att vi fick en ordentlig svacka. Det försvann lärare. Principen var sist in, först ut. Där försvann de unga, och det är därför som vi har världens äldsta lärarkår. Då sjönk också intresset för att genomgå lärarytbildning. Specialpedagogerna gick över huvud taget inte in i utbildningen. Vi har alltså inte behöriga lärare i dag. Ansvarat ligger på de borgerliga partierna, som dels sparkade, dels inte utbildade lärare.

Anf. 52 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag håller inte alls med om den historieber beskrivningen. För övrigt har ju lärosätena inte fått tilldelning i regleringsbrevet för

platser i lärarutbildningen. Det har gjort att det inte har blivit tillräckligt många lärare utbildade. Det handlar inte enbart om den här perioden. Vi kan lämna detta.

Nu frågade jag hur man ska åtgärda det här problemet. Jag menar att det är en balansgång här när det gäller att förlänga en utbildning. Det måste löna sig att studera. Vårt land ligger i dag bland de sämsta i OECD-länderna när det gäller avkastningspremien på utbildning. Därför måste vi ta hänsyn till hela det sjoket. Jag ser då en viss fara i att man, i samma minut som kommuner får göra korttidsutbildningar för att deras personal ska bli hyfsat kompetenta, förlänger den reguljära utbildningen så att många kanske drar sig för att söka för den skull. Därför tror jag att det är viktigt att man ser hela den här problematiken.

Det är anledningen till att vi inte i dagsläget, med en god förskollärarytbildning, ville förlänga den. Det är också anledningen till att jag tror att vi på sikt måste kunna skilja ut de lärare som har skaffat sig den gedigna behörigheten som lärare från dem som fortfarande är obehöriga. Det ska också kunna stimulera till att man går den långa lärarutbildningen.

Det är möjligt att detta inte är något bra sätt, men det är det bästa som vi har kommit på just nu. Vi hoppas att vi med gemensamma krafter, bl.a. i utskottet och på annat håll, kan hitta andra vägar som är ännu bättre. Men det är också kristdemokraternas övertygelse att alla de som har hand om små och stora barn och vuxna behöver gedigna kunskaper både i pedagogik och i ämnena.

Anf. 53 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Nu har lärarutbildningarna kommit i gång. Det var en underlåtenhetssynd att inte se till att vi fick bra tillströmning till lärarutbildningarna i början av 90-talet, och det är det vi lider av nu.

Det är klart att man har försatt kommunerna i en kris. Det finns inte behöriga lärare. Vad gör man då? Yvonne Andersson säger att man snabbutbildar med kortkurser. Vad är alternativet? Att de inte får någon utbildning alls. Det finns ju inget alternativ. Det måste ju in vuxna i skolan.

Det är också underligt att höra den här vacklande hållningen till längden på den ordinarie lärarutbildningen. Nu låter det nästan som om Kristdemokraterna var på väg att vilja ha den kortare. Det har ni aldrig hävdat tidigare. Jag förutsätter att ni vill behålla lärarutbildningen med den längd den får i det nya förslaget samtidigt som kvaliteten också hålls hög. Vi ska inte sänka kvaliteten i lärarutbildningen för att snabbt få ut dem så att vi fyller behovet. Det får ta sin tid. Sedan är det väl bra att kommunerna under mellanperioden ägnar sig åt att försöka lösa de akuta problem man har.

Anf. 54 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag har tre korta synpunkter. Gunnar Goude sade att det var konstigt att det kom några synpunkter om folkhögskolan från moderat håll. Jag tycker att det är en viktig skolform. Då är det också viktigt att diskutera den lärarutbildningen, även om den inte finns med i propositionen i dag. Jag är medveten om att den inte heller fanns med i Lärarutbildningsutredningen. Folkhögskolan behöver fler lärare med ämnesut-

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

bildning som kan undervisa i vanliga ämnen också. Man behöver fler yngre lärare också. Det saknas i dag väldigt många lärare under 40 år i folkhögskolan. Men det får vi återkomma till.

Sedan var det en annan sak som Gunnar Goude tyckte var konstig. Vi var ju eniga om att föreslå en tillsättning av en lärarutredning. Då kunde vi ju vara eniga nu också. Utredningen kom, och det fanns vissa reservationer från moderat håll där. I dag diskuterar vi propositionen. Där är vi så oeniga att vi inte kan ställa upp bakom den utan reserverar oss och vill avslå propositionen. Det är så man agerar i ett parlament med olika åsikter och olika partier. Gunnar Goude har det ju betydligt lättare eftersom Miljöpartiet numera alltid är överens med regeringen.

Det är intressant med pedagogisk mångfald. Den motion som allra mest positivt beskrev Waldorfpedagogiken och Rudolf Steinerhögskolan kom från Miljöpartiet. Därför är jag förvånad över att Gunnar Goude inte ställde sig bakom det här förslaget som då hade blivit ett majoritetsförslag. I stället tvingades vi fyra borgerliga partier att reservera oss till förmån för den här utbildningen. Gunnar Goude är tydligen väldigt positiv till den här utbildningen. Hade det då inte varit bättre att ställa upp bakom detta? Då hade vi fått majoritet för detta i utskottet.

Anf. 55 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Att vi alltid är överens med regeringen är väl en sanning med modifikation. Jag vet inte var Lars Hjertén har fått den uppfattning ifrån. Men det är klart att vi står bakom den här propositionen. Den är rentav grön. Vi tycker att den är alldeles utmärkt. Det finns inget skäl att gå i opposition. Det är klart att man kan göra det av formella skäl, som Lars Hjertén antyder, för att det är så det går till. Oppositionen är ju lite svag här. Det är inga breda argument som kommer utan några få rester av de väldigt specifika reservationer som fanns i Lärarytbildningskommittén. Det var ju så att man var överens i de stora frågorna. Sedan var det några små saker som man inte var överens om. Det förvånar mig fortfarande att lärarcertifikatet har en sådan central plats hos Moderaterna.

Det är riktigt att man inte har lärare i folkhögskolorna å ena sidan och vanliga lärare å andra sidan. Vi har ju också luckrat upp folkhögskolornas arbetsuppgifter. Det gäller t.ex. gymnasieutbildning. Vad är då naturligare än att man också utnyttjar lärare som är utbildade för det ändamålet? Jag kan väl hålla med om att vi kommer att se en ökad rörlighet mellan de systemen i framtiden. Det gagnar dem båda.

Anf. 56 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag fick inget svar på frågan om Rudolf Steinerhögskolan.

Anf. 57 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! När det gäller Rudolf Steinerhögskolan eller möjligheten att anordna fristående lärarytbildningar har vi en gång som jag tycker är värdefull. Det är att man lämnar in en ansökan om att få examensrätt för lärarytbildning. Högskoleverket, som är den kompetenta myndigheten, ser igenom ansökan och gör en kvalitetsbedömning. Det är naturligtvis en garanti för att vi får examensrätter ordentligt prövade. Sedan fattar regeringen beslutet. Det har lagts på regeringen av det skälet att det alltid

innebär ett ekonomiskt åtagande om examensrätten ska vara värd någonting, dvs. man ska också svara för finansieringen av det hela.

Jag har sett att man föreslår i flera motioner att riksdagen ska ge Steinerhögskolan detta. Tanken att vi skulle börja utfärda examensrätter här i riksdagen tror jag egentligen inte att någon av oss är tilltalad av. Vi har inte den kompetensen, och vi bör hålla fingrarna borta från detta. Det ska inte vara den typen av politiska beslut. Jag förväntar mig att Steinerhögskolan kommer att söka examensrätt för en väl planerad lärarutbildning och få den den vanliga vägen.

Anf. 58 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Först vill jag säga till Gunnar Goude att jag tyckte det var en bra beskrivning vad gäller didaktik och pedagogik i skolan och kopplingen mellan lärarutbildning och rollen som lärare och ledare i ett klassrum. Den var mycket bra. Det är också oerhört viktigt att vi tar del av den biten. Den måste finnas med i målbeskrivningen inom det allmänna blocket. Hur ser Gunnar Goude att vi kan utveckla didaktikbiten och de ämnesområdena?

För det andra funderar jag också på det som Lars Hjertén var inne på när det gäller de fristående lärarutbildningarna. Gunnar Goude pratar ju om den pedagogiska mångfalden, och den är oerhört viktig. Han kom också in på Rudolf Steinerhögskolan och dess utveckling. Jag håller naturligtvis med Gunnar Goude om att vi i riksdagen inte kan sitta och besluta och godkänna vilka skolor som ska kunna ses som lämpliga lärarutbildningar eller skolor och få bidrag. Men hur vill Miljöpartiet arbeta för att stärka både Rudolf Steinerhögskolan och de fristående lärarutbildningarna?

För det tredje är lärarutbildningen starkt decentraliserad i det här förslaget. Det innebär att lärarhögskolorna kan vara med och utforma utbildningen. Nu kommer detta ganska snabbt på. Det ska vara i gång redan till nästa höst. Då har vi i Centerpartiet funderat på om vi inte skulle kunna ge dem chansen att ha ett år till på sig för att få en riktigt bra lärarutbildning. Gunnar Goude sade ju själv att det tar ett par år att fundera fram och hitta den lokala utvecklingen och de lokala principerna kring detta.

Anf. 59 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar. Jag får väl återgälda med att säga att det var intressanta frågor. Men de var lite för stora för mig att svara kort på i det här sammanhanget.

När det gäller utvecklingen av didaktiken är det svårt. Det går inte att ge något enkelt svar. Det jag tycker är bra är att lärarutbildningen har återtagit didaktiken i sin hand. Man har möjlighet att starta egen forskning på de här områdena. Man har fått 120 miljoner som ligger på Vetenskapsrådet och bara väntar på att gå ut till forskning om lärande. Det är en enorm satsning.

Man kommer naturligtvis också att utforma ämnesdidaktiken, som man har direktkontroll över. Där ska man nu med de olika ämnena bygga upp det här. Det är inte som tidigare då det låg på pedagogiska, psykologiska eller sociologiska institutioner och sköttes där, frikopplat från lärarutbildningen.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

Jag tror alltså att det här ordnar sig inom systemet. Förutsättningarna är givna. Hur man gör vet jag inte. Mångfalden får väl blomma, och det kommer säkert att bli mycket bättre än vad det har varit tidigare.

Hur ska man säkra de fristående lärarutbildningarnas möjligheter? Det kan man göra genom att man bevakar lagstiftningen så att rättigheten för annan anordnare att starta en lärarutbildning och söka examensrätt finns. Det kan man göra genom att spelet är öppet och genom att bedömningen av ansökningarna blir rättvis och även redovisas. Det tror jag är en viktig sak, och det har Miljöpartiet bidragit till.

Det andra är naturligtvis att få en examensordning som är sådan att den även passar de här utbildningarna. Det steget tror jag faktiskt att vi har tagit i och med den nya lärarutbildningen, som ju också Centern för övrigt stöder.

Jag beklagar att tiden för genomförande är kort. Jag kan inte svara på hur det här ska hanteras. Jag är inte i den positionen, och jag har inte heller uppmärksammat den frågan på det sättet. Det är ett problem, det kan jag hålla med om.

Anf. 60 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Då kan jag säga till Gunnar Goude att det finns en reservation från Centerpartiet som säger att skolorna ska ha en möjlighet fram till 2002 – ett år till – för att förbereda det här och för att kunna göra det riktigt bra.

Det är bra att Gunnar Goude säger att vi måste gå in och stärka didaktiken. Det måste vi också göra, tycker jag, inom det allmänna utbildningsområdet och när det gäller poängen där.

Sedan tycker jag att Gunnar Goude hasar omkring och halkar lite grann vad gäller Rudolf Steinerhögskolan och de fristående lärarutbildningarna. Jag tycker att det är oerhört viktigt. Vi är ju flera partier som har ställt vår kraft bakom de här frågorna, och det är viktigt att vi gemensamt arbetar för det. Det är viktigt att vi ger dem de rätta resurserna och möjligheterna för att de ska kunna ha sina utbildningar.

En annan viktig del inom lärarutbildningen och när du har blivit lärare är, tycker jag, att du sedan ska kunna utvecklas. Det handlar om bl.a. kompetensutveckling och karriärvägar. Forskning är en annan del. Som jag sade till Socialdemokraterna tycker jag att det fattas en forskningsstrategi kopplad till lärarutbildningen. Tycker Gunnar Goude att det är någonting som är viktigt att satsa på? Skulle vi kunna lägga in en tydlig koppling till forskningen?

Anf. 61 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! När det gäller möjligheterna att få skjuta på genomförandet av den nya lärarutbildningen till 2002 är jag inte i den positionen att jag kan bedöma möjligheterna. Jag har själv tyckt att man skulle kunna undersöka möjligheterna att senarelägga genomförandet. Problemet är ju om inte alla skolor gör det. Då får man en situation där studenterna ska välja lärarutbildningar och det finns gamla lärarutbildningar enligt det gamla systemet och några enligt det nya systemet. Vad händer då? Kommer det att bli tomt i vissa lärarhögskolor? Det är ett problem.

Man kunde också tänka sig att ha en flexibel övergång. Över hela landet kunde man ta in studenter och säga att man kommer att genomföra

det här efter jul, i början av 2002. Det är naturligtvis en möjlighet. Den tror jag inte att man behöver formalisera. Gissningsvis är det så att på vissa högskolor kommer man inte att hinna med riktigt, utan utvecklingsarbetet kommer att fortgå under hösten.

Det har den fördelen att man får de nya studenterna med i organisationen. Man kanske får en organisation med en ordentlig demokratisk grund för utvecklingen. Det kan jag se som en fördel. Men, som sagt var, vi får se hur det går och hålla tummarna. Jag tror att man kommer att klara av det.

Det andra gällde forskningsstrategin. Vi har inte lagt fram något förslag och har inte planerat att göra det. Det ligger lite grann i sakens natur. Det är svårt att göra det, och vi får akta oss för pekpinnar uppifrån. Låt det här växa fram underifrån. Medlen finns, generöst anslagna. Kompetens finns ute på högskolorna. Den håller nu på att samlas under nämnderna för lärande, och vi får se hur de planerar verksamheten. Det är nämnderna som har uppdraget att göra det, och jag tror att det är klokt att man inte i förhand för mycket talar om vad de ska ägna sig åt.

Anf. 62 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Gunnar Goude talade om att jag och Folkpartiet förordar gammal klassisk utbildning och på något sätt är främmande för att utveckla lärarrollen. För mig är inte en utbildning med högskolemässig kvalitet bara gammal och klassisk. En sådan utbildning innebär ständigt nytänkande och beröringspunkter med andra vetenskaper.

Gunnar Goude tog upp några intressanta exempel på hur man lär sig att undervisa i matematik. Jag ska ta ett annat, för ickematematiker väldigt enkelt exempel. Naturligtvis behöver man som historielärare kunna undervisa t.ex. om franska revolutionen. Man behöver göra det spännande, man behöver hjälpa eleverna att ställa frågor, osv. Men om man inte kan tillräckligt mycket om franska revolutionen är det ganska svårt att lära sig att undervisa om den.

Jag menar att brytpunkten när ämnesläraren har för lite kunskaper för att lära sig att undervisa i ämnet är nådd med den här propositionen. Man tar bort sammanlagt 60 poäng från ämneskunskaperna för gymnasielärare.

Avslutningsvis återkommer också jag till Waldorfbildningen. Med tanke på allt positivt som Gunnar Goude har sagt i dag och tidigare om Rudolf Steinerskolan, som i dag har en fungerande lärarutbildning men där man hela tiden har förhållat frågan om bidrag, kan jag inte riktigt förstå varför inte Gunnar Goude vill stämma in i vårt förslag om att åtminstone pröva att ge ett särskilt uppdrag till Rudolf Steinerskolan att utbilda lärare.

Anf. 63 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Först till den beskrivning Ulf Nilsson ger av ämneskompetensen. Den anser jag vara felaktig. Det är inte så att lärarna som går genom utbildningen i det nya systemet får en svagare ämneskunskap. För många kommer den att bli starkare. Taket ligger ju högt. Om man ska bli gymnasielärare läser man 60 poäng. Det motsvarar det som krävs för t.ex. fortsatt forskarutbildning. Den beskrivningen stämmer inte.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

Procentsiffrorna tror jag har räknats lite vinklat. Man förutsätter t.ex. att alla de 60 poängen på den gemensamma allmänna delen inte är ämnesstudier. Det är ju alldeles fel. Där finns utrymme för ämnesstudier. Det är inte så att man i kunskapsinhämtandet på något sätt ska vila under vissa perioder när man fördjupar sig eller inriktar sig. Summan poäng är densamma för lärarna, och möjligheterna att fördjupa sig är snarare större. Friheten att välja specialisering och inriktning och att välja kombinationer är mycket större.

Så till frågan om att ge ett särskilt uppdrag. Jag tror inte att det är så det ska gå till. Jag tror inte att den vägen är den rätta. Vi har en väg för hur lärarutbildningar i landet ska organiseras. Riksdagen ska inte göra den typen av bedömningar. Examensrätten prövas av Högskoleverket, och beslutet fattas av regeringen. Jag tror faktiskt inte att det är ett ärligt menat förslag att riksdagen ska börja överta de uppgifterna.

Sedan kan man diskutera – men det ska jag inte göra härifrån – effektiviteten av att genom opposition driva igenom ett sådant förslag, som regeringen inte skulle vilja ha.

Anf. 64 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Nej, det är klart. Men vi skulle få låta bli att lägga fram många motioner här i kammaren om vi inte vill försöka driva igenom förslag som regeringen inte vill ha. Det skulle bli lite tråkigt, tycker jag, om man skulle lägga sig på grund av den anledningen, om man tror på någonting.

Vi tror att det behövs alternativa och fristående lärarutbildningar.

Ämneskunskaperna har varit ett tema i diskussionen i dag. Svaren har blivit att det kan bli en utbildning som motsvarar den nuvarande. Det gäller även svaren från Gunnar Goude. Men ämneskunskaperna finns inte med i strukturen. Med den genomsnittliga strukturen kommer en ämneslärare att få 50–60 poäng mindre av ämneskunskaper. Det går att räkna fram, oavsett vilken matematisk formel man använder. Det är allvarligt. Därför hoppas jag att reformen kommer att rivas upp så snart som möjligt.

Anf. 65 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är synd att ni inte framförde de synpunkterna under Lärarutbildningskommitténs arbete. Den poängräkning som har dykt upp här i efterhand är vi inte överens om. Jag tror att det är fel. Det ger en skev bild. Vi kommer inte längre där.

Ulf Nilsson säger att han tror att det behövs en fristående lärarutbildning i t.ex. Waldorfpedagogik. Det är inget argument mot mig. Jag vet att det behövs, och jag arbetar för att det ska kunna äga rum. Jag kan bara hålla med och understryka det Ulf Nilsson säger.

Anf. 66 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 6 under mom. 22.

Den nya lärarutbildningen kommer att medföra att lärarna får en ny och bredare kompetens än tidigare. En del av den kommer de att inhämta i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Att lära i praktisk verksamhet har förekommit i lärarutbildningen och många andra utbildningar även tidigare. Det är ett speciellt sätt att lära, som kräver ett annat förhållningssätt än det teoretiska inlärandet. Man behöver reflektera över det man lär sig och hur man ska förhålla sig till det man upplever i det praktiska lärandet. Det är viktiga inslag som gör att kunskaperna sitter på ett annat sätt. Vad jag förstår är det mycket effektivt att lära sig på det sättet. Det ger ett annat djup åt innehållet än när man enbart lär sig teoretiskt.

Jag hade förmånen att ingå i Lärarutbildningskommittén. Ett av de områden vi särskilt diskuterade och tryckte på i vårt betänkande var hur den verksamhetsförlagda utbildningen skulle gå till. Det är bra att det har kommit med i betänkandet och att det är så tydligt. Jag hoppas att det ska genomsyra utbildningen på ett positivt sätt. De flesta lärarhögskolor efterfrågade den möjligheten – ett nytt sätt att lära. De var ivriga att få komma i gång med det.

Sedan ska man inte stressa fram den nya lärarutbildningen. Vi skulle kunna vara generösa och låta utvecklingen ha sin gång.

Fru talman! De skolor som får ta emot lärarkandidater kommer att kunna dra nytta av det, lika väl som de blivande lärarna. Det är mycket viktigt att man även på skolorna reflekterar över sitt eget arbetssätt och tillsammans med någon som kommer utifrån går igenom och förklarar varför man betar sig på ett visst sätt, varför man hanterar undervisningen på ett visst sätt i den enskilda skolan.

Vi i Centerpartiet anser att det är viktigt att alla kommuner blir delaktiga i utformningen av framtidens lärarutbildning. Lärarhögskolorna ska ges ett särskilt ansvar för att ingen kommun av t.ex. avståndsskäl ska uteslutas från möjligheten. Därför tar jag upp vår reservation, som jag anser vara viktig. Gunnar Goude har talat om att han har en annan åsikt. Det är inte bara lärarkandidaterna som har behovet utan även skolorna i hela landet. Det finns särskilda erfarenheter som inte finns överallt utan bara på vissa ställen.

Friskolorna är också en del av skolväsendet som ska ha möjlighet att ta emot lärarkandidater. De har andra vinklingar på undervisningen och kan på det sättet tillföra lärarkandidaterna kunskaper som de inte får någon annanstans.

Fru talman! Människor har olika sätt att uttrycka sig på. För en del är det talade ordet det som känns bäst. Andra vill använda musik, drama eller bild för att förmedla sina upplevelser till omgivningen. Även kunskaper kan redovisas på olika sätt. För oss i Centerpartiet är det därför viktigt att alla lärarkandidater ges möjlighet att pröva och använda de uttrycksformerna oavsett vilken inriktning de har på sin utbildning eller vilket stadium de tänker arbeta på.

Konstnärliga uttryckssätt ger ofta en djupare kunskap, då man får gestalta någonting och känna i sin egen kropp hur det kommer att fungera. På det sättet tvingas man att tränga djupare in i ett skeende. Man kan också få en djupare känsla för ett problem, som man får lära sig om på ett helt annat sätt.

Anf. 67 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! En aspekt som nu tas upp i debatten är möjligheten för lärarkandidater till verksamhetsförlagd utbildning på skolor som inte

ligger nära ett lärosäte med lärarutbildning. Den har inte tagits upp tidigare. De skolor som finns i t.ex. glesbygdskommuner får då möjlighet att ta till sig det som lärarstuderande och deras handledare kan ge. Då kan man utnyttja olika former. Men jag skulle vilja fråga Margareta Andersson var styrningen ska ske. Vem ska ta ansvar? Är kommunerna beredda att ta på sig det speciella ansvar som det innebär att ha verksamhetsförlagd utbildning på sina skolor? Var ska det beslutas?

Anf. 68 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag reserverade mig på det området i Lärarutbildningskommittén. I det förslag som jag lade fram där, som Sofia Jonsson har följt upp i vår motion, föreslås att lärarhögskolorna ska ha ansvaret. Den stora knäckfrågan var inte vem som skulle ha ansvaret. Kommunförbundets representant i utredningen var också inne på att det var viktigt för alla kommuner med de ömsesidiga möjligheterna att ta vara på kunskaperna runt om i landet, både för lärarkandidaterna och kommunerna.

Den knäckfråga som vi måste lösa på statlig nivå är att det kostar mer pengar om man ska åka längre. Det är en fråga som måste lösas. Det måste kanske till mer resurser. Jag anser att vinsten är så stor att vi skulle ha igen det.

Min egen kommun ligger inte så nära lärarhögskolorna i Växjö och Jönköping. Efter många års förfrågningar fick man möjlighet att ta emot lärarkandidater. Det ledde till en verklig höjning. Man tyckte det var spännande och satsade mycket resurser i form av lärartid och förberedande kurser. Det gällde även de lärare som skulle vara praktikhandledare, som det hette på den tiden. Det är en viktig sak för många.

Anf. 69 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är en viktig fråga. Min erfarenhet är att knäckfrågan handlar om resurser. Det rör sig inte om restid till praktikställen i kommuner som ligger långt borta utan också om bostäder. Det blir kostnader för en bostad under praktikperioden och extra resor för besökande lektorer och andra. Är kommunerna beredda att ta på sig det? Det kan inte rymmas inom lärosätets ram. Det är viktigt att vi kan hitta lösningar på det, om möjligt. Jag ser också denna fråga som mycket angelägen.

Anf. 70 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är väldigt glad att Yvonne Andersson är inne på samma linje. Här har jag inte mött så där väldigt stort gensvar hos andra företrädare.

De frågor som Yvonne Andersson tar upp är viktiga. Det handlar om bostäder. Den stora frågan gäller de blivande lärare som ska åka från lärarhögskolan och delta i den praktiska verksamheten på den skola där de har sin praktik förlagd. Det har varit problemet.

Från Kommunförbundet har man varit väldigt öppen för de diskussionerna. Man ansåg att det var en viktig del av skolans fortbildning att skolan kan ta emot lärarkandidater. Om vi tillsammans diskuterar dessa frågor med Kommunförbundet och de länsförbund som finns runt om i landet tror jag att man kan hitta lösningar. Jag tror också att lösningarna kommer att se lite olika ut.

Det är väldigt olika avstånd om lärarkandidaterna kommer till Norrlands inland eller om de hamnar i Småland eller Östergötland någonstans där problemet är överkomligt. Det brukar finnas möjligheter att bo i vandrarhem och på andra ställen. Det är bostäder som man kan använda för en kortare period.

Många kommuner upplever det som väldigt stimulerande med praktikanter. Det gäller framför allt de små kommunerna, som kanske har mindre möjligheter än de stora att själva anordna större utbildningar. De har varit väldigt angelägna om att få ta emot praktikanterna. Det har inneburit en ny impuls till nytt lärande även för de lärare som är verk-samma.

Anf. 71 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Jag ska börja med ett citat. "När jag gick på Lärarhögskolan i Stockholm förklarades trögheten i utvecklingen av Alva Myrdal: 'Det beror på de gamla lärarna, någon riktig förändring kan det inte bli förrän de gamla gått i pension.' (Observera ungdomsdiskursen!) Som jag minns var detta en kärnformulering i den lärardiskurs under vilken jag utbildades till lärare. Mycket riktigt gick jag ut på min första lärartjänst som en riktig lärarätare: det var de gamla lärarna som strävade emot! Jag skäms fortfarande för min ungdomligt föraktfulla inställning till mina äldre kollegor."

Så skriver Gerhard Arfwedson – en känd och erfaren lärarutbildare – i sista numret av tidskriften *Didactica Minima* som publicerades i Stockholm år 1998. Arfwedson fortsätter att beskriva bilden av läraren så som den senare presenterades på 70-talet. Den enda accepterade läraren var då den som alltid och överallt sysslade med grupparbete.

"På ett eller ett par år blev alla Sveriges lärare utsatta för en homogen 'grupparbetspress' både uppifrån (från politiker och SÖ) och nedifrån (från välutbildade och ofta progressiva föräldrar)." Sedan berättar denna text om hur grupparbetsmodet tog slut. Eftersom alla alltid och överallt enbart skulle ägna sig åt grupparbete blev skolarbetet fruktansvärt enformigt för eleverna, och metoderna gick inte längre att använda på samma sätt. Sedan fortsätter beskrivningen, som är mycket spännande, med 80- och 90-talens bild av läraren.

Denna bild är mycket talande. Det är berättelsen om indoktrineringens påverkan på skolarbetet. De ansvariga för skol- och kulturpolitiken i Sverige har under decennier ansträngt sig för att göra om lärarna och förvandla dem till något annat än just lärare. Den proposition som vi i dag diskuterar går tyvärr blint i samma riktning och gör det med fanatisk envishet.

Jag vill sätta det citat jag just läste bredvid ett annat citat. Det tar jag ur min första svenska bok. Det är en bok som gavs ut på initiativ av Barnboksinstitutet år 1983. Den bär titeln *Barn utan rötter*. Barnen utan rötter är de svenska barnen, som inte läser tillräckligt många svenska böcker i skolan, som inte kan svenska historien och som har mycket dimmiga föreställningar om litteraturens förflutna i sitt eget land. Så här minns jag mina lärarinnor från årskurs 6 och 7, mina lärarinnor i rumäniska.

"Var och en av dem tog sig tid för att ordentligt läsa det jag skrev – till och med när mina alster inte ingick i det vanliga skolarbetet, utan

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

tillkom på eget initiativ – – – Vi använde inte komplicerade ord när vi talade om mina uppsatser. Vi tittade t ex på de jämförelser och metaforer som jag hade hittat på – gick det att förena orden så som jag hade gjort? Vi diskuterade mina verk både i klassrummet och på enskilda möten. – – – Mycket senare skulle jag upptäcka att mina ödmjuka och snälla lärarinnor talade om saker som också ofta förekommer i författares brev till nybörjare och i deras arbetsanteckningar.”

”Samarbetet med lärarna fortsatte inte efter grundskolan. Jag kan inte minnas en enda av mina lärarinnor i rumänska från gymnasiet. Rumänien hade en rik tradition av humanistisk utbildning, och landet hade berömda gymnasielärare, strålande föreläsare och energiska impulsgivare till nya författare och litteraturvetare. Men de sovjetiserande skolreformerna syftade till att medvetet bryta ned dessa traditioner. Vi fick inte syssla med det rumänska kulturarvet – – –”

Jag försäkrar er att mina snälla lärarinnor från sexan och sjuan inte hade gått ett och ett halvt år på särskilda kurser om utbildningskunskap. Däremot var de mycket goda kännare av sitt ämne, språk och litteratur. De älskade ämnena, och de älskade barnen. De gav mig min identitet. De gav den till mig med en sådan styrka att den inte bröts ned ens när jag var tvungen att byta språk. Jag kunde ta skrividentiteten med mig i landsflykten. Det hade inte någon politiserad skola kunnat åstadkomma.

Varför minnas allt detta? Det är också mycket viktigt att komma ihåg att när den politiska indoktrineringen kom in i skolan dog glädjen i skolan. Skräcken kom i stället. Varför minnas allt detta? Därför att goda och ödmjuka, helt vanliga gammalmodiga lärare kan ha en sådan inverkan över ett ungt liv.

Jag tycker inte att ordet lärare behöver omdefinieras och återigen omdefinieras. På samma sätt som jag är motståndare till manipulationerna av ordet invandrare är jag motståndare till manipulationerna av ordet lärare. Det är vackert att vara lärare! Det är en av de vackraste arbetsuppgifterna en vuxen människa kan ha i livet.

Jag vill avsluta med att påminna om några mycket enkla fakta. Ämneskunskaperna behöver inte automatiskt vara den goda pedagogikens fiender. Lärarutbildningen och skolan behöver inte alls utsättas för ett sådant ödesdigert val. Ämneskunskap och god pedagogik går hand i hand, de formar varandra, modellerar varandra. Revirstriderna mellan universitetens ämnesföreträdare och lärarhögskolornas försvarare av enbart beprövad erfarenhet har varit och är fortfarande skadliga.

Vi lever i en tid när kunskap är det mest värdefulla en ung människa kan få. Forskning och förmedling av kunskap får allt tydligare rollen av motorer i ekonomi och samhälle. Varför då krampaktigt hålla fast vid kulturfientliga doktriner om lärarna och skolan?

I går lyssnade jag i arbetsmarknadsutskottets sal till Anders L. Johansson. Han berättade om vissa fortfarande mycket mörka punkter i arbetslivet. Han sade så här: Varje år får vi på AMS ta emot 20 000–25 000 unga människor som formellt har gått hela utbildningsvägen men som saknar kunskaper i kärnämnen. De saknar de kunskaperna så definitivt och så katastrofalt att de inte kan komma in i arbetslivet. Behöver vi flera bevis på ämneskunskapernas betydelse för arbetslivet, för den praktiska vardagen?

Fru talman! Jag yrkar avslag på propositionen och därmed bifall till reservation 1 under mom. 1.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

Anf. 72 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Tillsammans med Folkpartiet har vi kristdemokrater talat mycket om vikten av forskning och forskningsstrategier om skola och utbildning, hur man ska komma vidare, och om lärandets fundamentala delar, där väldigt mycket har gjorts på olika lärosäten i landet. Nu står vi inför ett läge som vi kanske inte har haft på flera år: nu ska all den forskning som med statens medel har tagits fram användas när vi ska ta ställning till formerna för, gränserna för och innehållet i en ny lärarutbildning. I den här forskningen är de delar som handlar om det allmänna utbildningsområdet, med socialpsykologi, sociologi, pedagogik, didaktik m.m., väldigt viktiga komponenter.

Hur ser Folkpartiet på den forskning som har kommit fram? Vi hör här att vi ska ta vara på den. Vi är ju inne på forskningspropositionen när vi också tar upp andra delar inom utbildningen där det är viktigt att vi forskar. Hur ser ni på användandet av forskningen i det sammanhanget?

Anf. 73 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag sitter i Lärarhögskolans styrelse sedan flera år tillbaka, och jag kan komma med en mycket enkel beskrivning. Lärarhögskolan är den högskola i Sverige som har minst pengar av alla för forskning.

När det gäller just forskning om skolutvecklingen under de senaste decennierna finns det väldigt lite. Det intressanta är att det nu skrivs en doktorsavhandling i Frankrike av en italienare – en invandrare – som också känner till Sverige och som talar mycket bra svenska. Han skriver en doktorsavhandling om skolkonflikterna i Sverige. Det är mycket intressant. Men ingenting av detta har på något sätt beskrivits eller ens tagits upp till debatt i Sverige.

Anf. 74 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! En anledning till att Kristdemokraterna stöder de här tankarna på det allmänna utbildningsområdet är just att den del som det har forskats rätt mycket på i Sverige, och där det finns en hel del från början av 70-talet, är klassrumsforskningen, vad som sker när människor lär sig. Det är också inlärningsforskningen. Vi ser det så att en stor del av det tas till vara i det här förslaget.

Det är viktigt att vi i debatten också i fortsättningen kan ta vara på den kunskap som är framforskad och använda den på det sättet att den gynnar en fortsatt utveckling.

Anf. 75 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Det finns ingenting i Folkpartiets ställningstagande som är forskningsfientligt – tvärtom. Vad vi vill få bort är spåren av maoistiskt tänkande, med förakt för kunskapen, fientlighet mot kulturarvet och hat mot teorierna. De här spåren är inte längre så öppna i dag. Det var en gång i tiden absolut dominerande i debatten. Då fick man inte tala om kulturarv i Sverige.

*En förnyad
lärarutbildning*

Jag vet vad jag talar om, för jag var engagerad i skoldebatten i slutet på 70-talet och i början på 80-talet. När jag talade om böcker och läsning fick jag höra att jag var fascist. Jag fick påminna de motståndare som kom med sådana härresande anklagelser om att det var fascisterna som brände böcker på bål. På den tiden skulle barn lära sig allt ute på gatan men inte läsa böcker. Det fanns härresande teorier bl.a. bland forskare från Lund om att allt kulturarv bara var ett redskap för borgerlighetens hegemoni, osv., osv.

Vi har inte tvättat bort de här doktrinära, trånga, kulturfientliga synsätten ur skoldebatten.

Anf. 76 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Det är många här i salen som har sagt att det finaste arbetet är att arbeta med barn, och jag vill bara bekräfta att jag håller med om det. Men arbetssituationen och lönesättningen för lärare bekräftar inte att vad vi tycker är verklighet i samhället. Det är väl ett kvitto på att vi har lång väg kvar – ett mycket allvarligt kvitto, som ger oss alla ett ökat ansvar.

Jag tänkte gå in på några sakområden i betänkandet, efter den stora, allmänna bild som Ana Maria Narti har gett.

Det första är utbildning av ettämnslärare. Här säger regeringen att utbildning av ettämnslärare i praktisk-estetiska ämnen som hemkunskap, musik eller slöjd enligt propositionen kan förekomma även inom ramen för den nya lärarutbildningen. Utskottet påminner om att propositionen handlar om ”strukturen för den framtida lärarutbildningen”, att det ”som inte är en del av det lagreglerade offentliga skolväsendet” inte finns med här och att ”man även i den nya strukturen ska kunna utbilda sig till ettämnslärare i musik”. Utskottet utgår från att musikhögskolor ska kunna anordna utbildning till den nya lärarexamen även i framtiden.

Det är en stark skrivning av utskottet. Men det hade varit bättre om utskottet sluppit den här starka skrivningen och att vi hade kunnat läsa det klart och tydligt i propositionen på en gång. Då hade mycket oro på landets musikhögskolor kunnat sparas.

Sedan tänkte jag säga ett par ord om massmedier och informationsteknik. Här framhåller regeringen att informationstekniken är ett betydelsefullt verktyg för lärande och en kraft för pedagogisk förnyelse. Samtidigt säger man att användningen bör relateras till kunskap om medier, kommunikation, informationsbearbetning, källkritik, juridik, etik och skapande verksamhet. Man säger att eleverna måste få insikter i den påverkan de blir utsatta för och ges förmåga att hantera den. Ja, det är väldigt bra, men regeringen ger inte något förslag. Jag tycker att det är synd att det inte finns något förslag.

Alla barn umgås med medier i någon form varje dag. Därför tycker jag att alla lärare i sina respektive olika typer av lärarutbildningar borde få kunskap om mediernas betydelse och påverkan så att de kan hjälpa barnen att hantera det medieflöde som de lever med varje dag. Vi får nu bara önska att de olika lärosätena kommer att göra det i alla fall och ge lärarna den utbildningen.

Jag vill påminna om att frågan om vilka lärosäten som ska anordna lärarutbildning av olika slag tar inte regeringen ställning till i sitt förslag. Det är en grundbult här. Det finns ingenting i betänkandet som hindrar

alternativa pedagogiker att finnas även i framtiden, säger man. Det är vi väl alla tacksamma för. Men även här kunde tydligheten vara större. De positiva skrivningarna saknas.

När det gäller t.ex. Rudolf Steinerskolan talar regeringen gärna om påbyggnadskurser men har en lägre profil i fråga om skolans möjligheter att få samhällets stöd till sin egen lärarutbildning med dess olika profile-ringar. Men vilka lärosäten som ska ordna lärarutbildning av olika slag fastställs som sagt inte här och nu.

Här vill jag passa på att påminna om Waldorfskolans stora internationella utbredning, att skolorna finns över hela världen, från Ryssland till Afrika, och att kunskapsutbyte ständigt sker.

Till sist, fru talman, vill jag säga att sex och samlevnad över huvud taget inte nämns. Självklart kan inte allt tas upp i en proposition, men vår kulturminister har, precis som människor från många andra partier, beto-nat vikten av en god sex- och samlevnadsundervisning i skolan som motvikt till det kommersiella pornografiska utbudet. I den förnyade lä-rarutbildningen borde det ha varit en självklarhet, tycker jag, att kunskap om sex och samlevnad ska kunna ges till alla studerande och att det ska vara obligatoriskt. Men om det kan vi inte läsa någonting i betänkandet.

All denna otydlighet har å ena sidan skapat stor oro. Avsaknad av de-taljreglering medger å andra sidan möjligheter för fortsatt utveckling av olika lärosäten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

6 § Lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU4
Lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg (prop. 1999/2000:123).

Anf. 77 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den moderata reser-vationen, som innebär ett avslag på propositionen.

Bakgrunden till det ärende vi nu ska diskutera är de vidriga erfaren-heter vi har av att barn utsatts för övergrepp och den ilska och frustration vi alla känner över detta.

Bland det allra värsta som kan hända en förälder – jag är själv mamma, så jag inser vad det skulle betyda – måste naturligtvis vara att upptäcka att ens barn farit illa i en verksamhet eller med vuxna som man har lämnat barnen till i förtroende. Dessbättre är det ovanligt att så sker på institutioner. De allra flesta övergreppen sker i hemmen, i familj och i vänkrets.

Men det vi ska diskutera i dag är regeringens förslag för att försöka förhindra att någonting händer på institutioner. Därför föreslår man att alla som ska arbeta i förskola och skola ska lämna ett utdrag ur kriminal-registret vid anställning.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*En förnyad
lärarutbildning*

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

Vår moderata huvudinvändning mot detta förslag är att man inte kommer åt psykisk ohälsa och bisarra idéer med ett registerutdrag ur kriminalvårdsregistret.

Förslaget innebär att den som ska anställas själv ska begära ett sådant utdrag, som då ska visa huruvida man har varit dömd för sexualbrott, mord, dråp, grov misshandel, grovt rån eller barnpornografi. Det ska lämnas till arbetsgivaren.

Regeringen säger i sin proposition att man tror att det kommer att innebära att personer som har dömts för denna typ av brott inte kommer att söka jobb eller utbildning inom skola och barnomsorg, och regeringen tror också att detta ska öka medvetenheten om hur allvarligt myndigheterna ser på denna typ av brott.

Jisses, tänkte jag när jag läste detta. Här ska tusentals och åter tusentals människor lämna utdrag om sin oskuld i förhoppningen om att pedofiler och andra typer inte ska intressera sig för arbete och verksamhet i närheten av barn i förskolor, skolor och på andra håll. Detta är med förlov sagt både naivt och okunnigt.

Dessa förövare – vi har några exempel, men de är som sagt inte så många – är sällan tidigare dömda. Det är ett väldigt stort mörkertal i denna typ av brottslighet. Vi får sällan papper på att någon är störd i detta avseende.

Det är dessutom så att vi av erfarenhet vet – det belyser också forskningen – att denna typ av psykiska störningar ofta finns hos personer som är väldigt mångfasetterade. De har sidor som gör att de ofta är mycket omtäckta, och de är duktiga och engagerande. Barnen älskar dem. Föräldrarna älskar dem. De är duktiga i verksamheten, men de har en annan sida. Det finns inget registerutdrag som kommer att göra någon nytta här. Det farligaste man kan utsätta verksamheterna för är naivitet när det gäller hur denna typ av brott går till.

Brottsförebyggande rådet och Rikspolisstyrelsen tillhör dem som har påtalat att man med detta förslag inte skulle upptäcka just någon som har blivit fälld för ett sådant brott. Dessutom säger man att det med det förfarande som regeringen föreslår är väldigt enkelt att förfälska utdragen. Det säger också de som har hand om landets fängelser som ett memento. Det är allvarligt att man inte har tänkt mer på detta.

Sedan är det naturligtvis också så att situationen ofta gör brottslingen. Det är så med nästan alla brott. Det vi moderater bekymrar oss över är att vi tror att detta förslag invaggar föräldrar och andra i en falsk trygghet. I stället tror vi att man måste satsa på att arbeta för kvalitet i rekryteringen på alla nivåer, på en öppenhet i verksamheten och på en kvalitativ arbetsledning. Man får inte utsätta barn och personal för sådana situationer att denna typ av övergrepp är möjliga. Det är någonting annat än ett registerutdrag vid anställningen.

Det finns också – jag ska snabbt dra det – några andra aspekter på detta förslag som är viktiga att ta upp i en debatt inför beslutet. Det ena gäller avgränsningen av vilka brott som skolministern tycker att man ska vara särskilt bekymrad över. Det finns faktiskt en hel del andra brott som också är bekymmersamma i relationen med barn. Man behöver bara tänka på alla tidigare narkotikadömda som finns i barnomsorg och skola för att man ska börja fundera över på vilket sätt det kan påverka och skada barn och ungdomar. Vi har mer problem med ungdomar som ham-

nar i narkotikamissbruk än med dem som har blivit utsatta för sexuella brott, om man nu ska göra en sådan jämförelse.

Det jag också kan konstatera är att remissinstanserna har lämnat en lång lista på olika brott som de vill tillföra listan på vad man ska begära registerutdrag på. Justitieombudsmannen tycker att man ska ta med narkotikabrott. Högskolan i Dalarna nämner rasistiskt motiverad miss-handel. Hets mot folkgrupp finns också med på listan. Från Göteborg kommer krav på att de som har blivit dömda för barnmisshandel borde registreras. Diskrimineringsombudsmannen tycker att det måste kollas upp också om någon har dömts för kvinnofridsbrott och rån. Så kan man hålla på. Jag kan komma på jättemånga goda argument för att människor med den bakgrunden inte är lämpliga att arbeta som lärare eller vaktmästare på dagis, t.ex.

Men vart leder det – det är det riksdagen måste fundera över – om vi fortsätter att göra denna typ av kontroll? Vi öppnar – det är det som är ett bekymmer här – för en helt ny syn på vad som är rättsordning i detta land. Det innebär att vi inför något slags dubbelstraff och något slags modern skampåle där man blir fjättrad resten av sitt liv om man har begått ett brott. Man kan aldrig sona sitt brott, oavsett hur länge man sitter i fängelse eller vilka behandlingar man går igenom.

Detta är en helt ny syn på kriminalvårdens möjligheter. Jag erkänner gärna att jag många gånger misströstar när det gäller kriminalvård och när det gäller vård mot narkotikamissbruk och mycket annat. Men om vi omvandlar hela rättsmaskineriet och låter det utgå ifrån att den som en gång har begått ett brott aldrig någonsin ska kunna komma tillbaka tror jag att vi är ute på farliga vägar.

Resultatet av denna registrering är ju att en person som har dömts för ett brott aldrig får en chans att leva ett normalt liv igen. Vad blir resultatet av det? Jo, resultatet är att det enda som återstår är fortsatt kriminalitet. Detta är en principiellt väldigt omfattande fråga, som jag tycker att man måste bekymra sig för.

Vi har i Sverige också skaffat oss en sekretesslag därför att vi inte tycker att kontroll och registrering av uppgifter ska göras rent allmänt. Den enda, nästan, som kan häva det här är den enskilde själv. I det här avseendet var ju skolministern jättefiffig. Hon kom på att var och en själv kunde begära sitt registerutdrag. Men i den stund som man lämnar in det tillsammans med sin ansökan är det en offentlig handling. Vi har alltså väldigt snabbt gått förbi sekretessregler som jag tycker är centrala i det här landet.

Regeringen vet mycket väl om – och vi alla är rätt intresserade av det – att det pågår ett arbete med att titta på kontroll och registrering i arbetslivet. Vi pratar i dag om det största arbetsfältet som finns, tror jag, om vi drar ihop både barnomsorg och skola. Helt plötsligt struntar man i hela den här utredningen, som ska titta på människors integritet i arbetslivet, och bestämmer sig för att det här är så viktigt att man ska göra ett avsteg. Jag tycker att det är att dåligt bereda en principiellt mycket viktig fråga.

Som jag ser det, fru talman, finns det framför allt ett bekymmer. Jag tror inte att det här kommer att förhindra den typ av allvarliga brott som regeringen vill komma åt; vi är helt överens om hur angeläget det är. Dessutom innebär det förslag som man har lagt på riksdagens bord tyvärr allvarliga ingrepp och frågetecken när det gäller de grundläggande prin-

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

ciperna för hur vi i Sverige hittills har sett på rättsväsende, rättsordning och kriminalvård. Jag tycker att det är lite för stora frågor för att hanteras på det här sättet. Det är också skälet till att vi yrkar avslag på propositionen.

Anf. 78 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det är ingen enkel fråga som vi ska diskutera i dag. Den är svår, svårgripbar, och jag tror att Beatrice Ask har helt rätt när hon säger att den inbegriper väldigt många områden och definitioner. Men det finns en ambition i den här frågan, en ambition på hela det här området. Den är att rädda och trygga våra barns uppväxtförhållanden.

Det står om lämplighetsprövningen i betänkandet. Den ska ske genom kontroll av utdrag ur polisens belastningsregister. Och det här ska gälla anställningar inom förskoleverksamhet, förskoleklass, skolverksamhet för skolpliktiga barn samt skolbarnsomsorgen. Det är främst detta som jag skulle vilja uppehålla mig kring när det gäller det här betänkandet.

Det handlar om att trygga barnet. Det finns en rad allmänna synpunkter som man kan ha, och jag har all förståelse för att Moderata samlingspartiet har tagit den här ställningen. Det handlar om uppfattningar om att samhället ska ha koll på det som kanske rör vår integritet. Och det handlar om att sona ett brott och om vi, om vi har gjort misstag tidigare i våra liv, aldrig ska bli fria från dem. Och det handlar om ett fritt yrkesval. Man kan räkna upp mycket. Men hela det resonemanget innebär också att vi talar om den här typen av brott som om det går att sona dem. Visar den forskning och utveckling som vi har inom de här områdena att man efter ett sådant här brott kan vara fri efter ett eller två års fängelse? Vi kanske också behöver diskutera vad det är som är brott och vad är det som är brott *och* beteendestörningar som måste behandlas och som vi inte kan garantera är borta.

En framträdande socialdemokrat sade för några år sedan så här till mig, utifrån den verksamhet som jag då var engagerad i: Du måste lära dig en sak, Yvonne. Ibland får man offra den enskilde för att rädda kollektivet.

Jag funderar lite grann på det här. Jag kan också tycka att det är väldigt viktigt att vi inte går in på människors integritet, att människor ska få nya chanser osv. Men just i det här fallet får vi nog offra principerna för att se på den enskilda lilla människan, som är värnlös. Alla de som har blivit utsatta för den här typen av övergrepp har sår för livet. De försvinner inte. Det är inga enkla saker. Detta får en inverkan på hela personen, som varelse.

Vad är det då som jag invänder mot i det här betänkandet? Jag invänder mot att man inte har tagit med den verksamhetsförlagda tiden på lärarutbildningen. De här människorna, som har förgått sig och har ett brott på sina axlar, kan alltså söka till den nya lärarutbildningen. De kan gå där i flera år och skaffa sig studielån och annat. När de kommer fram till den verksamhetsförlagda tiden innebär det att det inte är samma koll på dem som på de andra.

Om vi nu tror på att det här ska ha en verkan, vilket jag hoppas, borde det vara rimligt att, i överensstämmelse med Lärarutbildningskommitténs betänkande, också införa den här prövningen inom ramen för dessa personers yrkesutbildning.

Som det ser ut nu är det grymt för de enskilda studerande att veta att de, när de har utbildat sig till det yrke som de har drömt om, inte får tjänstgöra eftersom de tidigare i livet har begått ett sådant här brott. Det är grymt för dem som ställer upp på praktiskskolor för verksamhetsförlagd tid på lärarutbildningen, eftersom de inte kan erbjuda sina barn och sina elever den trygghet som andra skolor kan. Det är också olyckligt för föräldrar och lärare som berörs av det här.

Jag tror att om man ska vara konsekvent ska det här införas också i lärarutbildningen när det gäller den verksamhetsförlagda tiden. Man pekar ju på att den ska öka i den nya lärarutbildningen. Jag tror också att det är viktigt i de här sammanhangen att tidigt informera om att det här gäller. Jag tror nämligen inte, till skillnad från Beatrice Ask, att man kommer att begära ett sådant här registerutdrag om man har gjort någonting. Jag tror att de här registerutdragen kommer att visa att människor inte är belastade av något medan de som är det kommer att dra sig undan från att söka den här typen av anställningar. Ytterst är det för övrigt den som anställer som avgör om vederbörande ska få anställning eller ej.

Jag vidhåller min fråga till ministern: Varför har man inte beaktat ställningstagandet i Lärarutbildningskommittén om att samma lag ska gälla alla som arbetar i skolan och därigenom ge en trygghet?

Vi står bakom våra ställningstaganden när det gäller det här betänkandet, och vi yrkar bifall till reservation 2, under mom. 3.

Anf. 79 TORGRY DANIELSSON (s):

Fru talman! Att vi ska sträva efter att erbjuda alla barn tillgång till en trygg och utvecklande miljö och en pedagogisk verksamhet med hög kvalitet är för oss en fullständig självklarhet. Det är också så som de flesta barn upplever dagens skola och barnomsorg. Personalen ute på våra daghem, förskolor, skolor, fritis och familjedaghem – ingen nämnd, ingen glömd – gör fantastiska arbetsinsatser med ett levande engagemang. Låt oss fortsätta på den vägen! Låt oss för våra barns skull få fler vuxna anställda ute i våra verksamheter som har goda kunskaper om och handlag med barn! Låt oss också ge dem vårt stöd för att utveckla kvaliteten och innehållet i den dagliga verksamheten.

Fru talman! Vad dagens debatt handlar om är hur vi kan stärka barns och ungdomars skydd mot främst sexuella övergrepp. Det är oerhört allvarligt att det vid några tillfällen har förekommit att personal utsatt barn för sexuella övergrepp i samband med att dessa har vistats i verksamheter som just har som syfte att skydda och stödja barn i deras utveckling.

Alla former av kränkning av barn måste självfallet beivras genom alla till buds stående medel. Lagen om lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg är ett – men endast ett – sådant medel. Utbildningsutskottet har också i stor majoritet genom det aktuella betänkandet ställt sig bakom regeringens presenterade lagförslag.

Fru talman! Låt mig få ge en kort beskrivning av vad lagförslaget innebär – och också av vad det *inte* innebär, med tanke på att så många verkar ha en oklar bild av detta.

Alla som erbjuds en anställning inom förskoleverksamhet, förskoleklass, skolverksamhet för skolpliktiga barn eller skolbarnsomsorg ska

själva begära och för arbetsgivaren uppvisa ett utdrag ur polisens brottsregister. Det innebär *inte* att alla som söker en sådan anställning ska begära ett registerutdrag, bara de som erbjuds. Det innebär att den som erbjuds anställning själv ska hämta in utdraget om sig själv, *inte* att en arbetsgivare fritt får ta in upplysningar ur belastningsregistret. Lagen omfattar bara krav på upplysningar om vissa brott som innefattar allvarliga kränkningar av andra människor – sexualbrott, mord, dråp, grov misshandel, människorov, barnpornografiska brott och liknande. Den innefattar alltså *inte* brott som trafikförseelser, snatterier eller liknande.

Ett sonat brott kommer *inte* att följa en person genom hela livet, då bedömningen är att uppgifter som är äldre än tio år inte bör tas med. Det krävs *inte* att de som redan i dag är anställda inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg ska uppvisa ett utdrag, och det krävs inte heller om man erbjuds återanställning hos samma arbetsgivare inom ett år.

Alla arbetsgivare oavsett huvudman omfattas av dessa regler, som innebär att det inte är tillåtet att anställa någon utan att ett registerutdrag har uppvisats. Underlåtenhet kan innebära att ett tillstånd eller godkännande för att få bedriva verksamheten återkallas. Men arbetsgivaren förbjuds inte att anställa någon som har anteckningar om de aktuella brottstyperna.

Detta, fru talman, för in diskussionen på att kravet på uppvisande av registerutdrag inte på något sätt är lösningen på ett förhoppningsvis begränsat problem. Det kan heller aldrig vara någon garanti för att barn inte utsätts för sexuella övergrepp eller andra kränkningar. Men det är en viktig signal från samhället till skydd för barnen och till stöd för deras rätt till en trygg, stimulerande och utvecklande miljö. Därför är det så viktigt att i det här sammanhanget visa på betydelsen av att varje rekrytering av personal inom dessa verksamhetsområden för barn genomförs på ett genomtänkt och ansvarsfullt sätt. En mer noggrann bedömning av personens lämplighet kan göras genom djupgående intervjuer, intagande av referenser och liknande granskningar.

Det är en självklarhet att den som arbetar med barn också måste tycka om barn och att kraven för anställning i många avseenden ska vara höga, ibland mycket högre än vad som gäller för andra yrkesgrupper. Rekryteringen ska innefatta en positiv granskning, men den ska också följas upp av olika former av anpassat stöd till dem som anställs – först i form av en gedigen introduktion, därefter genom olika insatser såsom fortbildning, handledning, utvecklingssamtal med arbetsledare och olika typer av arbetslagsutveckling.

Det är viktigt att peka på att det är det förebyggande arbete som sker närmast verksamheterna ute i kommunerna, bland den personal som arbetar med barnen, som har störst effekt. Ett sådant exempel är projektet En resa för livet, som har bedrivits i Karlstad i snart två år. Där jobbar man med målsättningen att öka kunskapen hos all personal om sexuella övergrepp mot barn oavsett var de inträffar. Det handlar om att samordna resurser kring ett tabubelagt ämne och att kunna vara till stöd för sexuellt utsatta personer, deras anhöriga och personal som kommer i kontakt med den här problematiken. Men projektet handlar också om hur man möter en förövare och hur man kan utveckla förebyggande arbetsmetoder riktade mot barn och ungdom.

Vi vet att en försvårande omständighet är att de allra flesta barn aldrig berättar om sin utsatthet och att de ofta bär på en börda av känslor av skam, skuld, sorg, svek och självförakt. Som Yvonne Andersson tidigare sade har de sår för livet. Vi måste ta alla möjligheter att förhindra att barn utsätts för sexuella övergrepp och andra kränkningar.

Fru talman! Genom ställningstagandena i det här betänkandet har vi valt att sätta barnens rätt till skydd i första rummet. Därmed yrkar jag bifall till betänkandets hemställan i dess helhet.

Anf. 80 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag har två enkla frågor för Torgny Danielsson att svara på.

Jag skulle vilja veta på vilket sätt, konkret, socialdemokraterna tror att ett registerutdrag ska stärka barnens skydd. Jag har noterat att Brottsförebyggande rådet och Rikspolisstyrelsen inte tror att detta fungerar, men uppenbarligen har regeringen och majoriteten en annan uppfattning. Nu vill jag veta: Vad är det som ska inträffa tack vare de här utdragen?

Min andra fråga är: Hur har ni egentligen tänkt när ni gjort det här urvalet av brott? Som jag sade i mitt inledningsanförande finns det många andra brott man kan fundera över. Varför har ni t.ex. inte tagit med kvinnofridskränkning? Är det någonstans övergrepp mot barn är vanligt men glöms bort i registreringen är det just i samband med våld mot kvinnor. Det borde vara en naturlig brottstyp att titta på om man tror att detta är ett verksamt medel för att kunna skydda barnen. Den som har slagit sin hustru har ofta slagit sina barn och har nog en tendens att kunna gå på andra också.

Anf. 81 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller Rikspolisstyrelsens och Brottsförebyggande rådets remissvar lyfter de ju fram att det finns risk för en övertro på det här systemet. Därför är det viktigt, samtidigt som vi signalerar att vi vill göra det här för att ge ett bättre skydd för barnen, att detta inte blir den enda åtgärden. Den måste följas av många andra åtgärder. Det är viktigt att få en större öppenhet och en diskussion kring ett ämne som är väldigt svårt och på det viset tidigt kunna få in förebyggande insatser.

Sedan finns det många andra remissinstanser som har ställt sig positiva till förslaget och som dessutom vill gå längre. Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Skolverket m.fl. har ställt sig bakom det här förslaget. Vi ser det som angeläget att den här signalen går ut.

Jag delar inte heller Beatrice Asks beskrivning av vilka människor det handlar om. Det finns en mängd olika uppgifter som tyder på att de människor som begår den här typen av handling också tidigt har gjort sig kända för avvikande sexuella beteenden i andra sammanhang. Det gör att det finns en chans att de tidigare har gjort sig kända i olika sammanhang. Beatrice Ask tar själv upp olika typer av exempel som kan vara aktuella.

Anf. 82 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det senaste var intressant. Ska vi nu börja leta efter tidigt avvikande sexuellt beteende är vi väl ändå ute på hal is. Det är nog möjligt att många sexualbrottslingar har haft ett märkligt beteende. Men de har, som jag sade inledningsvis, sällan blivit dömda för något brott. Det

är i så fall intressant, och allvarligt ur rättssäkerhetssynpunkt, om socialdemokraterna nu ska gå vidare och leta avvikande beteenden så att vi får en ny sådan undersökande verksamhet.

Jag fick inget svar. Torgny Danielsson säger att det här inte är den enda åtgärden, och det är ju tur det. Men vilken nytta avser de här registerutdragen att göra? Ingen annan kan påvisa att de gör någon nytta. Det är det jag undrar. Vad är skälet till att man över huvud taget ger sig hän åt att kasta grundläggande rättsprinciper överbord? Det är det jag tycker är så märkligt. Det måste ju finnas någonting som ni tycker är en jättepoäng med det här som jag inte har förstått.

Jag inser att det inte kostar mycket. Men för 2,25 miljoner kunde vi i alla fall ha fått två utredare till. Om det är någonting som är problematiskt när det gäller sexuell brottslighet mot barn är det att utredningsresurserna är små. Två utredare vore jättebra att få inom polisväsendet, i stället för att man ska sitta och hantera registerblanketter för nästan enbart helt oskuldsfulla människor som inte har med saken att göra.

Anf. 83 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Som jag tidigare sade är det här en klar signal från samhället om hur vi ser på den här typen av brottslighet. Det är också en tydlig signal om att det inte är någon rättighet att få arbeta med barn. Det ligger mycket av ansvar och även en skyldighet hos arbetsgivaren att se vilka människor det är som kommer att få ha det här ansvaret. Om den här lagen bara kunde hindra ett enda övergrepp från att inträffa är det väl värt det, tycker jag.

I och för sig tycker jag att det här är ett ämne som det inte är värt att föra partipolitiskt käbbel om, men hade vi inte gjort någonting hade ni kanske begärt en extra debatt. Det är så moderaterna ofta gör. Ni kräver en extra debatt och så säger ni: Regeringen gör ingenting. Hade vi dessutom i dag haft en stor debatt i våra kvällstidningar eller i medierna i övrigt om någon aktuell händelse i den här riktningen, skulle det nog också blåst under frågan varför man ingenting gör. Nu väljer vi att sätta barnets rätt till skydd i första rummet. De eventuella kränkningar av individens integritet som blir följden anser vi vara värt priset.

Anf. 84 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga hur man har tänkt sig detta, eftersom man inte är konsekvent. Som jag tog upp i mitt anförande, men som jag inte fick svar på: Varför gäller inte detta dem som är ute och arbetar på skolorna under sin verksamhetsförlagda utbildningstid? Varför ska de fråntas denna möjlighet? Vore det inte bättre att redan från början, i samband med en riktad yrkesutbildning, där alltmer tid ska tillbringas ute på skolorna, begära in detta intyg?

Jag frågar detta därför att kristdemokraterna också i första hand vill säkra och skydda barnet.

Anf. 85 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag uppskattar att kristdemokraterna och vi har samma synpunkt när det gäller den här frågan. Sedan är det en avvägning hur långt vi ska gå.

Vi vet att ungefär 9 000 studenter går in på våra lärarutbildningar eller att det är 19 000 som söker. Den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen är viktig och den förutsätter att man har nära samarbete med sin handledare, både på arbetsplatsen och på det lärosäte man tillhör. Det ligger ett speciellt ansvar på dem att också bedöma lämpligheten, inte bara utifrån att det eventuellt skulle finnas ett utdrag ur ett brottsregister.

När vi nu fattar beslut om en sådan här lagstiftning blir det också en information som går ut till dem som söker en sådan här utbildning, så att man redan innan man söker är på det klara med vilka förutsättningarna är för att man i en framtid ska kunna få ett arbete. Det är också viktigt. I avvägningen mellan det ena och det andra alternativet menar vi att det är en alltför stor praktisk apparat att ta in 9 000 eller 19 000 lämplighetsintyg – vilket vi nu väljer – innan man erbjuder en plats. Det skulle i så fall kanske vara det riktigaste.

Anf. 86 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle kunna flytta positionen och säga så här: Då är det väl bättre att man begär ett sådant intyg innan vederbörande ska ut på en skola för sin verksamhetsförlagda utbildning. Regeringen kan ju inte mena att man ska ändra på själva lärarutbildningen. Den innebär alltmer eget ansvar och egen kontakt med eleverna och att i ökad grad vara med i deras utvecklingsprocess. Om den bygger på att det hela tiden ska vara nära kontakt med handledare och barnen kommer det här att bli ytterst bekymmersamt, för så många handledare finns det inte. Och så nära är inte vuxenkontakten heller.

Jag skulle önska att Torgny Danielsson kunde ta med sig frågan återigen och ifrågasätta om man inte åtminstone innan man går ut på sin verksamhetsförlagda tjänstgöring kan få lämna ett sådant här intyg. Vi vill trygga barnen. Vi vill också trygga de här skolorna och föräldrarna till de barn som går där med en signal om att samma trygghet ska gälla överallt. Det skulle jag vilja att man tar med sig.

Anf. 87 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar helt klart Yvonne Anderssons ambition. När det gäller lärarstudenterna har vi ju tidigare diskuterat hur lärarutbildningen i framtiden ska se ut. Vi har ambitionen att ha en bred ingång i lärarutbildningen som också möjliggör för studenterna att under resans gång välja vilken typ av inriktning man vill ha.

Den här lagstiftningen begränsar sig till yngre barn och barn som har skolplikt. När vi pratar lärarutbildning vet vi att många lärare kommer att välja andra karriärvägar. Man kommer att jobba med vuxna och inom andra verksamhetsområden. Men jag tror att det är viktigt att ha den här debatten aktuell. Just hur man på lärarutbildningarna bedömer en persons lämplighet är viktigt, och det i ett bredare perspektiv över huvud taget.

I andra sammanhang pratar vi ofta om hur viktigt det är att få fler män anställda inom förskola, förskoleklass, skola, osv. I det här fallet är en förhoppning att debatten och diskussionen också leder till att vi på ett bättre sätt kan ge stöd till de killar som väljer att satsa på ett yrke inom det område där man arbetar med barn. I dag är det väldigt många av dem som känner att det finns ett slags kollektivt misstänkliggörande riktat mot de killar som söker jobb som innebär att man arbetar med barn. Det är ett

misstänkliggörande av vilka motiv man egentligen har. För dem kan jag se att en sådan här lagstiftning indirekt kan vara ett stöd.

Anf. 88 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Frågan om lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg, som vi behandlar i dag, är som många har sagt ingen lätt fråga. Det känns ganska naturligt att ställa sig själv ett antal frågor med anledning av det här förslaget:

- Är det ett slag i luften?
- Löser vi några problem om förslaget genomförs?
- Är det ett intrång i den personliga integriteten?
- Invaggas verksamheten i något slags falsk trygghet?
- Innebär förslaget i sig att vi underlåter att genomföra andra åtgärder?
- Är det ett steg mot ett yrkesförbud?

Jag har under ganska lång tid diskuterat den här problematiken med rätt många människor. Senast förra veckan samtalade jag med ett antal lärarstuderande, de lärarstuderande som kanske kommer att vara bland de första som omfattas av förslaget.

Många av dem jag har samtalat med har sett frågan ur olika perspektiv. De lärarstuderande har naturligtvis sett den ur ett fackligt perspektiv, men många av dem har också sett den ur ett föräldraperspektiv.

Min bedömning är att alla åtgärder som kan öka möjligheterna för barns rättigheter uppfattas, efter en tids diskussion, som befogade. Det måste enligt min mening vara överordnat att på olika sätt, så långt det är möjligt, se till att barn och ungdomar skyddas och att riskerna för övergrepp mot barn minskar. Här kan jag bl.a. hänvisa till någonting som inte har nämnts tidigare i dag men som nämns i betänkandet, nämligen FN:s konvention om barnens rättigheter. En bärande tanke är barnets skydd mot övergrepp och utnyttjande av varje slag.

Jag citerar ur artikel 19 i barnkonventionen: Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp.

Sverige har förbundit sig att följa konventionens innehåll, mening och anda, vilket enligt min mening måste innebära att när åtgärder vidtas som rör barn ska deras bästa alltid komma i främsta rummet.

Fru talman! Samtidigt är det viktigt att påpeka att införandet av en registerkontroll på inget sätt ersätter en i övrigt noggrann rekryteringsprocess och att frågan i all verksamhet ständigt måste hållas aktuell. Jag delar till fullo åsikten om att ett viktigt instrument för att skydda barn mot övergrepp inom förskoleverksamhet, skola och barnomsorg är att anställningsprocessen genomförs så grundligt som möjligt. Införande av lagförslagen ska ses som ytterligare ett redskap att använda i rekryteringen av ny personal.

Generellt måste sägas att verksamheterna inom förskola, skola och skolbarnsomsorg ständigt måste präglas av barnens bästa. Detta är för att

man inte, som någon av motionärerna uttrycker det, ska invaggas i falsk trygghet. Anställningsprocessen är bara en del i helheten.

I all verksamhet där barn finns behöver man ständigt föra en dialog om hur man ska förebygga alla former av kränkning och diskriminering och förhindra att barn far illa på olika sätt. Där handlar det både om relationer mellan barnen och relationer mellan barnen och de vuxna. Det handlar också om att hävda barnens rätt i ett vidare samhällsperspektiv. Verksamheterna inom förskolan, skolan och skolbarnomsorgen måste ständigt utgå från bl.a. värdegrunden och därmed förmå lyfta fram barnperspektivet.

Då går jag över till diskussionen om den personliga integriteten.

En registeruppgift som visar att en person har begått ett brott måste anses som integritetskänslig. Här handlar det om en typ av markering som innebär att personer som dömts för brott som visar på likgiltighet inför andras liv, hälsa och integritet inte utan en viss särskild prövning bör arbeta med barn och ungdomar. Återigen är förslagen inte avgörande för att barn och unga ska få en trygg, stimulerande och utvecklande miljö. Förslagen är inte heller ett absolut skydd mot att direkt olämpliga personer anställs. Självfallet krävs, som jag har sagt tidigare, många andra åtgärder för att uppnå detta. Men förslagen kan öka möjligheten att skapa en god miljö och att rätt personer anställs i verksamheterna.

Jag började med att säga att frågan om lämplighetsprövning är komplicerad och svår. Det handlar om att väga för- och nackdelar. Det är bra att det här råder en stor samstämmighet och stor samsyn i allas intresse för barnens bästa. När det gäller de konkreta förslagen kan man utifrån olika utgångspunkter ibland landa i olika ställningstaganden.

Till sist vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet. Jag gör det mot bakgrund av den bedömning vi i Vänsterpartiet har gjort att i det här fallet ska skyddet för barnen ses som det övergripande intresset och att den vuxnes integritet i det här fallet får stå tillbaka.

Anf. 89 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Det viktigaste vi kan göra är att ge alla barn möjlighet till trygghet och självförverkligande. Barn har speciella behov av skydd och stöd. Barn har egna rättigheter, och framför allt har barn eget människovärde. Barns tillvaro måste därför präglas av trygghet. De måste mötas med respekt och känna gemenskap, delaktighet och tillit. Då först formas barnet till en människa med bästa tänkbara förutsättningar för det fortsatta livet.

Precis som Lennart Gustavsson var inne på har Sverige ställt sig bakom FN-konventionen där vi bl.a. åtar oss att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. FN:s konvention om barns rättigheter ska vara den självklara utgångspunkten. Dess grundsyn om barns rättigheter, principen om barns bästa och vikten av att lyssna till barn och deras rätt till liv och utveckling ska genomsyra alla beslut vi fattar som rör barn.

FN-konventionen utgår från att barndomen har ett värde i sig, att barn är en utsatt grupp i samhället med särskilda behov av omvårdnad och skydd – som också innefattar ett rättsligt skydd. Det är viktigt. Vi måste göra allt vi kan för att skydda barnen. En av samhällets viktigaste uppgifter är att skydda människor mot övergrepp av alla olika slag.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

Syftet bakom det vi diskuterar i dag, nämligen lämplighetsprövningen, är att öka skyddet för barn mot att personer som dömts för vissa brott anställs i verksamhet där de kommer i kontakt med barn. Registreringskontrollen ser jag som ett sätt att minska risken för sexuella övergrepp mot barn. Trots att vi vet att flera av dem som kommer att lämplighetsprövas inte har straffats tidigare men kanske bär på sjukdomen, är det ändå viktigt att se detta som en del på vägen mot barns trygghet. Det är viktigt att pröva alla vägar, så att vi hindrar att barn utsätts för sexuella övergrepp.

Centerpartiet har valt att ställa sig bakom propositionen, då vi ser att den går i rätt riktning. Det är viktigt att ta till alla insatser som vi kan för att skydda barn och ge dem en trygghet och rättighet till liv. Vi måste ta till vara varje chans att stärka barns trygghet. Vi måste ta varje chans för varje enskilt barn vi kan rädda och för varje enskilt barn vi kan ge en värdig möjlighet till liv. Det är faktiskt vår skyldighet som vuxna. Varje barn vi kan rädda är värt uppoffringar. Vi måste ta till alla möjliga medel för att skydda barnen. Enbart vetskapen om att det förekommer övergrepp måste leda till en förändring där riskerna minimeras. Det är barnet som får ett förstärkt skydd med det nya lagförslaget.

Men man ska inte se propositionen som den enda rätta vägen, den enda lösning som ger både föräldrar och barn trygghet. Men samtidigt ska vi se den som ett viktigt steg. Vi får aldrig sluta att diskutera eller debattera eller komma med nya förslag till hur vi kan stärka barns rättigheter. Det viktiga är att ta chanserna när de kommer och att ge grundförutsättningarna. Det är också viktigt att vi fortsätter arbetet att se till att kommunerna hanterar sitt åtagande, att det lokala ledarskapet fungerar, att det är god kvalitet i rekryteringen av vuxna till skolan.

Fru talman! I och med införandet av lämplighetsprövning av personal inom förskola och skolbarnsomsorgen kan vi på *ett* sätt förebygga det vi diskuterar i dag. Vi ska så klart fortsätta att diskutera hur metoder kan utvecklas för att upptäcka och ta hand om barn som har drabbats av sexuella övergrepp. Barnverksamheten måste ha en stor öppenhet och en god insyn och vara uppmärksam på barnen, lyssna på barnen och observera deras beteenden. Det behövs därför både utbildning och program för det förebyggande arbetet. Det är också viktigt att öka kunskapsbyggandet och utveckla olika metoder för att förebygga sexualbrott mot barn. Det krävs ständigt aktiva insatser och förebyggande verksamheter. Som flera har nämnt är det viktigt att både polisväsendet och rättsväsendet får ökade kunskaper om sexuella övergrepp mot barn. Det ska finnas klara rutiner inom rättsväsendet för hur man ska agera när man träffar på fall där barn har blivit sexuellt utnyttjade.

Fru talman! Vi vet ju att många brott inte kommer in i statistiken, att mörkertalen är väldigt stora. Vi vet också att många av de sexuella övergreppen sker i hemmet. Vi måste därför se till att personalen inom både förskolan och skolbarnsomsorgen får de möjligheter till utbildning och inblick som gör det lättare att tyda tecken på att barn far illa i olika sammanhang. Det är viktigt att vi stärker föräldrarollen och att vi hjälper till att trygga hemmiljön för våra barn.

Vuxna som har utsatts för sexuella övergrepp som barn har ju ofta dålig självkänsla, är depressiva och har sexuella problem. Hos barn som blivit utsatta finns tendenser till verklighetsflykt, asociala beteenden,

känslomässiga störningar, kontaktstörningar och ett självdestruktivt beteende.

Många av förövarna har redan sociala och psykiska problem. En undersökning från BRÅ, Brottsförebyggande rådet, visar på att fäder som begår övergrepp ofta har sociala problem och alkoholproblem. De gärningsmän som är obekanta för barnet är mest brottsbelastade. De har tidigare också dömts flera gånger för sexualbrott mot barn men också mot vuxna.

I och med införandet av lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen kan vi på ett sätt förebygga att sexuella övergrepp på barn begås, men det finns som sagt mycket kvar att göra.

Jag hoppas att debatten aldrig slutar, att vi ständigt är beredda till nya insatser för att ge barnen den rättighet till trygghet och självutveckling som de har och att vi tar de chanser som finns för att stärka barnens möjligheter för framtiden.

Därmed vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 90 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Alla fall av våld och sexuellt utnyttjande är lika omoraliska, men jag tror att de flesta av oss upplever övergrepp mot barn som särskilt grymma och obegripliga. Därför har de sexuella övergrepp som har skett i förskola och grundskola i Sverige väckt väldigt starka känslor.

Människor som är anställda för att garantera barnen en trygg miljö har i några fall grovt svikit förtroendet som föräldrar och samhälle gett dem. Inget talar för att dessa övergrepp är särskilt vanliga. De flesta övergrepp mot barn i form av våld eller sexuellt utnyttjande sker i andra miljöer, sorgligt nog även i hemmet. Ändå är varje enskilt tillfälle en stor tragedi när ett barn på något sätt blir utnyttjat av en vuxen i skolan, förskolan eller på fritis. Det får helt enkelt inte finnas minsta tvekan om att en förälder tryggt ska kunna lämna sina barn till dem som är satta att ta hand om dem.

Nu föreslår regeringen att den som anställs i förskoleverksamhet eller skola för skolpliktiga barn ska redovisa registerutdrag som visar om personen blivit dömd för bl.a. mord, grov misshandel eller sexualbrott.

Det ska erkännas, fru talman, att denna lag innebär ett stort undantag i svensk praxis. Grundprincipen är ju att en person som avtjänat sitt straff därmed också har sonat sitt brott. Denna lag innebär utan tvivel en minskning av den personliga integriteten. Denna minskning får då vägas mot små barns rätt till trygghet och säkerhet.

Folkpartiet, som verkligen värnar om integriteten, har kommit till slutsatsen att barnens rätt måste väga så tungt att en viss integritetskränkning får accepteras.

Tyvärr visar också statistiken att en mycket stor del av dem som dömts för sexualbrott tenderar att återfalla till brottsligt beteende. Samtidigt är det naturligtvis oerhört viktigt när vi fattar detta beslut att komma ihåg att flertalet brott mot barn inte på något sätt hindras av denna lag och att arbetet för att skydda barnets rättigheter oavbrutet måste gå vidare på alla nivåer. Men varje enskilt brott i skola och barnomsorg som vi kan förhindra, även om de inte är många, är en oerhört viktig insats.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

Folkpartiet menar att det vore mycket olyckligt om man vid något senare tillfälle skulle gå vidare och kräva registerutdrag också för andra anställningar. Men det förefaller vara en betryggande majoritet i riksdagen som ställer sig bakom att detta är just ett undantag. Detta undantag i fråga om ingrepp i den enskildes privatliv och integritet motiveras av barnets absoluta rätt till trygghet. Därför säger Folkpartiet ja till lagförslaget och bifaller propositionen.

Anf. 91 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag tror att vi i samtliga partier har diskuterat denna fråga ganska intensivt. Det är alltså ett stort ingrepp och ett stort avsteg som görs när det gäller skyddet av den personliga integriteten. Vi hade nog inte fått detta utfall om inte samtliga hade tyckt att brottets karaktär och effekten av brottet är så stort att vi vill göra ett undantag. Sexuella övergrepp på barn har effekter på barnets hela framtida livssituation i många fall.

Det hade inte varit något problem om de psykiska avvikelser som leder till ett sådant här beteende hade kunnat botas, om det funnits vård som hade kunnat hjälpa dessa personer. Nu är situationen den omvända. Återfallsfrekvensen är, som Ulf Nilsson påpekade, ovanligt hög när det gäller just det här brottet. Det motiverar naturligtvis att på allvar överväga att lägga fram ett lagförslag, en ändring som ser ut som den som nu finns i propositionen.

Jag tror att våra åsikter har hamnat väldigt nära varandra i den här frågan. Moderaterna har yrkat avslag, och jag läser i motivtexten att i stället för den här åtgärden krävs ökad kvalitet vid rekrytering och vad avser den dagliga arbetsledningen för skolor och andra institutioner. Skillnaden mellan oss är väl att vi tycker att det ska vara både–och.

Jag håller med om att det förmodligen inte är särskilt många fall som kommer att fångas upp av det här nätet. Vi har försökt att gissa hur många det kan bli med hjälp av den brottsstatistik som finns. Men det handlar alltså om ett fåtal individer, skulle jag tro. Kostnaden är relativt liten, och jag delar Torgnys uppfattning att 2,25 miljoner är en kostnad som är fullt acceptabel om man bara hittar ett enda fall.

Det som vi kan oroas över är om den här åtgärden skulle leda till att man känner en viss trygghet i fortsättningen, att uppmärksamheten hos arbetsledning och personal skulle minska. Jag vill då särskilt betona att det här måste följas upp och handskas med på ett varsamt sätt. Vi måste alltså använda detta för att uppmärksamma problemet. Det bör då leda till att man också går ut med direktiv och får en förstärkt vaksamhet och uppmärksamhet, t.ex. av personal och personalledning vid förskolorna. Detta är naturligtvis viktigt.

Miljöpartiet står bakom förslaget. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och vill inte förlänga diskussionen på den här punkten.

Anf. 92 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara kort säga något. Gunnar Goude säger att man har bedömt brottets karaktär som så allvarlig att man ska göra det här stora ingreppet i den personliga integriteten. Nu är det inte *ett* brott som förslaget handlar om. Det är inte ett utdrag som rör ett enda brott. Vi pratar bara om sexuella övergrepp mot barn just nu, men det ni begär är

att man ska ta ut register om dråp, mord, grov misshandel, människorov och grovt rån. Det omfattar brottslighet som inte alltid har någon relation till den typ av återfallsbrottslighet i fråga om sexuella brott mot barn som vi pratar om.

Man har alltså redan här gått vidare när det gäller registreringen. Då kan man ändå ställa frågan: Varför ska inte narkotikabrott och många andra brott finnas med? Det gäller t.ex. kvinnofridsbrott, där det finns klara kopplingar till övergrepp mot barn. Det gör det faktiskt. Så det är inte en konsekvent begränsning som man har gjort. Jag skulle vilja veta varför man gör just den här avgränsningen och hur Miljöpartiet ser på en utvidgning i enlighet med alla de önskemål som nu listas från olika remissinstanser.

Anf. 93 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis ingen lätt uppgift att göra den här avgränsningen och jag vill inte alls hävda att jag är bergsäker på att avgränsningen är exakt riktigt gjord – inte alls. Däremot är det så att det naturligtvis finns en risk för sexuella övergrepp mot barn i de grupper som finns företrädda. Det är möjligt att man skulle ha fler grupper med. Narkotikabelastning skulle kanske ha varit en sådan. Det kan jag inte bedöma.

Men jag tycker också att man kan känna sig rätt lugn på den punkten. Arbetsgivaren har naturligtvis inte alls kravet på sig att inte anställa en person som är dömd för vad det nu kan vara, t.ex. ett mord, utan kan göra bedömningen om man ändå vill anställa personen. Så jag tror inte att det här, i alla fall med någon form av automatik, skulle leda till rättsövergrepp mot personer på den här punkten.

Anf. 94 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det är utmärkt att Gunnar Goude säger att den här avgränsningen kanske inte är perfekt. Jag skulle vilja påstå att den är rätt hafsigt framtagen. Kvinnofridsbrott har väl mer relation till brottslighet visavi barn än exempelvis grovt rån. De här personerna som med k-pistar jagar värde transporter har, skulle jag våga påstå utan att ha fakta på bordet här, ingen koppling till eventuella sexuella övergrepp mot barn. De som våldför sig på sina kvinnor ger sig däremot oftast på barnen också.

Jag tycker ändå att det borde bekymra Gunnar Goude att man i ett sådant här lagförslag inte har vinnlagt sig om en ordentlig beredning.

Anf. 95 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis svårt som politiker att avgöra det här. Jag tror nog att en viss noggrannhet i förberedelserna när det gäller valet av brott föreligger. Det är naturligtvis tjänstemän som har kunskap på de här områdena som har lämnat ett tungt bidrag.

Sedan förvånar jag mig lite grann, och jag tycker att debatten går lite snett. Det är ju inte detta som egentligen kan oroa moderaterna i det här fallet, alltså att det inte är fler brott som finns med på listan. Jag tycker att det är en bra avvägning så långt jag kan bedöma, men jag kan alltså inte som fackman ge mig in på frågan om huruvida det skulle vara ytterligare kategorier.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

Anf. 96 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Låt mig inleda med att säga att jag är väldigt glad att det är en så stor majoritet bakom den här propositionen. Samtliga partier utom Moderaterna har ställt sig bakom den. Det är en svår proposition. Många av de tidigare talarna har belyst svårigheterna med den. Den är unik i sitt slag, och ändå har man ställt upp. Alla har gjort det för en saks skull, nämligen barnens trygghet och rättssäkerhet.

Flera av talarna har också nämnt det som är skönt, nämligen att risken för att barn ska utsättas för sexuella övergrepp inom förskola och skola är försvinnande liten. Det är vi givetvis alla oerhört glada för. Trots det vet vi att det har hänt, och vi vet att det kanske kan komma att hända även i framtiden. Då är det vår skyldighet som politiker att leta efter alla möjligheter för att förhindra detta.

Vår skyldighet är också att följa barnkonventionen, och barnkonventionens artikel 34 är av det slaget att alla de länder som har skrivit under den har åtagit sig att skydda barnen mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Genom att vi har undertecknat den har vi också förbundit oss att särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra att ett barn förmås eller tvingas till att delta i en olaglig sexuell handling. Det här är ett sätt att försöka leva upp till barnkonventionen. Tidigare talare har också understrukit att det bara är *ett* sätt. Det ger inte någon total trygghet och säkerhet vare sig för personalen runt omkring, för barnet eller för föräldrarna.

Vi måste hitta många olika vägar för att skapa bättre trygghet för barnen inom våra förskolor och skolor. Ett sätt är att bl.a. öka antalet vuxna i förskolan, på fritidshemmen och i skolorna. Ju fler vuxna som finns, desto större möjligheter ges för våra barn att ha någon att tala med, för att det finns någon som har tid för dem och någon som man kanske kan säga det som är allra svårast till. Ibland gäller det vad som händer hemma, men det kanske också är något som händer just när de befinner sig på förskolan eller i skolan.

Det är också viktigt att vi får in yrkesgrupper som har ett professionellt, terapeutiskt förhållningssätt, som t.ex. kuratorer och psykologer. De skulle inte bara vara ett stöd för det enskilda barnet utan också i hela läraryrket.

Jag ser det också som oerhört bra att vi i budgetpropositionen nu lägger fram förslaget om att återinföra kontaktdagarna. För när vi pratar om barns trygghet är det också viktigt att kontakten mellan föräldrar, förskola och skola ökar. Ju mer dialog, ju fler möten vi kan erbjuda, desto bättre blir det för barnet totalt sett.

Kunskapen är viktig. Vi pratar ofta om det livslånga lärandet. Jag har haft förmånen att lyssna till den tidigare debatten i dag, om den kommande lärarutbildningen. En kompetensutveckling för ett livslångt lärande; i det ligger givetvis också att lära sig mer om den här typen av övergrepp. Vad innebär de för barn? Hur kan vi undvika dem? Hur vi kan ha ett förberedande arbete? Det skulle kanske också göra just så att barnen vågar prata om det.

Någon har också tidigare här redovisat att när det gäller den här typen av övergrepp blir det kvar inom barnet. De vågar inte. Deras förtroende för de vuxna har brustit, och då vet de inte vem de kan gå och berätta det för, vare sig det har hänt hemma eller någon annanstans. Hur ska vi

handskas med detta? Hur ska vi lära oss förmå barn att våga öppna sig även när det gäller svåra saker? Här behöver vi mer kompetens. Vi behöver lära oss mer.

Beträffande de informationer som vi får i dag om hur barn mår är det tyvärr inte så roligt att läsa de rapporter som BRIS förelägger oss. Vi kan se på deras rapport som gäller det första halvåret år 2000. Då ringde det lite mer än 75 000 gånger på barnens hjälptelefon hos BRIS. Det var en stor ökning, en ökning med 41 % om vi jämför ett år tillbaka i tiden. Jag citerar generalsekreterare Göran Harnesk:

”Den spontana reaktionen blir en blandning av stilla förtvivlan, men också glädje över att barnen hör av sig till oss. Jag vill tro att den fortsatta stora ökningen beror på barns förtroende för oss, men vi ser också att grova problem som mobbning skjuter i höjden liksom att frånvaron av betydelsefulla vuxenkontakter går som en röd tråd genom praktiskt taget alla barnsamtal.”

Talet om mobbningen har alltså ökat. Men det som har ökat mest i dessa samtal handlar om de sexuella övergreppen. Vi vet i dag att de flesta övergreppen sker hemma i barnens familjer. Men vi vet också att en viss procent av de övergrepp som barnen och eleverna talar om handlar om förskolan eller skolan.

Nu har vi en möjlighet att införa en registerkontroll via belastningsregistret. Men givetvis innebär detta inte att man, som sägs i reservationen från moderaterna, ska luras in i en falsk trygghet. Men vi vet att detta är det sista ledet i ett anställningsförhållande. Givetvis är det som sker före det väsentliga.

Om jag jämför dagens skola med skolan för tio år sedan har det personliga förfarandet med intervjuer vid anställning ökat och blivit väsentligt bättre. Förr var det betygen som gällde när man sökte en anställning, och framför allt hur många års tjänstgöring som man hade haft. I dag utvecklas anställningsförfarandet. Många blir delaktiga. Det är inte bara en dialog mellan rektor och en blivande lärare. Det är också en dialog mellan andra på skolan. Ibland, när det är väldigt positivt, är också eleverna involverade i denna process. Detta förberedande arbete är oerhört viktigt.

Jag har varit kritisk mot t.ex. rektorers handlande när det gäller vikarier, att man inte har haft denna ordentliga process och tagit reda på vem den enskilda individen egentligen är. Jag tror att skolan kan bli bättre när det gäller vikarier.

När vi nu vet att vi har denna möjlighet att gå till detta register för att göra denna kontroll, då skapar vi en ökad trygghet även hemma hos föräldrarna, hos kollegerna och, som någon tidigare talare nämnde, för männen som arbetar i förskolor och som när dessa övergrepp har skett ute på våra förskolor har känt sig utpekade och känt obehag helt enkelt bara på grund av att de är män. Så vill vi inte ha det.

Fru talman! Jag tror att denna proposition har diskuterats mycket. Den har ventilerats i medierna, och det har debatterats om man ska ta det steg som riksdagen i dag har möjlighet att ta. Det är inte första gången som det sker. Det sker även när det gäller personer som ska anställas inom kriminalvården. Det gäller också personer som ska anställas för vissa larminstallationer och personer som kommer att anställas för att

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

arbeta t.ex. med vård av utvecklingsstörda elever. Det är alltså inte första gången som vi gör ett avsteg.

Men jag tror att det finns ett stort stöd ute bland föräldrarna för denna proposition. Jag har mött det under arbetet med propositionen. Det är många som har hört av sig. Och många säger precis som jag, att vi inte kan nå alla och att vi inte kan garantera något. Vi kan aldrig tala om garanti när det handlar om människor. Det kan ju anställas en lärare som aldrig har begått ett brott men som kanske ändå kommer att begå det – det har inte hänt tidigare, men ett brott kommer att begås. Vi kan alltså aldrig garantera något. Men även om vi bara kan förhindra att ett enda barn blir utsatt för detta, så tycker jag att vi har nått målet.

Jag vill säga, precis som Sofia Jonsson, att debatten aldrig får sluta när det gäller att vi ska säkra barns rättigheter och verkligen värna om barns intressen.

Anf. 97 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Först vill jag bara säga att skolministern sade att alla som har ställt sig bakom regeringens förslag gör det för barnens trygghet och rättssäkerhet. Jag kan försäkra att även reservanterna har det övergripande målet.

Men som vanligt talar Ingegerd Wärnersson om något helt annat än det ärende som vi behandlar här i dag. Och det som vi diskuterar är registerutdragen och i vilken mån de är funktionella och vad de kan göra för nytta. Det som förvånar mig är att regeringen lägger fram ett förslag där man inte analyserar frågan utifrån de principer som rättsordningen grundas på. I riksdagen är vi skyldiga att stifta lagar, och det ligger i vårt ansvar att se till att lagar och förordningar uppfyller alla krav. Och nu vänder ni principen. Det har gjorts några undantag tidigare, säger skolministern. Men nu går vi vidare och ifrågasätter tanken på att man när man har blivit straffad har sonat sitt brott. Vi går ifrån tanken på att människor som lämnar kriminalvården ändå ska kunna försörja sig på ett hederligt arbete och säger att den enda vägen är att de fortsättningsvis är kriminella.

Då undrar jag: Varför föregriper regeringen i en så central fråga den utredning som ändå sysslar med kontroll och registrering i arbetslivet och som går igenom helheten, så att vi kan få ett substantiellt innehåll där olika om och men ändå kan prövas? Jag undrar också: Vilken saklig grund för avgränsningen bygger propositionen på? Och kommer regeringen, som har den yttersta makten, att göra några förändringar när det gäller vilka brott som ska listas, eftersom det är regeringen som till slut kommer att avgöra det? Regeringen kan ju fortfarande ta till sig något av det som remissinstanser och andra säger. Avser skolministern att göra justeringar när regeringen utfärdar förordning?

Anf. 98 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! Svaret på Beatrice Asks fråga är helt enkelt: Jag vågar inte vänta.

Arbetet med den här propositionen startade redan under den förra skolministerns, Ylva Johanssons, tid. Om vi nu, vilket vi givetvis också har diskuterat, skulle avvakta den större utredningen och om något skulle

hända under tiden, är det ändå jag som är ansvarig. Och det är helt enkelt svaret på frågan. Jag vågar inte vänta.

När det sedan gäller att göra justeringar av propositionen vill jag säga att vi givetvis noggrant har följt den samlade remissopinionen. Vi har tittat på hur de olika instanserna har beaktat olika typer av brott. Det som vi nu har lagt fram är det ställningstagande som vi har gjort. Vi har tittat på detta när det gäller grova narkotikabrott. Men vi har gjort bedömningen att den typen av brott som vi ändå har redovisat i den här propositionen inte förekommer så ofta som t.ex. narkotikabrotten. Det är alltså en avgränsning. Dessa brott förekommer i betydligt mindre omfattning – det får vi givetvis vara glada över – än t.ex. narkotikabrott.

Anf. 99 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det första som statsrådet sade om att hon inte vågar vänta respekterar jag. Det är lite grann samma sak som Torgny Danielsson sade tidigare: Om vi inte hade gjort något så skulle vi ha fått kritik för det också. Men det ursäktar inte att jag tycker att förslaget är tunt.

Jag vill veta hur regeringen egentligen ser på ifrågasättandet från de tunga myndigheter som ändå har kunskaper på området, BRÅ, Rikspolisstyrelsen och andra? Hur kan det komma sig att deras argument uppenbarligen inte är något som man tar intryck av i Regeringskansliet när det ändå gäller tidigare dömda?

Anf. 100 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har tittat på hur remissinstanserna har resonerat. Där emot har ingen av dem i sina yttranden framfört att de anser att det är fullständigt meningslöst att lägga fram detta. Den statistik som redovisas i förekommande fall utesluter fortfarande inte att om vi kan rädda, hindra eller hjälpa ett enda barn så att det inte utsätts för detta så har vi ändå nått ett syfte med propositionen.

Jag förstår inte vad moderaterna ser för skillnad i detta. Om man t.ex. ska anställa någon som ska arbeta med vård av utvecklingsstörda elever har man rätt att begära ett sådant registerutdrag om den som ska anställas. Vad är det för skillnad mellan detta och om man ska anställa någon som ska arbeta med mindre barn eller barn i grundskolan?

Anf. 101 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag håller med om mycket av det som statsrådet Wärnersson har sagt här i dag, att det krävs åtgärder och att det steg som vi tar i dag med en ändring av lagen är oerhört viktigt.

Samtidigt har vi alla här varit inne på att det krävs ytterligare åtgärder för att man inte ska hamna i den falska trygghet som Ingegerd Wärnersson också var inne på. Vad ser skolministern och regeringen för ytterligare åtgärder som vi kan gå vidare med för att stärka barnens trygghet?

Anf. 102 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Fru talman! En möjlighet som jag ser är att skolan hela tiden öppnas så mycket som möjligt och att kunskap tas in från andra verksamheter. T.ex. gäller det då dem som arbetar inom socialtjänsten eller polisen. Vidare handlar det om att ta kontakter med organisationer som exempel-

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

vis BRIS för att den vägen få kunskap och om att göra det med de möjligheter som finns när det gäller kompetensutveckling eller traditionella personalkonferenser.

Jag tror också på den modell som Torgny Danielsson har redovisat och som handlar om att lägga upp ett förebyggande arbete i en kommun. Dels förbereder man personalen på vad som kan hända. Dels gäller det, återigen, att ta in mer av kunskaper. Jag ser den nya lärarutbildningen som en möjlighet att inom t.ex. det allmänna utbildningsområdet, som ju diskuterats tidigare här i dag, ta fasta på den typ av undersökningar som vi får när det gäller barns otrygghet. Det gäller att förbereda de studerande så att de vet detta när de kommer ut – såväl under den skolförlagda tiden i undervisningen som när de sedan är färdiga lärare. Det här, fru talman, är några exempel.

Anf. 103 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är rätt inriktning. Jag tycker också att det är viktigt att vi här i dag gör ett vidare avstamp och visar att vi är villiga att fortsätta arbetet, att vi vill se till att detta utvecklas och att den här tryggheten ges; detta också för att komma ifrån en del av den skeva debatt som det här förslaget har gett. Det är ju inte så att vi vill någon illa eller att det ska bli en märklig situation där kommuner säger: Titta, nu kommer ett lagförslag där vår roll blir mindre och där vi inte har lika stort ansvar som tidigare!

Fortsättningsvis innebär det här ett lika stort – ja, kanske större – ansvar. Det vore alltså bra om skolministern också kunde visa på konkreta förslag här som sedan också är tydliga.

Anf. 104 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! En av samhällets viktigaste uppgifter är ju att skydda människor mot övergrepp av olika slag. I fråga om det uppdraget är inte minst detta med att skydda barn från t.ex. sexuella övergrepp och miss-handel en av våra viktigaste uppgifter.

Den proposition som nu föreläggs riksdagen sägs vara ett led i strävan att öka samhällets möjligheter att skydda barnen från sådana här övergrepp. Men inte någonstans, vare sig i betänkandet eller i propositionen, finns det ett underlag som visar att det här skulle öka skyddet.

Det är väldigt lätt att säga att vi ska ta till vilka åtgärder som helst för att skydda våra barn – det är väldigt lätt att dras med i detta. Men en av våra viktiga uppgifter är också att analysera och se till att riktiga åtgärder vidtas. Det gäller att vidta sådana åtgärder för vilka man har ett ordentligt underlag och där det finns en analys, så att man kan få en träffsäker lagstiftning och träffsäkra åtgärder.

T.o.m. i propositionen säger regeringen själv att exempelvis sexuella övergrepp är väldigt ovanliga inom skolan. Men det finns ingen utredning, inget underlag, när det gäller hur vanligt förekommande sådant här är. I de fall där detta upptäcks finns det heller inget underlag om hur det hela gått till – hur personen i fråga blivit anställd, vilket anställningsförfarande som använts. Det finns en mängd sådana saker men regeringen säger klart och tydligt att det inte finns något underlag. Ändå säger man: Nu vidtar vi den här åtgärden.

Fru talman! Alla som varit uppe i talarstolen i dag har talat om svårigheterna med förslaget – att det är fråga om en stor kränkning av den personliga integriteten och att det är ett allvarligt steg att ta. Trots att alla har sagt det tycks alla vara beredda att ta ett sådant steg, utan något som helst underlag för att vi verkligen uppnår vad vi vill uppnå, nämligen att skydda barnen.

Alla har här talat om sexuella övergrepp och det är den känsligaste och svåraste frågan som vi har att handskas med. Men inte nog med att det är det som man tagit med i propositionen och lagt förslaget på – det har jag ändå en viss förståelse för. Man räknar också upp en mängd brott som man säger ska finnas med: mord, dråp, grov misshandel, människorov, grovt rån och barnpornografibrott. Här har vi i stort sett bara diskuterat sexuella övergrepp. Men inte någonstans, vare sig i propositionen eller i betänkandet, finns det något sagt om vilket samband som finns mellan mord och övergrepp på barn. Mord t.ex. är den brottstyp där det är den allra minsta återfallsfrekvensen.

I vilken relation står det här till detta med att skydda barnen och detta med att barnen är utsatta? Finns det något sådant samband? Det sägs inte ett ord om det – det finns inget underlag.

Vidare undrar jag om det finns någon i denna kammare som kan tala om hur många i Sverige som varje år döms för grov misshandel. Hur stor grupp är det alltså som vi utesluter? Och hur ser återfallsfrekvensen ut? Nej, ingenting om det finns med. Man bara tar in det. Inte nog med att man ska ha sitt straff och sitta av det. Dessutom ska man i tio år vara utestängd från en väldigt stor del av arbetsmarknaden.

Jag sitter med i justitietskottet och jobbar mycket med kriminalvården. Jag sitter också med i Kriminalvårdsstyrelsen så jag vet hur vi jobbar med behandling, med frågor om hur resurserna ska ökas och hur människor ska kunna återanpassas. Alla partier som är företrädare här har bra motioner om kriminalvården. Mycket tydligt visar man att man tror på människans möjligheter till återrehabilitering. Man ser de sociala bakomliggande faktorerna – människor ska kunna rehabiliteras. Men inte ett ord om det finns med här. Ingenting av detta resonemang eller något sådant finns med. På något sätt räcker det, och ska räcka, med att säga att vi till varje pris vill skydda barnen. Jag vill också skydda barnen till varje pris men jag vill att det görs på ett sätt som jag vet är effektivt.

Fru talman! Alla talare har sagt från talarstolen att här rör det sig bara om en mycket liten del. Folk har ju sagt att detta inte har en avgörande betydelse. Alla andra åtgärder har framhållits som det viktiga. Den åsikten delar jag absolut. Det finns alltså mycket mer att göra. Även om bara hälften av de goda saker som lyfts fram och som finns med i propositionen genomförs i verkligheten har vi verkligen ökat skyddet!

Nu låter det som att vi tar ett jättesteg – att vi nu har ökat skyddet väldigt mycket. Men man glömmer att säga: Hoppsan, det är bara fråga om nyanställda inom det här området. Men hur många anställda finns det inom hela området som vi aldrig kommer att granska? Hur mycket ökar det skyddet från skolans sida om en städerska anställs och man får ett registerutdrag som visar att hon inte är dömd för något av de nämnda brotten? Hur mycket har vi då alltså ökat skyddet?

Det kan aldrig handla om de enkla lösningarna. Det får absolut inte gå ut över så viktiga principer som de vi har inom rättsområdet. Det får

inte heller gå ut över en så viktig princip som den om tron på att människor också kan återrehabiliteras. Vi kan bara inte utestänga människor på det sätt som det här förslaget har en tendens att göra.

Fru talman! En sak som inte alls har varit uppe i debatten men som kommer att skapa stora problem är följande. Jag vet att väldigt många pratar om att vi inom barnomsorgen, skolan och överallt där det är brister måste öka antalet människor med annan kulturell bakgrund, om att vi måste bli bättre i det avseendet. Det här förslaget kommer dock helt och hållet att skjuta det i sank men det tas inte upp till diskussion.

När det gäller personer som har sitt ursprung i annat land än Sverige kan inte samma krav ställas på uppvisande av registerutdrag, för det kan man inte få från andra länder utan det kan bara krävas från Sverige. För en arbetsgivare kommer detta att få betydelse om en person som kommer från en annan kultur inte kan uppvisa ett registerutdrag och det finns en svensk som söker tjänsten och som kan uppvisa ett registerutdrag. Utifrån debatten om hur viktigt detta är och att det här är att öka skyddet undrar jag om ni inte tror att arbetsgivarna kommer att säga att de inte tar den risken.

Personligen vill jag inte vänta – precis som ministern sade: Jag vill inte vänta, för jag vill inte stå som minister om någonting händer. Men precis så kommer rektorerna ute i skolorna säga: Jag vill inte sitta som rektor och ta ansvaret för att ha anställt en invandrare som jag inte fått något utdrag av. Den här effekten diskuterar man inte alls.

Fru talman! När man fattar så här viktiga beslut är det viktigt att man gör det med ett underlag som är mycket bra. Man måste tänka igenom konsekvenserna, veta vilken effektivitet förslagen får. Det finns ingenting av detta i det här förslaget.

Fru talman! Jag skulle gärna yrka bifall till vår egen motion i ärendet, men för att göra det lättare för kammaren yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 105 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Jag delar helt regeringens bedömning om vikten av denna proposition, och jag är glad åt att vi behandlar den i kammaren i dag.

Jag har i detta ärende medverkat till två motioner. I den ena yrkar jag på att arbetet med att utveckla metoder för att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och övergrepp måste fortsätta. Utskottet säger sig inte ha någon annan mening och har därför avstyrkt yrkandet. Det är jag helt tillfredsställd med. Naturligtvis är det en uppgift för oss alla att framgent arbeta med dessa frågor för barnens skull.

Jag är också nöjd med den motivering som utskottet framför när man avstyrker yrkandet om att lämplighetspröva dem som ska genomgå sin verksamhetsförlagda utbildningsperiod inom ramen för den nya lärarutbildningen. Praktiserande lärare ska inte arbeta ensamma med barnen, utan praktiken ska genomföras tillsammans med handledare eller med arbetslaget. Detta förhållningssätt gäller självfallet även för all annan personal som praktiserar i förskola eller skola. Den verksamhetsförlagda praktikperioden är ju också att se som en form av praktisk lämplighetsprövning inför yrket.

Men, fru talman, jag hoppas verkligen att vi inte låter som vi skriver. Jag förstår inte riktigt det som står i betänkandet rörande mitt yrkande, att

dagbarnvårdare i familjedaghemmen också ska omfattas av bestämmelsen. Ska jag läsa betänkandet så att de omfattas, fastän de inte står nämnda, eller?

När vi diskuterade införandet av en läroplan för förskolan skilde vi noga på familjedaghem och förskolor. För tydlighetens skull undrar jag därför: Ingår familjedaghemmen i förskoleverksamheten? Ska även dagbarnvårdare lämplighetsprövas innan de anställs?

I propositionen finns en uppräkningslista av olika personalkategorier i skolan och förskoleverksamheten. Ska jag förstå utbildningsutskottets betänkande så att eftersom bl.a. barnskötare och fritidsledare inte är nämnda kanske det finns flera man inte tänker på att nämna? Det vore bra med ett tydligt svar. Kommer också barnskötare och fritidsledare att omfattas av bestämmelsen?

Anf. 106 TORGNÝ DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är ledsen om betänkandetexten kan uppfattas som otydlig. Därför är det bra att vi får tillfället att reda ut vad som gäller. Det som gäller är att samtliga yrkesgrupper som arbetar med barn i förskoleåldern och i de skolformer som innebär skolplikt omfattas av det här regelverket. Dagbarnvårdare, fritidspedagoger, fritidsledare osv. ska självklart också vara föremål för en lämplighetsprövning och är ålagda att uppvisa utdrag ur brottsregistret.

Svårigheten för oss har varit att kunna ange alla de yrkesgrupper som kan vara aktuella. Det handlar även om människor som inte direkt är anställda för att sköta barn men som indirekt ändå finns i barnens närhet – vaktmästare och andra kategorier människor. Därför är det en omöjlighet för oss att räkna upp alla kategorier. Samtidigt har vi ambitionen att ha en lagstiftning som över tiden kan vara öppen och gälla alla. Det innebär att kommer det nya yrkesgrupper inom det här området är det viktigt att också de omfattas av lagstiftningen.

Sedan skulle jag särskilt vilja ta upp dagbarnvårdare, som jag ser som en grupp som har en väldigt betydelsefull position och en ganska utsatt position. De kanske möter barn som blivit utsatta för sexuella övergrepp i hemmen eller liknande. Där gäller det verkligen att dagbarnvårdarna får ett bra stöd och en bra introduktion i sin anställning, en bra arbetsledning återkommande i sin vardag, möjligheten till fortbildning osv.

Anf. 107 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tackar Torgny Danielsson för svaret. Nu är det ju utrett att såväl dagbarnvårdare i familjedaghem som fritidsledare och barnskötare m.fl. yrkesgrupper som arbetar med barn kommer att omfattas av den här bestämmelsen. Jag är också glad för vad som sades angående dagbarnvårdarna och utvecklingen av deras arbete. Tack!

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

Anf. 108 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Flera av talarna i dagens debatt har berört behovet av andra och ytterligare åtgärder för att förhindra sexuella övergrepp. Det finns förslag. Jag skulle vilja exemplifiera för riksdagen med det dokument som jag har med mig och som för en vecka sedan överlämnades till regeringen, *Nu är det slutsnackat*. Vi kommer också från de organisationer som står bakom detta att bjuda in samtliga ledamöter till en fortsatt diskussion.

Det finns en organisation som heter Hopp, riksorganisationen mot sexuella övergrepp som tillsammans med BRIS och Sveriges kvinnojourers riksorganisation anordnade en konferens för att följa upp ett arbete för att ta fram olika åtgärdsförslag för att förhindra sexuella övergrepp. De finns upptagna i det här dokumentet. Där är naturligtvis en viktig fråga hur man förhindrar tidigare förövare att söka sig till ett arbetsområde där man kan finna barn.

Sofia Jonsson nämnde tidigare i sitt anförande att statistiken visar att den okända sexuella förövaren är mer brottsbelastad, och det är ju i sig ett viktigt skäl för denna lagstiftning. Men vi vet också att förövaren, pedofilen som söker sig till platser där han eller hon finner barn att utföra sina övergrepp på, har en lång planeringstid för sina åtgärder. Det är sällan så att de rusar in i all hast i ett klassrum för att finna ett offer, utan det manipulerande övergreppet föregås av en lång planeringstid. Det är viktigt för oss i denna kammare att komma ihåg att de allra flesta övergreppen sker av förövare som är kända, mycket väl kända, av barnen och där man har byggt upp en lång och trygg relation.

Jag skulle också, fru talman, när jag har möjlighet att tala i denna fråga, vilja säga att jag är väldigt förvånad över det jag hörde i Beatrice Asks inlägg i dag. Först kritiserar hon propositionen för att vara för långtgående. Det finns inte relevanta belägg för att det här skulle göra någon förändring, säger hon i den ena meningen. I den andra meningen kommer hon tillbaka med krav som: Varför har ni inte också föreslagit detta, och varför har ni inte också föreslagit detta? Det tolkar jag som krav från hennes sida på att också de åtgärderna skulle ha funnits i paketet för att det här skulle ha varit en riktig och relevant åtgärd. Men jag har inte funnit några förslag i den riktningen från ledamöterna i utbildningsutskottet, inga synpunkter på att det är en bredd och helhet som krävs. Jag är inte det minsta orolig för att det inte finns en ambition och en vilja att lösa den här frågan.

Men jag tycker ibland att Beatrice Ask tillsammans med sin påhujare Alice Åström har valt ett sätt att se på dessa övergrepp som från en strut. Man har satt den breda sidan mot ögonen och riktat den smala sidan framåt. Sedan förflyttar man sakta den över problematiken och säger: Det där lilla hjälper inte och det där hjälper inte. Jag tror att det är dags att ta bort struten från ögonen och se till helheten. Det behövs en mängd åtgärder.

Jag vill gärna säga till skolministern att jag inte alls tycker att det är ett tecken på feghet att man inte vågar vänta. Tvärtom är det en fråga om mod att säga: Vi som tycker att det är en fantastisk möjlighet att få arbeta tillsammans med barn vill självfallet visa att vi inte bara genom utbildning, kompetens och färdigheter vill ta oss an den arbetsuppgiften, utan

vi vill också försäkra barnen och deras föräldrar om att vi inte har en brottsbelastning som faktiskt utgör en risk för oss i vårt arbete.

Det är den centrala och viktiga frågan. Sedan kan vi kanske i andra sammanhang återkomma till att diskutera vad som också krävs på en sådan arbetsplats som skolan i form av handlingsplaner och av metoder för hur man gör om det sker ett övergrepp. Där finns det brister på många håll. De flesta av oss blir oerhört oroad och uppskrämda, och inte blir det bättre av debattnivån på tidningarnas löpsedlar.

Beträffande frågan om denna registeråtgärd tycker jag att det är väldigt bra att vi nu får möjlighet att skapa denna trygghet. Jag tycker också att man har valt en bra metod för att göra det när det gäller de som arbetar inom skolan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 15 §.)

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lämplighetsprövning
av personal inom för-
skoleverksamhet, skola
och skolbarnsomsorg*

7 § Avgifterna för insättningsgarantin och investerarskyddet m.m.

Föredrogs

finansutskottets betänkande 2000/01:FiU6

Avgifterna för insättningsgarantin och investerarskyddet m.m. (prop. 1999/2000:107).

*Avgifterna för
insättningsgarantin
och investerarskyddet*

Anf. 109 FREDRIK REINFELDT (m):

Fru talman! Dagens ärende behandlar insättningsgarantin och investerarskyddet. Vi har från tre partier valt att påminna om tidigare invändningar som vi anfört när det gäller dessa två frågor.

Den ena invändningen gäller den fond som ska vara en buffert för möjliga infrianden inom ramen för insättningsgarantin. När den har nått 10 miljarder – dagsnoteringen är att den uppgår till 9,7 miljarder, och det är mycket nära nivån 10 miljarder – finns det en reglering som säger att man ska fortsätta att ta ut en avgift motsvarande 0,1 %. Detta har vi tidigare motsatt oss, och vi påminner om det igen.

0,1 % kan tyckas som en liten procentsats på banksektorn, men det handlar om ca 400 miljoner om året som branschen och i förlängningen dess kunder ska betala till denna fond, som vi menar redan är fullt dimensionerad i förhållande till de risker som kan anses finnas.

Den andra invändningen gäller investerarskyddet. Den minnesgode vet att Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna motsatte sig den konstruktion som majoriteten valde. Alla var ense om att detta investerarskydd knappast kommer att användas någon gång. Det är en lagstiftning som finns runtom i Europa. Det fanns ett intresse från branschen när denna lagstiftning antogs 1999 att kunna göra detta i egen regi, men man valde ändå att föra in det inom ramen för Insättningsgarantinämndens verksamhet. Vi vill bara erinra om vårt ställningstagande då som vi fortfarande står för.

Vi tycker att det är bra att man i majoritetstexten påminner om att man när det gäller investerarskyddet inte förordade påbörjandet av en fonduppbyggnad liknande den som finns inom insättningsgarantin. Det

hade varit ännu mer felaktigt här eftersom detta skydd knappast kommer att behöva användas.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservation nr 1 i betänkandet.

Anf. 110 KJELL NORDSTRÖM (s):

Fru talman! Bakgrunden till att vi har en insättningsgaranti och ett investerarskydd är den bankkris som vi genomled under 90-talets första hälft där många hushåll oroades över om bankerna skulle kunna garantera spararnas pengar.

Syftet med de förslag som regeringen har lagt fram och som utskottet har behandlat är att avgiftssättningen i de båda skyddssystemen ska bli mer flexibel, och därmed minimeras onödiga kostnader.

Den insättningsgaranti som infördes efter bankkrisen innebar att om ett institut skulle försättas i konkurs garanteras insättaren ersättning med högst 250 000 kr. I dag garanterar systemet, som sagt var, 400 miljarder. Institutens sammanlagda årsavgift till garantisystemet är för närvarande 0,5 % av de insättningar som omfattas av garantin. När den samlade behållningen av avgifterna motsvarar 2 ½ % – i dagsläget 10 miljarder – av de garanterade insättningarna ska avgiften sänkas till 0,1 %, och detta beräknas ske vid halvårsskiftet 2001.

I regeringens proposition föreslås nu att Insättningsgarantinämnden ska få i uppdrag att fastställa den avgift som ska utgå om avgiftsmedlen inte uppgår till 2 ½ % av de garanterade insättningarna.

Mot detta förslag och mot förslaget om ändringar i investerarskyddet har två reservationer fogats till utskottets betänkande. Utskottsmajoriteten avstyrker reservationerna. Bakgrunden till detta är att det i Regeringskansliet just nu pågår en beredning av Banklagskommitténs huvudbetänkande samtidigt som slutbetänkandet är föremål för remissbehandling.

En eventuell förändring av det långsiktiga avgiftsuttaget bör därför anstå i avvaktan på beredningen av dessa båda betänkanden. Regeringen har också aviserat en proposition under det första halvåret 2001.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

8 § Registeransvaret för banker och försäkringsbolag

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2000/01:FiU7
Registeransvaret för banker och försäkringsbolag (prop. 1999/2000:131).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2000/01:SkU5
Utfärdande och återkallelse av F-skattsedel (prop. 2000/01:11).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

10 § Garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare samt anpassningar i ålderspensionssystemet inför år 2001

*Garantipension för
personer födda år
1937 eller tidigare
samt anpassningar i
ålderspensionssystemet
inför år 2001*

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU3
Garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare (prop. 1999/2000:127) och
socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU4
Anpassningar i ålderspensionssystemet inför år 2001 (prop. 1999/2000:138).

Anf. 111 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Vi ska, som sagt, behandla två betänkanden från socialförsäkringsutskottet, nr 3 och nr 4. Anledningen till att det ser lite tunt ut i salen och att mina partikamrater inte är här är att de deltar i ett seminarium i förstakammarsalen som vi i s-gruppen i utskottet har anordnat.

Vi kan konstatera att alltför få frågor som hör ihop med det reformerade ålderspensionssystemet nu får sin lösning. De frågor som behandlas i dagens debatt är inte de sista frågorna, men för varje fråga som vi klarar av kommer vi närmare den tidpunkt där alla utestående frågor har fått sin lösning.

I betänkandet SfU3 redogörs för hur grundskyddet för ålderspensionärer födda 1937 eller tidigare ska utformas. Nuvarande grundskydd, som består av folkpension, pensionstillskott och särskilt grundavdrag, ska ersättas av en garantipension som ska beskattas på samma sätt som gäller för övriga inkomster. Benämningen ”övergångsvisa garantipensioner” som man använder är missvisande, eftersom det nya grundskyddet kommer att gälla under mycket lång tid framöver. För enkelhetens skull använder man ändå benämningen ”övergångsvisa garantipensioner” för denna åldersgrupp, men det bruket kommer väl med tiden att upphöra.

I proposition 1999/2000:127 föreslår regeringen att bestämmelserna om garantipension för personer födda 1937 eller tidigare ska träda i kraft den 1 januari 2003. Tanken var tidigare att dessa bestämmelser skulle kunna träda i kraft redan vid årsskiftet. Med anledning av att det sker först 2003 föreslår regeringen att lagen om allmän försäkring ska med stöd av övergångsregler fortsätta att gälla för den här åldersgruppen även för åren 2001 och 2002.

Regeringen föreslår även att den allmänna tilläggspensionen ska följsamhetsindexeras fr.o.m. år 2002.

Fru talman! Inga motioner har väckts med anledning av propositionen, och jag går därför över till utskottets betänkande nr 4, som handlar

om anpassningar av ålderspensionssystemet inför år 2001. I detta betänkande behandlar utskottet proposition 1999/2000:138.

Redan i juni 1998 beslutade riksdagen om reformerade regler för inkomstgrundad ålderspension och om ett nytt grundtrygghetssystem kallat garantipension. Genom reformen skapades ett obligatoriskt offentligt ålderspensionssystem som är mer följsamt mot den samhällsekonomiska och demografiska utvecklingen.

Det reformerade ålderspensionssystemet omfattar såväl ett standard-skydd enligt inkomstbortfallsprincipen som ett grundskydd för dem som saknat eller haft låga förvärvsinkomster. Grundskyddet finansieras med allmänna skattemedel, medan inkomstgrundad pension är avgiftsfinansierad. Huvuddelen av det inkomstgrundade pensionssystemet är uppbyggt som ett avgiftsbaserat fördelningssystem, medan en mindre del utformas som ett renodlat premiepensionssystem.

Fru talman! Jag tror att många svenskar nu kliar sig i håret och funderar över hur de ska placera sina premiesparpengar. De som kommer från den norra delen av landet har redan klarat detta val.

Fru talman! I betänkandet behandlas två motioner. En av dessa kommer från Vänsterpartiet och gäller kommunernas möjligheter att betala kompletterande bostadstillägg till pensionärer. Utskottet anser att motionen är tillgodosedd genom det förslag som regeringen har lagt fram i budgetpropositionen för år 2001. Jag förstår att också motionärerna tycker att de har blivit tillgodosedda, eftersom de inte har avgivit någon reservation.

I den andra motionen, som väckts av moderater, föreslås höjd beräkning av den skäligen levnadsnivån för pensionärer. Moderaterna har inte reserverat sig för motionen. De har i ett särskilt yttrande framhållit att pensionärerna kompenserats för läkemedelshöjningen genom att pensionstillskottet nu permanentas. Avsikten var att det skulle gälla t.o.m. november innevarande år, men eftersom de skäl som föranledde höjningen av pensionstillskottet kvarstår, permanentas detta nu på den högre nivån. Regeringen har i budgetpropositionen för år 2001 även lämnat besked om att den har för avsikt att höja gränsen för skälig levnadsnivå med 6 %.

Regeringen har vidare i budgetpropositionen föreslagit en höjning av bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget till pensionärer från år 2001. Detta innebär att de pensionärer som har de lägsta inkomsterna kommer att kompenseras på ett bättre sätt än om ytterligare justeringar skulle göras av pensionstillskottet.

SCB:s stora levnadsnivåundersökning som gjorts för åren 1980–1998 visar att klassklyftorna består. För dem som kommer från arbetarklassen, framför allt för kvinnor, får detta genomslag i levnadsnivån. Av de 325 000 pensionärerna med de lägsta inkomsterna är 90 % kvinnor.

SCB:s undersökning visar att låg pension inte med nödvändighet innebär att man har en svag ekonomi. Pensionstillskottet reduceras mot ATP, krona mot krona, och därför ger en höjning av bostadstillägget ett mer riktat och rättvist stöd till de pensionärer som har de lägsta totala inkomsterna.

Moderaterna säger i sitt särskilda yttrande att de ska återkomma i frågan om skälig levnadsnivå senare i höst när budgetpropositionen ska behandlas. Jag ser fram emot den debatten.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i båda betänkandena och – trots att det inte finns någon reservation – avslag på de motioner som behandlas i SfU4.

Anf. 112 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Utskottet har varit helt enigt i frågan om garantipensioner för personer födda år 1937. Det är den verkligt stora fråga som vi ska besluta om i dag. Lite delade meningar finns däremot när det gäller anpassningar i ålderspensionssystemet inför 2001.

Jag kommer först att uppehålla mig vid några detaljer. För cirka ett år sedan föreslog regeringen att det särskilda bostadstillägget skulle höjas med 1,4 procentenheter till 123,4 % av prisbasbeloppet. Höjningen var tidsbegränsad, eftersom den skulle kompensera för en försämring inom läkemedelsförsäkringen.

Regeringen utlovade vid det tillfället en ny läkemedelsförsäkring, som skulle gälla fr.o.m. december 2000. Att regeringens planering var orealistisk tyckte jag och även moderaterna i övrigt var helt uppenbart. Den nya läkemedelsförsäkringen har ännu inte syns till. Därför vill man nu permanenta höjningen av det särskilda bostadstillägget och eventuellt höja nivån. Detta angavs i vårpropositionen.

Moderata samlingspartiet ansåg redan då att nivån på det särskilda bostadstillägget var för låg och föreslog kraftigare höjningar. Vi föreslog i samband med vårpropositionen att nivån skulle ligga på 134 % av prisbasbeloppet, men i samband med höstens budgetproposition med de nya avvägningar som denna gav upphov till föreslog vi en höjning av den skäligen levnadsnivån till 135,4 % av prisbasbeloppet att gälla fr.o.m. den 1 januari 2001.

Detta förslag kommer, som Lennart Klockare sade, att behandlas senare. Det var därför som vi inte reserverade oss. Det skulle ha blivit konstigt, och vi har i stället avgivit ett särskilt yttrande.

Jag vill dock göra en reflexion i detta sammanhang. Det är tillfredsställande att regeringen rör sig i samma riktning som vi och föreslår höjning av det särskilda bostadstillägget. Det är det yttersta skyddet för de sämst ställda pensionärerna. Det är ett verkligt säkerhetsnät. Ännu bättre hade naturligtvis varit om man hade tagit steget fullt ut och helt enkelt anslutit sig till vårt förslag. Det är inte så stor skillnad mellan stegen. Jag har bara gissningar om varför man inte har gjort så, och när man bara kan göra gissningar ska man hålla det för sig själv.

Så till det stora ärendet, det om garantipensionerna för pensionärer födda 1937 och tidigare. Enigheten visar att förslaget har blivit bra, och därför kan jag fatta mig kort om det.

Det är endast ett par principer som jag vill peka på. Den första är att alla inkomster, även pensionärsinkomster, i framtiden blir beskattningsbara. Detta bör man – och här riktar jag mig till kommunalpolitikerna – notera. När också grundpensionerna beskattas är det av yttersta vikt att varje kommunal skattekrona används på bästa sätt. Så har dessvärre inte alltid skett, varken i dag eller för 20 år sedan, då jag skrev *Kommunen betalar*, en bok om kommunalt slöseri.

Från min egen hemkommun kunde jag i dag finna många nya exempel på ovarsamhet med skattebetalarnas pengar. Min hemkommun är

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Garantipension för
personer födda år
1937 eller tidigare
samt anpassningar i
ålderspensionssystemet
inför år 2001*

Malmö. I framtiden drabbar detta alla, också de allra mest beskedliga pensionärsinkomsterna.

Den andra principen som är viktig att notera är att den bosättningsrelaterade garantipensionen betalas över statsbudgeten med skattemedel. Det finns således ingen konkurrens längre mellan pensionssystemets fördelningsfunktion och inkomstpensionerna där var och en har betalt avgifter till de här pensionerna. Det stärker faktiskt hela pensionssystemets stabilitet, och det ska vi vara tacksamma för.

Så några slutord. Garantipensionen motiveras och legitimeras av att den ser till att alla pensionärer får ekonomisk trygghet. Men vi som ser på detta problem från socialförsäkringsutskottets horisont borde lyfta blicken från våra system och fundera över hur andra politikområden behandlar t.ex. pensionärerna. Det finns några områden där pensionärernas trygghet håller på att eroderas.

I dagarna är det många som har fått nya taxeringsbesked. De bor i amorterade egnahem. Man har helt enkelt lagt sitt pensionssparande på ett eget hus. Så får man ett tu tre sin hyra fördubblad på grund av höjd fastighetsskatt och kanske också förmögenhetsskatt. Det beror på att någon granne har sålt sitt hus till ett högt pris. Det är egentligen en marginaltransaktion som höjer värdet på alla hus i området. Bostadskostnaden kan alltså fullkomligt oväntat fördubblas för pensionärer som har fasta inkomster. Det finns inget trygghetssystem för dessa pensionärer. De måste faktiskt fundera på om de måste sälja och flytta. Jag tycker att det är ovärdigt.

Här borde vi alla i riksdagen leta efter rationella och realistiska lösningar. Att ett hus är en stabil skattebas för staten får inte gå ut över våra pensionärer och deras sparande i ett eget hem. Nu har vi lagt ned så mycket möda på att få ett bra och stabilt pensionssystem. Då måste vi se till att våra kolleger i de andra utskotten, inom andra politikområden, inte eroderar det vi har gjort.

Anf. 113 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja uttrycka min glädje över att Margit Gennser också delar uppfattningen att det är viktigt att vi satsar på bostadstillägget. Det tycker jag också är angeläget.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Margit Gennser. Är det inte så att moderaterna under hösten har väckt en motion där ni prioriterar höjningen av pensionstillskottet i förhållande till bostadstillägget för pensionärerna? Jag kan kanske få svar på den frågan, så får jag se om jag återkommer.

Anf. 114 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Vår syn på bostadsbidrag och sådant ser lite annorlunda ut. Jag anser egentligen att vi bör satsa på de normala pensionsinkomsterna. Vi har förslagit att man ska betala tillbaka en del av det som man tog från folkpensionerna under ganska många år. Sedan har vi höjt detta med särskilt pensionstillägg just med tanke på att fånga upp dem som har det sämst.

Detta är ingen ny tanke. När vi höll på med bostadsbidragen i början av 90-talet menade jag i alla fall att det bästa sättet hade varit att utgå från en modell där man inte bortsåg från prisbildningen på bostäder. Nu

har det ju blivit så att kommunerna ofta har byggt mycket dyra pensionärsbostäder eftersom de visste att de skulle få igen det genom bostadsbidragen. Det här bostadsbidraget är ekonomiskt mycket vettigare i längden. Det är ju egentligen så att vi ska ha pengar att leva av. Vi ska inte få pengar i form av olika subventioner till bostäder osv.

Anf. 115 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Då var jag rätt informerad. Jag hade läst det någonstans. Mitt minne fungerade, och det är jag glad för.

Men jag vill ändå påstå att ska man värna de sämst ställda, och ofta är det i stor utsträckning kvinnor, ska man kompensera dem med bostadsbidraget. I sin stora levnadsnivåundersökning redovisar SCB att detta med att ha en låg pension inte med automatik säger att man har en dålig ekonomi. Det kan vara andra förhållanden som gör att man kan ha en god ekonomi även med en låg pension. Om man verkligen vill göra något för dem med låga inkomster, är det nog bostadstillägget man ska satsa på. Jag tolkar Margit Gennser så att hon nog delar min uppfattning i stora delar.

Anf. 116 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Jag måste återigen gå tillbaka till historien. Det höjda pensionstillskottet skulle värna pensionärer som behövde medicin. Man hade ju fått problem med att läkemedelsförsäkringen fick väldigt höga självkostnader och egenavgifter för de äldre som i regel behöver mer medicin. Moderata samlingspartiet hade ett helt annat system som gjorde att vi skyddade dem som behövde mycket medicin från dessa på ett vis mycket höga egenavgifter. Vi spred faktiskt ut egenavgifterna över ett större kollektiv. Det var därför vi inte ville föra in mer pensionstillskott. Vi förstod också att man skulle få problem här.

Vi kände igen problemet. Vi vet att pensionärerna får något högre grundpensioner fr.o.m. 2003. Det är beklagligt att det inte kommer tidigare. Då tyckte vi att vi borde pressa upp det särskilda bostadstillägget. Det är det som är det yttersta skyddsnätet.

Anf. 117 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Det nya pensionssystemet är den viktigaste socialförsäkringen. Det innebär också att det till sin konstruktion är mer försäkringsmässigt än många andra system på många andra håll i världen. Ett sådant system som är försäkringsmässigt måste naturligtvis också kombineras med fördelningspolitiska inslag. Det som utmärker det nya pensionssystemet i den delen är ju att det är mycket tydligare än förut vilka de fördelningspolitiska inslagen är, vilka delar som ska betalas med allmänna skattemedel och vilka delar som ska betalas med avgifter. Det viktigaste fördelningspolitiska inslaget vid sidan av barnåren är förstås grundtryggheten i systemet, dvs. vilken nivå vi ser till att man under alla förhållanden kommer att uppnå.

I det nya systemet har vi valt att konstruera detta som en garantipension snarare än en grundpension som den gamla folkpensionen. Med grundpension menar vi förstås ett system som innebär att alla som är med får en viss grund, och sedan kan det finnas någonting ovanpå den. Vi har valt att tydliggöra fördelningspolitiken genom att göra det som en garan-

*Garantipension för
personer födda år
1937 eller tidigare
samt anpassningar i
ålderspensionssystemet
inför år 2001*

tipension. Vi har som utgångspunkt att de allra flesta kommer att tjäna ihop sin egen pension utan inslag av garantin, men den ska finnas för dem som behöver den.

Dagens ärende gäller hur vi ska omvandla det nuvarande relativt komplicerade systemet med såväl en folkpension som särskilda pensions-tillskott och särskilda skatteregler för pensionärerna till ett mer enhetligt system.

Det leder, som redan har nämnts, till att den nya kommande pension-en kommer att beskattas, medan den nuvarande pensionen i betydande delar i praktiken har varit utan beskattning.

För de allra flesta som uppbär garantipension kommer det nya syste-met att innebära en viss förbättring, en viss höjning av standarden. Det är mycket bra att vi har kunnat inrymma detta inom ramen för den stora pensionsreformen.

Om man går från ett system som i betydande delar är obeskattat till ett beskattat system krävs det förstås att man gör någon form av omräk-ning till det kommande nya systemet. Man måste välja nivå. För att se till att det i praktiken inte blir några försämringar för några personer har vi i partiuppgörelsen mellan de fem partierna valt en nivå som utgår från den höga kommunalskatten, 34 kr. Det innebär i andra ändan att de allra flesta, dvs. de som inte har denna höga kommunalskatt, kommer att få en förbättring när det gäller de pengar som kommer att utgå.

Det leder också, vilket Margit Gennser påpekade, till att samtliga medborgare i kommunen får ett intresse av avvägningen mellan kommu-nalskatt och service i kommunen. På det viset kan man, tycker jag, få en förstärkning av det demokratiska inslaget i form av ett allmänt medbor-garintresse för den centrala avvägning som måste ske varje år i våra kommuner och våra landsting.

Ett specialproblem som finns med i de två propositioner vi nu disku-terar är att den mycket snabbt, tror jag att jag vågar säga, påkomna kon-struktionen av läkemedelssubventionerna och den mycket snabbt på-komna försämringen av subventionerna ledde till ett om möjligt ännu snabbare införande av något slags kompensation. När man väl gjorde detta hade man ingen aning om hur man skulle hantera det i nästa om-gång.

Slutresultatet från regeringens sida ser vi i propositionen. Man har valt att permanenta den modellen.

Vi i Folkpartiet yrkade den gången när det ursprungliga beslutet fat-tades på att det var bättre att ordna en bättre konstruktion av läkemedels-subventionerna än den som regeringen gick in för. Så blev inte fallet med de majoritetsförhållanden vi har i riksdagen. Vi gör i dag den bedöm-ningen att eftersom man har genomfört den försämring av subventioner-na man har gjort, bifaller vi även den delen av propositionen.

Fru talman! Vi kan därför yrka bifall till båda propositionerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

Föredrogs
trafikutskottets betänkande 2000/01:TU2
Subjektiva rekvisit i vissa straffbestämmelser på sjöfartsområdet (prop. 1999/2000:116).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

12 § Lag om kvalificerade elektroniska signaturer, m.m.

*Lag om kvalificerade
elektroniska
signaturer, m.m.*

Föredrogs
trafikutskottets betänkande 2000/01:TU3
Lag om kvalificerade elektroniska signaturer, m.m. (prop. 1999/2000:117).

Anf. 118 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Fru talman! Det vi har att ta ställning till just nu är ett regeringsförslag om kvalificerade elektroniska signaturer. Från moderat sida ser vi det som angeläget att vi äntligen får en lagstiftning som öppnar för elektroniska signaturer. Vi har väntat länge, men äntligen har regeringen framfört en lag som reglerar de rättsliga frågor som är förknippade med den här typen av signaturer.

Från moderat sida har vi vid beredningen av regeringens förslag i trafikutskottet pekat på vissa svagheter i det framlagda lagförslaget.

För det första kan man ifrågasätta om lagförslaget lever upp till direktivets målsättning att underlätta det rättsliga erkännandet av elektroniska signaturer.

Vi moderater vill gärna se att lagen ändras så att elektroniska signaturer förbehålls fysiska personer och att s.k. digitala stämplat införs som begrepp för juridiska personer. Vi är i Sverige vana vid att det är fysiska personer som undertecknar dokument. Regeringens lagförslag ger juridiska personer rätt att använda elektroniska signaturer, och därmed är enligt vår uppfattning risken stor för att en elektronisk signatur i det allmänna rättsmedvetandet inte betraktas som ersättare för den traditionella namnteckningen.

Detta vore synd eftersom en alltmer allmän användning av datorer i allt fler fall kräver olika former av kvalificerade signaturer som bekräftelse på att elektroniskt översända dokument är rättsligt bindande.

I 17 § i lagförslaget sägs att om det i annan svensk lagstiftning finns krav på egenhändig underskrift, vilket det gör – vi behöver bara titta på familjerätten, aktiebolagslagen och avtalslagen – kan användningen av elektroniska signaturer vara förenad med ytterligare krav. Den föreslagna lagens utgångspunkt är alltså att det inte alltid är tillåtet att använda sig av elektroniska signaturer.

Om domstolarna använder just det som står i 17 § som tolkningsunderlag i en tvist där en annan elektronisk signatur ska användas finns risk för att domstolarna blir tveksamma till att godta elektroniska signaturer i

allmänhet. I EU-direktivets artikel 5 har detta lösts med en regel om att elektroniska signaturer inte får underkännas bara för att de är elektroniska. Regeringen har ansett att det här inte behövs. Regeringens argumentation är dock inte särskilt övertygande, något som kan leda till onödiga rättstvister.

De formkrav på underskrifter som finns i svenska författningar har många syften.

Den fråga som måste ställas är hur krav på underskrift eller liknande uttryckssätt bör förstås vid elektronisk hantering.

Vi vet, fru talman, att när det krävs att en handling ska vara "undertecknad" innefattas inte elektroniska rutiner.

Vi vet att rättegångsbalken ställer krav på att en handling ska vara egenhändigt undertecknad innan den lämnas till domstol.

Regeringen hävdar att elektroniska signaturer är av tillräckligt hög kvalitet. Man säger att det torde vara så att de har minst lika god säkerhet som traditionella underskrifter. Med andra ord framgår det ganska klart i propositionen att regeringen inte är säker. Och därmed öppnar lagförslaget för olika tolkningar, för vilka vi moderater känner oro. Detta är inte bra med tanke på att det i IT-åldern är angeläget att få alltför få använda elektroniska signaturer.

För det andra är det olyckligt att direktivet reglerar både de näringsrättsliga frågorna och de frågor som gäller signaturens rättsliga verkan. Att blanda näringsrättsliga frågor med sådant som är starkt utsatt för tekniska förändringar är inte bra. Den elektroniska utvecklingen springer i väg fortare än vad de rättsliga spörsmålen undergår förändringar.

Det är ingenting, fru talman, som säger att det är just det öppna nyckelsystem – Public Key Infrastructure – som regeringen lutar sig emot i sitt lagförslag som kommer att vara den lösning som på sikt erbjuder den bästa och mest säkra kvalificerade elektroniska underskriften.

Tekniken kring elektronisk dokumenthantering och signering är relativt ny, och den juridiska diskussionen kring denna har därför inte pågått i särskilt många år. Utvecklingen är i hög grad internationell och snabb.

Hade de rättsliga aspekter som är kopplade till tekniken inte vävts in i lagen utan lagts vid sidan av hade det framöver varit mycket lättare att hålla lagen intakt utan de omfattande förändringar som nu måste till. Det är inte bra att forma en lag som förutsätter vissa tekniska lösningar i en tid när hela den här tekniken är utsatt för snabba förändringar.

Vi moderater har därför i en reservation begärt att regeringen bör arbeta för en omförhandling av EG-direktivet.

Det är värt att i det här sammanhanget notera att i USA har det juridiska innehållet klart hållits ifrån tekniken, vilket leder till att lagen i USA är betydligt mera flexibel än den som den svenska regeringen just nu vill sjösätta.

Fru talman! Slutligen ter det sig lite märkligt att regeringen vill uppdra åt Post- och telestyrelsen att utöva tillsyn över efterlevnaden av lagen och föreskrifter, när SWEDAC som ackrediterat certifieringsorgan har att certifiera de utfärdare som vill visa att de uppfyller uppställda standardkrav. Varför ha två organ som ska jobba med detta när SWEDAC så väl skulle kunna klara allt? Varför detta onödiga dubbelarbete? Konsekvensen blir att certifikatutfärdare tvingas genomgå dubbla kontroller i två parallella system och betala dubbla kostnader.

Moderater, folkparti och kristdemokrater har gemensamt reserverat sig mot detta förslag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till betänkandets två reservationer och kommer att begära rösträkning vid reservation 1.

Anf. 119 MONICA GREEN (s):

Fru talman! Jag yrkar bifall till trafikutskottets hemställan i betänkandet om en lag om kvalificerade elektroniska signaturer och avslag på de två reservationer som har lämnats in.

Vi ska underlätta användningen av elektroniska signaturer. Vi har en vision om IT-nationen Sverige. Med hög kompetens, öppna attityder och ett vitalt näringsliv ska Sverige befästa sin ställning som världsledande IT-nation. Vi blir unika eftersom vi satsar både på bredd och kompetens.

En väl fungerande IT-infrastruktur måste kunna användas av alla över hela landet. Människor och företag ska ha tillgång till en snabb dataöverföring till en rimlig kostnad i storstäder såväl som i glesbygd. Staten ska ha ett ansvar för att en bredbandig IT-infrastruktur byggs ut på alla platser i landet där investeringar inte är lönsamma för privata företag. För att främja låga priser och en snabb utveckling måste en mångfald operatörer och IT-företag på icke-diskriminerande villkor ha möjlighet att utnyttja nätet.

Det är naturligtvis tillväxten och företagandet som är den tyngsta anledningen till att socialdemokraterna strävar efter att låta hela landet bli uppkopplat med höga hastigheter. Då måste också IT-utbildningen i skolan stärkas och kunskapen om IT föras in på alla nivåer i utbildningsväsendet. Därför måste den höga specialistkunskapen inom forskning och utvecklingsarbete bibehållas. Därför måste de offentliga myndigheterna bli föregångare i sin IT-användning, så att kontakterna med medborgare och myndigheter förbättras.

I den socialdemokratiska IT-visionen har vi alltid förespråkat innehåll lika mycket som teknik. Det gäller att se den glädjefyllda nyttan av tekniken. Tänk att kunna distansarbete i hemmet och göra läxor men också spela dataspel med kompisar runtom i världen. Tänk att låta köksbordet bli en bildskärm, att ladda ned tidningar och böcker i kökslampans sken eller ladda hem mat och andra varor. När bildskärmen fälls upp fungerar den som en extraplats för distansgäster, och kylskåpet säger till när det är dags att köpa mjölk. Det kanske också beställer hem de basvaror som saknas.

På köksväggen kan det bli en storbildsskärm, där man kan se långfilm nedladdad från videobutikens webbsida. Människorna runtom i landet ska kunna betala räkningar, skriva avtal och göra andra elektroniska transaktioner via nätet, förutsatt att det finns tydliga spelregler och hög säkerhet. Den enskildes integritet är av största vikt, om e-handeln ska få den uppgång i ekonomin som många räknar med. Det är just det vi diskuterar i dag – tilliten till systemet. Det blir en process som ska leda fram till en ännu bättre och säkrare hantering.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lag om kvalificerade
elektroniska
signaturer, m.m.*

Den lag som vi strax ska klubba igenom ska bidra till förtroendet genom användandet av elektroniska signaturer på en sådan säkerhetsnivå att det blir allmänt vedertaget. Man ska känna att man kan göra överföringar med säker kommunikation.

Betänkandet är framtaget med anledning av att regeringen har lagt fram en proposition i frågan. I propositionen framgår att EU vill skapa ett gemenskapsregelverk för elektroniska signaturer. Det är positivt att EU:s medlemsstater har kunnat enas om ett gemensamt ramregelverk för elektroniska signaturer. Det är viktigt att man inte hänger upp sig på om det är tvånckelsystem eller ennyckelsystem och att vi inte är petimäterpolitiker. Vi måste se till att det är säkert, att vi kan lita på det och använda det i framtiden.

Som jag sade inledningsvis ska vi underlätta användningen av de elektroniska signaturerna och se till så att det blir säkra, snabba signaturer som vi litar på. Utvecklingen kommer inte att ta slut med det betänkande vi behandlar i dag. Vi kommer hela tiden att förbättra lagen och kunna underlätta för konsumenterna. Jag vet att vi kommer att använda denna lag som en färskvara, precis som telelagen. Vi kommer att förbättra lagen i takt med utvecklingen.

Per-Richard Molén påpekade mycket riktigt att det går snabbt i IT-samhället. Forskning pågår hela tiden. Vi återkommer i frågan och vid nästa tillfälle får vi en ännu säkrare hantering av elektroniska dokument som skickas.

Med det yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 120 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Fru talman! Sveriges riksdag är en lagstiftande församling. Det är lagar som vi fattar beslut om. Monica Greens inlägg tyder på en bristande insikt om juridik och de rättsliga förhållanden som måste reglera mycket av samhället.

Vi ska nu skapa en lag som en av regeringens företrädare i riksdagen, nämligen Monica Green, säger är en färskvara. Det är skrämmande. Det ger en otäck bild av hur man från det socialdemokratiska partiet behandlar frågor som har långt gående rättsliga konsekvenser för familjer, fysiska personer enskilt, rättegångsbalken, domstolarnas krav och krav enligt avtalslag och aktiebolagslag. Det vore av värde att diskutera allt detta. Men detta är tydligen en färskvara, och därför vill jag inte ge mig in i en närmare diskussion. Regeringen och Monica Green får återkomma med något annat än en färskvara.

Anf. 121 MONICA GREEN (s):

Fru talman! Det är lätt att skrämma Per-Richard Molén. Det är roligt att kunna göra det. Jag kan försäkra att det är en mycket bra lag som vi antar nu. Det är ett steg i rätt riktning. Jag kan också försäkra att vi återkommer i dessa frågor.

Det är lustigt att Per-Richard Molén börjar sitt anförande med att säga att moderaterna har fått vänta så länge och att regeringen aldrig kommer till skott. Propositionen om elektroniska signaturer kommer aldrig, och företagslivet står bara och väntar på att vi ska hitta lösningar. När förslaget väl kommer tycker Per-Richard Molén att vi skulle ha utrett de juridiska konsekvenserna mycket mer. Han vill att vi ska överklaga till EU och begära omförhandling av direktivet.

Per-Richard Molén vill vänta och vänta tills han tror att vi har det optimala. Då har tekniken redan sprungit ifrån oss. Vi måste sätta ned foten. Jag tror vi måste göra det varje år framöver, i IT-samhället. Jag litar på att vi kommer att göra det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

13 § Instrument antagna av Internationella arbetskonferensens åttiofjärde möte, ILO:s elfte sjöfartssession m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande 2000/01:TU4
Instrument antagna av Internationella arbetskonferensens åttiofjärde möte, ILO:s elfte sjöfartssession m.m. (prop. 1999/2000:119).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

14 § Genomförande av Östersjöstrategin

Föredrogs
trafikutskottets betänkande 2000/01:TU5
Genomförande av Östersjöstrategin (prop. 1999/2000:133).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.19 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

Prot. 2000/01:18
25 oktober

*Lag om kvalificerade
elektroniska
signaturer, m.m.*

15 § Beslut om utskottsärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UbU3 En förnyad lärarutbildning

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m, fp)

Votering:

213 för utskottet

86 för res. 1

4 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 35 v, 34 kd, 17 c, 12 mp

För res. 1: 71 m, 15 fp

Avstod: 3 v, 1 kd

Frånvarande: 16 s, 11 m, 5 v, 7 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Mom. 7 (utbildningen av ettämneshögskolelärare i praktisk-estetiska ämnen)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (kd)

Votering:

185 för utskottet

36 för res. 3

84 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 3 m, 37 v, 17 c, 12 mp

För res. 3: 36 kd

Avstod: 68 m, 1 v, 15 fp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Lars Bäckström (v) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 12 (lärarcertifikat)

1. utskottet

2. res. 4 i motsvarande del (fp)

Votering:

169 för utskottet

15 för res. 4

121 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 38 v, 1 kd, 2 c, 12 mp

För res. 4: 15 fp

Avstod: 71 m, 35 kd, 15 c

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Mom. 15 (forskningsstrategi för lärarutbildning)

1. utskottet

2. res. 8 (kd, c)

Votering:

179 för utskottet

52 för res. 8

73 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 38 v, 13 fp, 12 mp

För res. 8: 35 kd, 17 c

Avstod: 71 m, 1 kd, 1 fp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 3 fp, 4 mp

Helena Höij (kd) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 22 (den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen)

1. utskottet

2. res. 6 i motsvarande del (c)

Votering:

180 för utskottet

17 för res. 6

108 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 38 v, 14 fp, 12 mp

För res. 6: 17 c

Avstod: 71 m, 36 kd, 1 fp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Mom. 23 (det allmänna utbildningsområdet i lärarutbildningen i övrigt)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (kd)

3. res. 6 i motsvarande del (c)

Förberedande votering:

40 för res. 3

18 för res. 6

247 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

170 för utskottet

36 för res. 3

99 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 2000/01:18

25 oktober

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 116 s, 38 v, 4 fp, 12 mp
För res. 3: 36 kd
Avstod: 71 m, 17 c, 11 fp
Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU4 Lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg

Mom. 1 (registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

221 för utskottet

79 för res. 1

4 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 26 v, 36 kd, 17 c, 14 fp, 12 mp

För res. 1: 69 m, 10 v

Avstod: 1 m, 2 v, 1 fp

Frånvarande: 15 s, 12 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Mom. 3 (registerkontroll av lärarstuderande)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

193 för utskottet

36 för res. 2

76 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 2 m, 32 v, 17 c, 14 fp, 12 mp

För res. 2: 36 kd

Avstod: 69 m, 6 v, 1 fp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU6 Avgifterna för insättningsgarantin och investerarskyddet m.m.

Mom. 1 (Avgiften när behållna avgiftsmedel uppgår till målsatt belopp)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, m, fp)

Votering:
183 för utskottet
120 för res. 1
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 37 v, 1 kd, 17 c, 12 mp

För res. 1: 70 m, 35 kd, 15 fp

Frånvarande: 15 s, 12 m, 6 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Tredje vice talman Rose-Marie Frebran (kd) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Moment 2–4

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU7 Registeransvaret för banker och försäkringsbolag

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU5 Utfärdande och återkallelse av F-skattsedel

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU3 Garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU4 Anpassningar i ålderspensionssystemet inför år 2001

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU2 Subjektiva rekvisit i vissa straffbestämmelser på sjöfartsområdet

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU3 Lag om kvalificerade elektroniska signaturer, m.m.

Mom. 2 (omförhandling av EG-direktivet m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m)

Votering:

232 för utskottet

73 för res. 1

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 38 v, 35 kd, 17 c, 14 fp, 12 mp

För res. 1: 71 m, 1 kd, 1 fp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Mikael Oscarsson (kd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 4 (digitala stämplor för juridiska personer)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 5 (skadeståndsfrågor)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 6 (val av tillsynsmyndighet)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd, fp)

Votering:

183 för utskottet

122 för res. 2

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 38 v, 17 c, 12 mp

För res. 2: 71 m, 36 kd, 15 fp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 1 c, 2 fp, 4 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU4 Instrument antagna av Internationella arbetskonferensens åttiofjärde möte, ILO:s elfte sjöfartssession m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU5 Genomförande av Östersjöstrategin

Kammaren biföll utskottets hemställan.

16 § Meddelande om morgondagens sammanträde

Förste vice talmannen meddelade att morgondagens votering kl. 12.00 skulle utgå då dagens ärenden var slutdebatterade och voterade. Frågestunden kl. 14.00 skulle kvarstå.

17 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

2000/01:16 Vissa ålderspensionsfrågor, m.m.

2000/01:29 Lag om järnvägssystem för höghastighetståg

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 24 oktober

2000/01:60 av *Gunnar Axén* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Studentinflytande

2000/01:61 av *Inger Strömbom* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Småföretagarnas förutsättningar

2000/01:62 av *Kerstin Heinemann* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Rehabilitering av synskadade

2000/01:63 av *Göran Lindblad* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Positiv diskriminering

2000/01:64 av *Ana Maria Narti* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Integrationspolitiken

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 7 november.

19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 24 oktober

2000/01:123 av *Per-Olof Svensson* (s) till socialminister Lars Engqvist
Små kommuner med höga LSS-kostnader

2000/01:124 av *Ewa Thalén Finné* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Verksamheten vid Lunds historiska museum

2000/01:125 av *Åke Sandström* (c) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Sociala skyddsnät för småföretagare

den 25 oktober

2000/01:126 av *Yvonne Oscarsson* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Återsändande av evakuerade Kosovoflyktingar

2000/01:127 av *Sten Tolgfors* (m) till statsminister Göran Persson
Statsrådets närvaro i kammaren

2000/01:128 av *Anders Sjölund* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Gränsdragningskommissionens direktiv

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 7 november.

20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 25 oktober

2000/01:34 av *Rosita Runegrund* (kd) till utrikesminister Anna Lindh Schengen

2000/01:49 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesminister Anna Lindh Samordning av fredsfrämjande och humanitärt bistånd

2000/01:50 av *Bengt Silfverstrand* (s) till utrikesminister Anna Lindh Återuppbyggnaden av Jugoslavien

2000/01:65 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh Situationen i Etiopien

2000/01:66 av *Carl Fredrik Graf* (m) till försvarsminister Björn von Sydow Stadsskytteutbildning

2000/01:67 av *Carl Fredrik Graf* (m) till försvarsminister Björn von Sydow

Framtiden för militärhögskolorna

2000/01:68 av *Carl Fredrik Graf* (m) till miljöminister Kjell Larsson Miljösanktionsavgifter

2000/01:69 av *Carina Hägg* (s) till utrikesminister Anna Lindh Tortyr

2000/01:70 av *Johan Lönnroth* (v) till finansminister Bosse Ringholm Europeiska investeringsbanken

2000/01:75 av *Margareta Cederfelt* (m) till utbildningsminister Thomas Östros

Högskoleplatser inom IT-utbildning

2000/01:76 av *Sven-Erik Sjöstrand* (v) till justitieminister Thomas Bodström

Kriminalisering av organisationer som gömmer flyktingar

2000/01:77 av *Sven-Erik Sjöstrand* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall Bötesansvar för transportörer

2000/01:78 av *Inger Lundberg* (s) till utrikesminister Anna Lindh Humanitära insatser för palestinier

2000/01:79 av *Karin Pilsäter* (fp) till utrikesminister Anna Lindh Assyriernas situation

2000/01:80 av *Magda Ayoub* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall Kriminalisering av organisationer som skyddar flyktingar

2000/01:82 av *Margareta Viklund* (kd) till försvarsminister Björn von Sydow

Ekonomisk trygghet för skadade i fredsfrämjande arbete

2000/01:84 av *Hans Stenberg* (s) till justitieminister Thomas Bodström Kameraövervakning i taxibilar

2000/01:85 av *Kjell Eldensjö* (kd) till statsrådet Britta Lejon Obeställd reklam som e-post

2000/01:87 av *Per Lager* (mp) till miljöminister Kjell Larsson Svaveldioxidutsläpp

2000/01:89 av *Sven-Erik Sjöstrand* (v) till utrikesminister Anna Lindh Bidrag inför Sveriges ordförandeskap i EU

2000/01:92 av *Tuve Skånberg* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Lunds historiska museum

2000/01:93 av *Stig Eriksson* (v) till utbildningsminister Thomas Östros
Tandhälsan

2000/01:96 av *Tuve Skånberg* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Judiska helgedomar

2000/01:97 av *Kjell Eldensjö* (kd) till statsminister Göran Persson
Svar på fråga om e-postreklam

2000/01:99 av *Margareta Viklund* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Hemsändandet av kosovoalbanska flyktingar

Prot. 2000/01:18
25 oktober

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 7 november.

21 § Kammaren åtskildes kl. 17.17.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 32 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 77 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 117 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.19 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	1
3 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde	1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
5 § En förnyad lärarutbildning	2
Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU3	2
Anf. 1 LARS HJERTÉN (m)	2
Anf. 2 YVONNE ANDERSSON (kd)	6
Anf. 3 SOFIA JONSSON (c)	8
Anf. 4 LARS HJERTÉN (m) replik	11
Anf. 5 SOFIA JONSSON (c) replik	12
Anf. 6 LARS HJERTÉN (m) replik	12
Anf. 7 SOFIA JONSSON (c) replik	13
Anf. 8 ULF NILSSON (fp)	13
Anf. 9 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	16
Anf. 10 ULF NILSSON (fp) replik	17
Anf. 11 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	17
Anf. 12 ULF NILSSON (fp) replik	18
Anf. 13 SOFIA JONSSON (c) replik	18
Anf. 14 ULF NILSSON (fp) replik	19
Anf. 15 SOFIA JONSSON (c) replik	19
Anf. 16 ULF NILSSON (fp) replik	19
Anf. 17 TALMANNEN	20
Anf. 18 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	20
Anf. 19 ULF NILSSON (fp) replik	25
Anf. 20 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	26
Anf. 21 TALMANNEN	26
Anf. 22 ULF NILSSON (fp) replik	26
Anf. 23 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	27
Anf. 24 LARS HJERTÉN (m) replik	27
Anf. 25 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	28
Anf. 26 LARS HJERTÉN (m) replik	28
Anf. 27 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	28
Anf. 28 SOFIA JONSSON (c) replik	29
Anf. 29 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	29
Anf. 30 SOFIA JONSSON (c) replik	30
Anf. 31 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	30
Anf. 32 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	30
Anf. 33 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	31
Anf. 34 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	31
Anf. 35 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	32
Anf. 36 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	32
Anf. 37 ULF NILSSON (fp) replik	35

Anf. 38	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	36
Anf. 39	ULF NILSSON (fp) replik	36
Anf. 40	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	36
Anf. 41	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	37
Anf. 42	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	37
Anf. 43	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	37
Anf. 44	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	38
Anf. 45	LARS HJERTÉN (m) replik	38
Anf. 46	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	39
Anf. 47	LARS HJERTÉN (m) replik	39
Anf. 48	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	39
Anf. 49	GUNNAR GOUDE (mp)	39
Anf. 50	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	43
Anf. 51	GUNNAR GOUDE (mp) replik	44
Anf. 52	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	44
Anf. 53	GUNNAR GOUDE (mp) replik	45
Anf. 54	LARS HJERTÉN (m) replik	45
Anf. 55	GUNNAR GOUDE (mp) replik	46
Anf. 56	LARS HJERTÉN (m) replik	46
Anf. 57	GUNNAR GOUDE (mp) replik	46
Anf. 58	SOFIA JONSSON (c) replik	47
Anf. 59	GUNNAR GOUDE (mp) replik	47
Anf. 60	SOFIA JONSSON (c) replik	48
Anf. 61	GUNNAR GOUDE (mp) replik	48
Anf. 62	ULF NILSSON (fp) replik	49
Anf. 63	GUNNAR GOUDE (mp) replik	49
Anf. 64	ULF NILSSON (fp) replik	50
Anf. 65	GUNNAR GOUDE (mp) replik	50
Anf. 66	MARGARETA ANDERSSON (c)	50
Anf. 67	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	51
Anf. 68	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	52
Anf. 69	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	52
Anf. 70	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	52
Anf. 71	ANA MARIA NARTI (fp)	53
Anf. 72	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	55
Anf. 73	ANA MARIA NARTI (fp) replik	55
Anf. 74	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	55
Anf. 75	ANA MARIA NARTI (fp) replik	55
Anf. 76	EWA LARSSON (mp)	56
	(Beslut fattades under 15 §.)	57

6 § Lämplighetsprövning av personal inom

förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg	57
Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU4	57
Anf. 77 BEATRICE ASK (m)	57
Anf. 78 YVONNE ANDERSSON (kd)	60
Anf. 79 TORGNÝ DANIELSSON (s)	61
Anf. 80 BEATRICE ASK (m) replik	63
Anf. 81 TORGNÝ DANIELSSON (s) replik	63
Anf. 82 BEATRICE ASK (m) replik	63

Prot. 2000/01:18
25 oktober

Anf. 83	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	64
Anf. 84	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	64
Anf. 85	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	64
Anf. 86	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	65
Anf. 87	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	65
Anf. 88	LENNART GUSTAVSSON (v).....	66
Anf. 89	SOFIA JONSSON (c).....	67
Anf. 90	ULF NILSSON (fp).....	69
Anf. 91	GUNNAR GOUDE (mp).....	70
Anf. 92	BEATRICE ASK (m) replik.....	70
Anf. 93	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	71
Anf. 94	BEATRICE ASK (m) replik.....	71
Anf. 95	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	71
Anf. 96	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	72
Anf. 97	BEATRICE ASK (m) replik.....	74
Anf. 98	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	74
Anf. 99	BEATRICE ASK (m) replik.....	75
Anf. 100	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	75
Anf. 101	SOFIA JONSSON (c) replik.....	75
Anf. 102	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	75
Anf. 103	SOFIA JONSSON (c) replik.....	76
Anf. 104	ALICE ÅSTRÖM (v).....	76
Anf. 105	CHRISTINA AXELSSON (s).....	78
Anf. 106	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	79
Anf. 107	CHRISTINA AXELSSON (s) replik.....	79
Anf. 108	MARGARETA ISRAELSSON (s).....	80
	(Beslut fattades under 15 §.).....	81
7 §	Avgifterna för insättningsgarantin och investerarskyddet	
m.m.		81
	Finansutskottets betänkande 2000/01:FiU6.....	81
Anf. 109	FREDRIK REINFELDT (m).....	81
Anf. 110	KJELL NORDSTRÖM (s).....	82
	(Beslut fattades under 15 §.).....	82
8 §	Registeransvaret för banker och försäkringsbolag	82
	Finansutskottets betänkande 2000/01:FiU7.....	82
	(Beslut fattades under 15 §.).....	82
9 §	Utfärdande och återkallelse av F-skattsedel	83
	Skatteutskottets betänkande 2000/01:SkU5.....	83
	(Beslut fattades under 15 §.).....	83
10 §	Garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare samt anpassningar i ålderspensionssystemet inför år 2001	83
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU3.....	83
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU4.....	83
Anf. 111	LENNART KLOCKARE (s).....	83
Anf. 112	MARGIT GENNSER (m).....	85
Anf. 113	LENNART KLOCKARE (s) replik.....	86

Anf. 114 MARGIT GENNSER (m) replik.....	86
Anf. 115 LENNART KLOCKARE (s) replik	87
Anf. 116 MARGIT GENNSER (m) replik.....	87
Anf. 117 BO KÖNBERG (fp)	87
(Beslut fattades under 15 §.).....	88
11 § Subjektiva rekvisit i vissa straffbestämmelser på sjöfartsområdet	89
Trafikutskottets betänkande 2000/01:TU2	89
(Beslut fattades under 15 §.).....	89
12 § Lag om kvalificerade elektroniska signaturer, m.m.	89
Trafikutskottets betänkande 2000/01:TU3	89
Anf. 118 PER-RICHARD MOLÉN (m)	89
Anf. 119 MONICA GREEN (s)	91
Anf. 120 PER-RICHARD MOLÉN (m)	92
Anf. 121 MONICA GREEN (s)	92
(Beslut fattades under 15 §.).....	93
13 § Instrument antagna av Internationella arbetskonferensens åttiofjärde möte, ILO:s elfte sjöfartssession m.m.	93
Trafikutskottets betänkande 2000/01:TU4	93
(Beslut fattades under 15 §.).....	93
14 § Genomförande av Östersjöstrategin	93
Trafikutskottets betänkande 2000/01:TU5	93
(Beslut fattades under 15 §.).....	93
Ajournering.....	93
Återupptagna förhandlingar	93
15 § Beslut om utskottsärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	94
UbU3 En förnyad läraryrkesutbildning	94
UbU4 Lämplighetsprövning av personal inom försäkringsverksamhet, skola och skolbarnsomsorg	96
FiU6 Avgifterna för insättningsgarantin och investeraransvar	96
FiU7 Registeransvaret för banker och försäkringsbolag	97
SkU5 Utfärdande och återkallelse av F-skattsedel	97
SfU3 Garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare.....	97
SfU4 Anpassningar i ålderspensionssystemet inför år 2001.....	97
TU2 Subjektiva rekvisit i vissa straffbestämmelser på sjöfartsområdet	97
TU3 Lag om kvalificerade elektroniska signaturer, m.m.	97
TU4 Instrument antagna av Internationella arbetskonferensens åttiofjärde möte, ILO:s elfte sjöfartssession m.m.....	98
TU5 Genomförande av Östersjöstrategin	98
16 § Meddelande om morgondagens sammanträde.....	98
17 § Bordläggning.....	98
18 § Anmälan om interpellationer.....	99

Prot. 2000/01:18	19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	99
25 oktober	20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	100
	21 § Kammaren åtskildes kl. 17.17.	101

Elanders Gotab, Stockholm 2000